

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

במודבר – שבועות

מאוצר שיחותיו ומאמרו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו יששכר שמואל שליט"א

התשפ"ה

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נהר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמהה

לעילוי נשמת מור אבינו עטרת ראשנו
ראש ישיבתנו הקדושה "נהר שלום" תכב"ץ
האי חסידא קדישא ופרישא
עמוד התפילה ענוותן כהלל
שייף עייל שייף נפיק
ולא מחזיק טיבותא לנפשיה
כמוהר"ר **שלום אהרן שמואל** זצוק"ל
ב"ר **שמואל ורחל** ז"ל
נלב"ע ביום שב"ק כ"ג סיון התשפ"ד

ולעילוי נשמת
אמנו היקרה הצנועה והחשובה
שזכתה לזכות את הרבים
ולהעמיד דורות ישרים מבורכים
מסרה עצמה למען התורה הקדושה
הרבנית הצדקנית
מרת **שולמית רחל שמואל** ז"ל
בת נחמיה ומזל ז"ל
נלב"ע ביום השישי ז"ך אלול התשע"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמות

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

הסגולה הנפלאה לערב חג השבועות מהגר"ח פלאג'י זיע"א

"ערב שבועות יפריש: צ"א
פרוטות וישראלים עד שיעור
ב' פעמים ב"ן [104] ש
ויתנם לתלמיד חכם עני ועניו.
והוא תיקון לעוון אדם
הראשון ועוון העגל ולפגם
הברית והוא סגולה לחשוכי
בנים ומקרב הגאולה."

(ספר 'מעשה הצדקה' דף קט ע"ב)

כל התורה סך 104 ש

רבני ומקובלי הישיבה יזכירו את שמו וב"ב
ביום חג השבועות בציון דוד המלך ע"ה
לאחר קריאת כל התהילים לברכה ישועה והצלחה

ישיבת המקובלים 'נהר שלום'

מיסודו של מו"ר המקובל האלקי ר' מרדכי שרעבי זיע"א

רח' שילה 6 ת.ד. 2822 מיקוד 9102701 ירושלים

טל': 02-624-9000

ספרי שבועות עכשיו על המדף

חג שבועות
עם מגילת רות

יום שבועות
כוונות

ליל שבועות
כוונות

הפצה ראשית
סגולה - החנות של ספרי הישיבה

תשמישי קדושה • ספרי קבלה • סגולות • קמיעות ועוד

רחוב שילה 4 ירושלים 📞 02-644-33-00

הלכות ומנהגי חג השבועות

סדר ליל שבועות

- א.** אם אפשר, יאחרו להתפלל תפילת ערבית בערב חג השבועות ויתפללו בנעימה קדושה ובשמחה גדולה, ועכ"פ צריך לקדש כשיהיה לילה ודאי, כדי שיהיו שבעה שבועות תמימות.^א
- ב.** מנהגינו לומר הקידוש בליל יו"ט מעומד, ויברך שהחיינו בלב שמח, שזיכנו השי"ת ליום זה.^ב

עיונים והארות

עוד, ואף גם כל העולם כולו היה חוזר לתוהו ובוהו.

כי על כן צריכין אנו להראות בעצמנו הענין ההוא ולשמוח בשמחת אלהינו, ולהזכירו לידע את החסד הגדול אשר הפליא לעשות עם אבותינו ולנו, להיות לו לעם נחלה כהיום הזה, ויוציאנו לרויה מתוך עמקי הקליפות זוהמת הנחש, והתמלא עלינו רחמים באהבתו ובחמלתו, ומי הוא זה אשר יבין את זאת ולא יודה וישבח לאדון הכל כפי יכולתו והשגתו מלב ומנפש חפצה, על כל הטובה אשר עשה לישראל עמו, ויעמוד להתפלל לפני אלהיו בדעת שלימה וכוונה ראויה, ולא דרך עראי. עכ"ל.

ב. וכתב החינוך (מצוה שו) וז"ל, ומפני כן, כי היא כל עיקרן של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטיינו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא

א. כ"ב כה"ח (סי' תצד ס"ק א) וז"ל, מאחרין להתחיל ערבית בכניסת שבועות כדי שיהיו ימי הספירה תמימות. (ט"ז ריש הסימן, חק יעקב אות א). וכן כתבו קצת מאחרונים. אמנם השל"ה (דף קע"ט ע"ב) כתב דאין צריך ליזהר רק בקידוש אבל מה שמתפללים מבעוד יום אינו כלום דהא רבי אושעיא צלי של מוצאי שבת בשבת אף על גב דעדיין שבת גמור הוא יעו"ש. ועל כן מי שאי אפשר לו לאחר בתפלה מכל מקום לא יקדש עד הלילה כמו שנכתוב באות שאחר זה, עכ"ל.

וכתב בספר חמדת ימים (שבועות פרק ב) וז"ל, ונכון לומר תפילת ערבית בזימרה ושבחה ונעימה קדושה, כדי לעורר הנועם העליון, ויתפלל "אתה בחרתנו" בששון ובשמחה, כי עיקרו ניתקן על פאר קדושת היום הזה אשר קידשנו במצוותיו וקירבנו לעבודתו, והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת, ואי לאו האי יומא כמה בטלני איכא בשוקא, ולא יזכר שם ישראל

ג. לא יאריך בסעודת הלילה ויאכל מעט ולא ימלא כריסו כדי שיוכל לעשות סדר התיקון בלי לישון כלל, כי המאכל מביא את השינה ויאמר דברי תורה להלהיב הלבבות על השלחן. וילך לבית הכנסת מוקדם כדי שיהיה מעשרה ראשונים.

ד. צריך האדם שלא לישן בליל שבועות כלל ולהיות כל הלילה עורים ועוסקים בתורה כנז' בזהר. ודע כי כל מי שלא ישן בלילה הזה כלל אפילו רגע אחד ויהיה עוסק בתורה כל הלילה, מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא כמ"ש הרשב"י זיע"א.¹ ודע כי בשאר ימות השנה שאדם ניעור לילה אחד ועוסק בתורה ניצל מוכרת

עיונים והארות

המנהג הזה בישראל לעסוק בתורה כל ליל חג השבועות יעו"ש. וכן כתב בפרי עץ חיים (שער כ"ג פרק א').

ואביא לפניך לשון הזהר בהקדמה (בראשית דף ט ע"ב) וז"ל: **תִּבְּרוּ וְיִקְרִין תִּבְּרוּ לִילִיָּא** שבו מכובדים שבו וְיִתְחַדֵּשׁ תִּקְוַן דְּכֻלָּה בְּהַאי לִילִיָּא ונחדש ונתקן קישוטי הכלה בזה הלילה. **דְּכָל מָאן דְּאִשְׁתַּתַּף בְּהַדָּה בְּהַאי לִילִיָּא** שכל מי שמשתתף עמה ולומד ואינו ישן כלל ועושה את התיקון הנצרך לשכינה בזה הלילה, **יְהֵא נְטִיר עֵילָא וְתַתָּא כָּל הָהֵיא שְׁתָּא** יהיה שמור בעליונים ובתחתונים כל אותה השנה, כלומר שיתבטלו מעליו גזירות שנגזרו מלמעלה, וגם יהיה שמח למטה ולא יוכלו להרע לו, **וְיִפְּיֵק שְׁתָּא בְּשָׁלֵם** ויוציא את השנה בשלום. **עֲלִיָּהּ כְּתִיב** עליהם כתוב (תהלים לד ח-ט) **חֲזֹנָה מְלֹאךְ יְיָ סָבִיב לִירְאָיו וְיִחַלְצֵם. טַעְמוֹ וְרֹאֵי כִי טוֹב יְיָ** ומפרש שמלאך ה' שהיא השכינה הקדושה, מקפת לאותו אדם ושומרת אותו בגלל שזכה בזה הלילה ללמוד תורה להשתתף לראות ולשמוח בקישוטי הכלה.

ועוד איתא בזה"ק (אמור צז סוף ע"ב) **וְיִמָּאן דְּמִטִּי טָהוֹר לְהַאי יוֹמָא** ומי שמגיע טהור ביום חג השבועות ע"י שספר את העומר, **וְחֻשְׁבְּנָא לָא אֶתְאָבִיד מִנֵּיהּ** והחשבון לא

העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא. וזהו שאנו מונין לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין, ואין אנו מונין כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן. ע"כ.

ג. **ועיין** כה"ח (שם ס"ק ו) שהביא לשון הזה"ק וכן הביא לשון שער הכוונות, וז"ל, ואיתא בזהר פרשת אמור (דף צח). חסיד קדמאי לא הוו ניימי בהאי ליליא והוו לעאן באורייתא ואמרי ניתי לאחסנא ירותא קדישא לן ולבנן בתרין עלמין וכו' יעו"ש. ובהקדמת הזהר (חלק א' דף ח' ע"א) כתב דכלהו דמתקנין תקונהא בהאי ליליא וחדאן בה כלהו יהון רשימין וכתביבין בספרא דדכרניא וקודשא בריך הוא מברך לון בשבעין ברכאן ועטרין דעלמא עלאה יעו"ש. וכן כתב בשער הכוונות (דף פט ע"א) שצריך האדם שלא ישן בלילה הזאת כלל ולהיות כל הלילה נעורים ועוסקים בתורה כנזכר באורך בהקדמת ספר הזהר פרשת בראשית ופרשת אמור, ודע כי כל מי שלא ישן בלילה הזאת כלל אפילו רגע אחד ויהיה עוסק בתורה כל הלילה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא וכו', ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה כי אם לא ישן כלל ודאי שלא ימות בשנה ההיא ודי בזה, ולכן פשט

עיונים והארות

בפיך, שכל זה עשית ע"י הבל פיך שלמדת, ע"ז תזכה שלא ימוש מפיד וכו'.

ועל דא, חסידי קדמאי לא הוו ניימי בהאי ליליא ועל זה החסידים הראשונים לא היו ישנים בזה הלילה של ליל שבועות, והיו לעאן באורייתא והיו לומדים ועוסקים בתורה, ואמרי, גיטי לאחסנא ירותא קדישא, קו, ולבנו, בתרין עלמין והיו אומרים, בואו לנחול את התורה שהיא ירושה קדושה לנו ולבנינו בשני עולמות. והחוא ליליא, בנסת ישראל אתעטרא עליהו ובאותו לילה השכינה מתעטרת ונעשית כתר ואור על ראשם, ואתיא לאנדוונא ביה במלכא ובאה למחרת ביום להתייחד בו במלך ז"א, בתפילות שחרית ומוסף כנודע מדברי הרב בשעה"כ, ותרנוויהו מתעטרי על רישיהו, דאנון דזכאן להכי ושניהם, זו"ן, מתעטרים ומאירים מהיחוד העליון ומשפיעים שפע על ראשיהם של אותם שזכו לסייע ולגרום את היחוד הזה ע"י שעסקו בתורה בלילה.

רבי שמעון הכי אמר רשב"י כך היה אומר, בשעתא דמתבנשי חבריא בהאי ליליא לנביה בשעה שהיו מתקבצים החברים בזה הלילה אצלו, גיטי לתקנא תכשיטי כלה נבוא לתקן את התכשיטים של הכלה שהיא השכינה הקדושה, בגין דתשתבח למחר בתכשיטה, ותקוניהא כדי שתמצא למחר בשעת התפילה שאז הוא היחוד, מקושטת בתכשיטיה ותיקוניה שהם כ"ד צירופי אדנו"ת והשמות היוצאים מסוף הכ"ד ספרים, לנבי מלכא ברכא יאות ופאה חולקיהון דחבריא להעלותה לצורך היחוד לפני המלך ז"א כמו שצריך. אשרי חלקם של החברים, כד יתבע מלכא למטרונותא, מאן תקין תכשיטהא כאשר יבקש המלך לדעת מן המלכה שתספר לו, מי הוא שתיקן את תכשיטיה שהם השמות שבסוף

נאבד ממנו, כד מטי להאי ליליא כאשר יגיע לזה הלילה, לבעי ליה למלעי באורייתא צריך הוא ללמוד ולעסוק בתורה, ולא תתברא בה, ולנטרא דכיו עלאה, דמטי עליה בהחוא ליליא, ואתדבי ולהתחבר בתורה ובשכינה ולשמור הטהרה העליונה שתגיע אליו באותו לילה ע"י הספירה שגמר לספור, וע"י הלימוד של הלילה הקדוש הזה יזכה לטהרה העליונה.

ואוליפנא, דאורייתא דבעי ליה למלעי בהאי ליליא ולמדנו, התורה שצריך האדם ללמוד בזה הלילה היא, אורייתא דבעל פה תורה שבעל פה שהם סודות התורה, חוץ מהמקרא והנ"ך ממה שלמד עד חצות לילה, בגין דיתדבון (ס"א דיתדבק) בחדא, ממונעא דנחלא עמיקא בשביל שיטהרו ויזככו עם ישראל והשכינה כאחד בשלמות מהמבוע של הנחל העמוק, שהוא הבינה העליונה, כי אחר הלימוד באשמורת הבוקר הולכים ישראל והשכינה הקדושה יחד למקוה העליון, כי למקוה התחתון של המלכות מספיק לספור שבעה ימים, אבל למקוה העליון של הבינה צריך ז' שבועות. לבתר בהאי יומא, גיטי תורה שבכתב, ויתחבר בה ואח"כ בזה היום שהוא חג השבועות, יבא התורה שהוא פרוצוף ז"א עם הנוק' שהיא תורה שבע"פ, וישתבחו בחדא בזוונא חד לעילא. וימצאו יחד ביחוד אחד למעלה. בדין מכריזו עליה ואמרי ואז מכריזים עליו, ואומרים על מי שהשתתף בלימוד בליל שבועות ותיקן וקישט את השכינה, (ישעיה נט כא) ואני זאת ברייתי אותם אמר יי, רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך וגו' הקב"ה אומר זאת בריתי שהיא השכינה, וגם רוחי שהיא שפע מז"א הנקרא רוח ישרה וישכון עליך, ודברי שהוא לימוד כ"ד ספרים שקשטת את השכינה אשר שמתי

אחד, אמנם בליל שבועות מי שיזכה להמשיך כתר ז"א להכתיר אותו בודאי שיזכה להינצל מכמה כריתות שחייב עליהם, וזה סוד כרת אותיות כתר להורות כי על ידי תיקון זה ינצל מפגע זה, ולא עוד אלא שמכתירים אותו בכתר תורה והבן זה.^ז

ה. סדר הלימוד בלילה: בתחילה יעסוק במקרא ויקרא ג' פסוקים ראשונים וג' אחרונים

עיונים והארות

שהמלך" מלכי המלכים הקב"ה "במסבו" ברקיע כבר הקדים, שנאמר (שמות יט, טז), "ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר". [משל] למלך שגזר, ליום פלוני אני נכנס למדינה, וישנו להם בני המדינה כל הלילה, וכשבא המלך ומצאם ישנים, העמיד עליהם בקלאנין (חצוצרות שתוקעים בהן במלחמה) בְּקִינָס (שפופרות נגינה) ושופר, והיה השר של אותה מדינה מעוררן ומוציאן לאפנתי (לקראת פניו) של מלך, והיה המלך מהלך לפניו עד שהגיע לפלטין (לארמון) שלו. כך הקב"ה הקדים, דכתיב: "ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר", וכתיב (שם, יא) "כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם", ישנו להם ישראל כל אותו הלילה, לפי ששינה של עצרת עריבה והלילה קצרה. אמר רבי יודן אפילו פורטנא (פרעוש) לא עקץ בס. [ובהאיר היום] בא הקב"ה ומצאן ישנים, התחיל מעמיד עליהם בקלאנין (חצוצרות), הדא הוא דכתיב: "ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר, ויהי קולות וברקים". והיה משה מעורר לישראל ומוציאן לאפנתי (לקראת פניו) של מלך מלכי המלכים הקב"ה, הדא הוא דכתיב (שם, יז), "ויוצא משה את העם לקראת האלהים". והיה הקב"ה מהלך לפניו עד שהגיע [עמם ובראשם] להר סיני, דכתיב (שם, יח), "והר סיני עשן כולו". אמר רבי יצחק, זה הוא שמקנתרן על ידי ישעיה, שנאמר (ישעיה נ, ב), "מדוע באתי ואין איש, קראתי ואין עונה, הקצור קצרה ידי מפדות". ע"כ.

ד. בן כתב ספר מחברת הקודש משם הרב נתן שפירא זלה"ה.

כ"ד ספרים, וְאַנְהִיר עֲטָרָהּ והאיר את עטרותיה שהם המוחין הגדולים שמקבלת ביום זה, וְשִׁנִּי תְקַנְנָהּ וסידר את תיקוניה שהם כ"ד צירופי אדנ"ת. וְלִית לָךְ בְּעֶלְמָא מֵאן דִּידַע לְתַקְנָא תְּכַשִּׁימִי בְּדָה, אֵלָּא תְּבַרְיָא ואין לך בעולם מי שיודע לתקן את תכשיטי הכלה אלא החברים שהם בעלי קבלה שיוודעים סודות התורה שנקראים בנים היודעים שכל תיקוני השכינה תלויים בהם, וְכָפָה חוֹלְקִיהוֹן בְּעֶלְמָא דִּין וּבְעֶלְמָא דְּאִתִּי אשרי חלקם בעולם הזה והעולם הבא.

והטעם לפי הפשט הוא, איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מו), רבי חנינא אומר, בחודש השלישי, היום כפול מהלילה, וישנו ישראל עד שתי שעות ביום, ששינת יום העצרת עריבה (כי באביב האויר צח ולא חם ולא קר) והלילה קצרה (אין די בשינת הלילה, והאדם תאב לישן אף משהאיר היום), ויצא משה ובא למחנה ישראל, והיה מעורר ישראל משנתם, ואמר להם, עימדו משנתכם שהרי אלהיכם מבקש ליתן לכם את הארץ התורה, כבר החתן מבקש להביא את הכלה להכניס לחופה, כדי ליתן לכם את התורה, באה השעה, שנאמר (שמות יט, יז): "ויוצא משה את העם" וכו'. ואף הקב"ה יצא לקראתם, כחתן היוצא לקראת כלה, ליתן להם את התורה, שנאמר (שופטים ה, ד), "ה' בצאתך משעיר". ע"כ.

ובן הוא במדרש (שיר השירים רבה א, ב י"ב), רבי פנחס בשם רבי הושעיא אומר, "עד שהמלך במסבו" (שיר השירים א, יב) "עד

מכל פרשה בתורה וכעזה"ד בנביאים וכתובים, ואח"כ ילמד תרי"ג מצות, ואח"כ מדרש, ונהגו לקרוא מדרש יתרו העוסק בענין מתן תורה. ואח"כ שאר הלילה יעסוק בסודות התורה ובספר הזוהר כפי השגת שכלך. ונהגו לקרא אדרא רבא.

עיונים והארות

מהתיבות שבסוף כל ספר מהתנ"ך. וְאִי־הִי וְעוֹלָמְתָּהּא והיא השכינה וז' נערוותיה שהם כנגד ז' היכלות ששם נמצאים המלאכים המעלים את השכינה, עֲאֵלָת וְקִיּוּמָתָה עַל רִישִׁיהוֹן וְאַתְתִּקְנָתָהּ בְּהוֹ עוֹלָה וּנְכֻסְתָּה בְּבִתִּי נְסוּיֹת וְשׁוּרָה עַל רֹאשֵׁיהֶם שֶׁל הַצַּדִּיקִים שְׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה וְכֵן שֶׁל פְּרָצוּפֵי הָאֲצִילוֹת וְנִתְתַּקְנָתָהּ וּמִתְקַשֶּׁטֶת בָּהֶם, וְחֶדֶת בְּהוֹ כָּל הָהוּא לִילִיָּא וְשִׁמְחָה בְּחִבְרִים שְׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה, כֵּל אוֹתוֹ הַלִּילָה כִּי ע"י לִימוּדָם מְמַשִּׁיכִים לֵה אֹרֹת וְקִישׁוּטִים. וְלִיּוֹמָא אֲחֶרָא לֹא עֲאֵלָתָה לְחֶפְהָ אֵלָא בְּהַרְיָהּ וְלִיּוֹם הַמַּחֲרָת, יוֹם שְׁבֻעוֹת, אֵינָה נִכְנָסֶת לְחוּפָה אֵלָא עִם אוֹתָם צַדִּיקִים וְנִשְׁמוֹת שֶׁקֶשְׁטוּ אוֹתָהּ, כִּי הִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּפִנְיּוּת נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם חוֹפִפִּים עֲלֶיהָ וְנֹעֲשִׂים לָהּ מַלְבוּשׁ מִמֶּשׁ וְחוּפָה, וְאֵלֶּיךָ אֲקָרוֹן בְּנֵי חֶפְתָּא וְהֵם נִקְרָאִים בְּנֵי הַחוּפָה כִּי הֵם הַחוּפָה שֶׁלָּה מִמֶּשׁ הַשּׁוֹשְׁבִינִים הַשְּׁמַחִים עִמָּה בַּעַת הַחוּפָה. וְכִיּוֹן דְּעֲאֵלָתָה לְחֶפְתָּא, קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא שְׂאִיל עֲלֵיהוֹ וְכִיּוֹן שֶׁנִּכְנָסֶת לְחוּפָה, הַקֶּבֶל שׁוֹאֵל עֲלֵיהֶם, מִי אֵלוֹ הַחֲבֵרִים שֶׁבָּאוּ עִם הַשְּׁכִינָה וּמִבְּרִיךְ לֹזֶן וּמַעֲטָר לֹזֶן בְּעֵמֶרְהָא דְּכִלָּה וּמִבְּרִיךְ אוֹתָם בְּמוֹחִין חֲדָשִׁים וּמַעֲטָר אוֹתָם בָּאוֹר מִקֵּיף בְּעִטְרוֹת הַשְּׁכִינָה מִהֶמוּחִין וְהָאוֹרוֹת שֶׁקֶבְלָה. וְכָפָה חוֹלְקָהוֹן אֲשֶׁרִי חֲלָקָם.

ובשער הכוונות (דף פ"ט ע"א) כתב וז"ל, וזהו הסדר של המקרא שתעסוק בו בלילה הזה כדי להמשיך הכתר הנז' תתחיל מפר' בראשית ותקרא פ' בראשית עד אלה תולדות השמים והארץ בהבראם כו' ואח"כ תדלג ותקרא ג' פסוקים האחרונים של בראשית ומשם ואילך תקרא ג' פסוקים הראשונים וג' האחרונים מכל פרשה ופרש' משאר הפרשיות ואם נזדמנה

ה. בן מבואר בזה"ק (בראשית ח' ע"א) וז"ל רבי שמעון הוה יתיב ולעי באורייתא בליליא דכלה אתתקנת בבבילה רשב"י היה יושב ועוסק בתורה בליל שבועות, ומקשט את הכלה שהיא השכינה בכ"ד קישוטיה כדי שלמחר, הכלה תתחבר עם בעלה שהוא ז"א. דתנינן, כל אנון חבריא דבני היכלא דכלה ששנינו, כל אותם החברים בני היכל הכלה, אצטריכו ביהמא ליליא צריכים באותו לילה, דכלה אנדמנת למחוי ליומא אחרא, גו חפה בבבילה שהכלה שהיא השכינה מזמנת ומכינה עצמה ליום המחרת שהוא יום שבועות, להיות בחופה עם בעלה ז"א בחיק אימא עילאה, למחוי עמה כל ההוא ליליא וכדי להכין את הכלה, צריכים הם להיות נעורים עם השכינה כל אותו הלילה, ליל שבועות, ולעסוק בתורה, ועי"ז השכינה שורה עליהם, ולמחרתי עמה בתקונתא ולשמוח איתה בתיקונה ע"י התכשטים הרוחניים דאיהי אתתקנת שהיא נתקנת בהם, וזאת ע"י שאנחנו צריכים, למלעי באורייתא לעסוק וללמוד בתורה שבכתב שהיא ב"א ובתורה שבע"פ שהיא בנוק, ועי"ז ניתקנים ז"ן, מתורה לגביאים בלימוד התורה מתקנים "תפארת" דז"ן, וע"י הנביאים מתקנים "נצח הוד" דז"ן ומנביאים לכתובים ובמדרשות דקראי וע"י הכתובים מתקנים "יסוד ומלכות" דז"ן, וע"י המדרש מתקנים "בינה" דז"ן, וגרזי דתקנתא ובסודות חכמת הנסתר שהוא חכמה דז"ן, והכתר נתקן בלימוד ובטבילה בשחרית. בגין דאלין אנון תקונין דילה ותבשימיהא מכיון שאלו הם התיקונים שלה שהם כ"ד צירופי אדנ"י והתכשטים שלה הם שמות י"פ ע"ן וכו' היוצאים

עיונים והארות

פרשה קטנה של ד' או של ה' פסוקים הן בהתחלת איזה פרשה הן בסופה תקראנה כולה וכשתגיע לפ' יתרו אז תקרא ג' פסוקים הראשונים ותדלג ותקרא מן בחדש השלישי לצאת בני ישראל עד סוף פרשת יתרו. וכשתגיע לפ' משפטים תקרא שלשה פסוקים הראשונים ותדלג ותקרא מן ואל משה אמר עלה אל ה' כו' עד תשלום הפרשה. וכשתגיע לפ' ואתחנן תקרא שלש' פסוקים הראשונים ותדלג ותקרא עשרת הדברות השניות שהם מן ויקרא משה אל כל ישראל עד סיום פרשת שמע ישראל שהוא עד ובשעריך ומשם תדלג ותקרא שלשה פסוקים האחרונים וכשתגיע לפרשת ראה תקרא ג' פסוקים הראשונים ותדלג ותקרא מן שבעה שבועות תספר לך עד סוף הפ'. וכשתסיים לקרוא כל הפרשיות על הסדר תקרא כל נביא ונביא וכל כתוב וכתוב מן הכתובים ע"ד הנז' ג' פסוקים ראשונים וג' אחרונים שבכל א' וא' מהם עד שתסיים כל הכ"ד ספרים. והפסוקים של מגילת איכה תקראם בלחש מפני שהוא י"ט ומגלת רות תקראנה כולה. ובהגיעך אל יחזקאל תקרא הפטרת יום א' של שבועות כולה שהיא מן ויהי בשלשים שנה כו' עד תשלומה ותדלג אל פ' ותשאני רוח כו' ומשם תדלג אל שלשה פסוקים האחרונים שבו ובהגיעך אל חבקוק תקרא שלשה פסוקים הראשונים שבו ותדלג אל פ' והי בהיכל קדשו כו' תפלה לחבקוק כו' עד סוף חבקוק כי זאת היא הפטרת יום ב' דשבועות וזהו הסדר המוכרח בענין המקרא ואח"כ שאר הלילה בסודות התורה ובס' הזוהר כפי השגת שכלך, עכ"ל.

ועיין למו"ר האור לציון (ח"ג פ"ח הלכה י"א בהערה) וז"ל, ועל כן, אף שבכל השנה אדם לומד מה שלבו חפץ, מכל מקום בליל שבועות לא ישנה מן הסדר שמסר האריז"ל,

שהוא תיקון גדול, והוא עדיף מלימוד גמרא בלילה זה. ואף אם לא מבינים את כל מה שקוראים, וקוראים קריאה בעלמא, עדיף הוא על לימוד גמרא. (וראה בשו"ע הגר"ז הלכות תלמוד תורה פרק ב' סעיף י"ב וי"ג). וראה בבא"ח (בפרשת במדבר אות ג') שכתב, שהלימוד המתוקן ללילה הזה, עושה פרי גדול למעלה, וממשיך לנפש האדם קדושה וטהרה. ועל כן, אף שבחך יעקב (בסימן תצ"ד ס"ק א') כתב, שאין צריך ללמוד דוקא את התיקון, שלא נתקן אלא לעמי הארץ שלא יודעים ללמוד, מכל מקום העיקר הוא שאף בני תורה אין להם להמנע מקריאת התיקון שמסר האריז"ל שיש לאומרו. וצא וראה מה שכתב החיד"א בספר לב דוד (פרק ל"א), שקרא תגר על קצת לומדים, שלומדים אז את ספרי הימב"ם או האדרא, ולא לומדים את תיקון האריז"ל, שלא טוב עשו בזה, וחייבא רמיא עליהו ללמוד הסדר הלז בכלל כל ישראל, והאריך בזה ע"ש. וראה גם בדברי השל"ה (בריש מסכת שבועות) ובספר מועד לכל חי (סי' ח'), ע"ש. ועל כן יש לקרוא את סדר התיקון, תנ"ך, תרי"ג מצוות, מדרש, וקבלה דהיינו האדרה רבא. ואף מי שחשקה נפשו יותר בלימוד גמרא ונהנה בזה יותר, מכל מקום לא ימנע מקריאת התיקון בליל שבועות. ויעסוק ביום בגמרא. ואף די לו בקריאת כל התנ"ך וקטע זוהר כדי לצאת את חיוב התיקון, שכן לענין זה לא נאמר בשער הכוונות שם כמה שיעור ילמד, ורק בתנ"ך יש סדר מסוים המוכרח ללילה זה, ע"ש לשוננו. (וראה גם בספר אור לציון תשובות ח"ב פרק י' תשובה ה'). ולכן יכול לקרות התיקון עד חצות, ואחר חצות יעסוק בגמרא כאוות נפשו. או ילמד את הציבור תרי"ג מצוות, ויעמוד יותר על המצוות השייכות בזמנינו. ויש בזה מעלה גדולה, וגם מקיים בזה מצות עשה מן התורה של ושננתם לבניך - אלו תלמידך, כמבואר בדברי

ו. יש אומרים שגם ספר "תרי עשר" קוראים מכל ספר וספר לקרא ג' פסוקים ראשונים וג' פסוקים אחרונים ואין מנהגינו כך אלא יש לקרוא שלשה פסוקים ראשונים מספר הושע (שהוא הראשון בתרי עשר), ושלשה פסוקים אחרונים מספר מלאכי בלבד (שהוא האחרון בתרי עשר). וביניהם קוראים בספר חבקוק מתרי עשר: "וה' בהיכל קדשו" וגו' עד סוף הספר (מפרק ב פסוק כ עד סוף פרק ג) מכיון שהוא הפטרת יום שני של שבועות לבני חו"ל.

עיונים והארות

שכתב ג' פסוקים ראשונים, משמע שצריך לקרא מכל התרי עשר ג' פסוקים, שאם לא כן, היה די שיכתוב הרב, שיאמר הפטרה של יום ב' דשבועות, אלא ודאי שצריך לקרא מכל ספר דתרי עשר ג' פסוקים ראשונים ואחרונים כמו שעושים בפרשיות התורה. וכן עשה הלכה למעשה הגאון הנאמ"ן שליט"א, וכן הרב המקובל כה"ר יעקב משה הלל שליט"א. אבל המעיין בפע"ח יראה שהרב סתם הדברים, דכתב דתרי עשר כחד חשיבי ולא פירט ג' פסוקים ראשונים. וכן מהרש"ו בסידור חמדת ישראל שהוא קיצור שעה"כ לא כתבו. ועיין עליה ב"משנת חסידים" חלק אייר וסיון סי' ג' סעיף י' שכתב שלא לפרט אותם דתרי עשר כחד חשיבי.

ועיין עוד בספר פתח עינים החדש (ח"ז דף רלז) שכתב שם מספרו אוצר נחמד שנת תש"ם עמוד יח), וז"ל: ושאלתי דבר זה לפני למעלה משלשים שנה בשנת תש"ו את פי הגה"צ ר' בן ציון שפירא בהרה"ק ר' צבי מיכל שפירא זצ"ל ולא מצא מענה. וכתב ע"ז הגאון ר' שריה שליט"א, ונלע"ד שהוא טעות מעתיק. ומכיון שהרב בן ציון שפירא לא מצא מענה, והוא היה מיחידי רשומי ק"ק בית אל בעיר העתיקה, ואם היה המנהג שם לומר ג' פסוקים מכל ספר וספר דתרי עשר בודאי שהיה משיב לו, ומדלא מצא מענה, משמע שמנהג ק"ק בית אל שלא לומר אותם, ע"כ. וכן אנחנו כל ימינו לא היינו אומרים

הרמב"ם בפרק א' מהלכות תלמוד תורה הלכה ב'. ובכל השנה יכול ללמוד כאשר תאוו נפשו, מלבד שני לילות, ליל הושענא רבה וליל שבועות, שיש ללמוד התיקון שעל פי האריז"ל, עכ"ל.

ובתב הרב צמח משם הרב ראשית חכמה ז"ל, כי בלילות האלו כמו שביעי של פסח וליל שבועות וליל הושע"ר, מצוה לפרש ולגלות עומק החכמה, לפי שבאלו הימים הזמן גרמא והוא מוכן לסודות התורה וראוי לפרשם אז (פע"ח שבועות פ"א), ונהגו החברים ללמוד אדרא רבה (פע"ח שם), ואם יש זמן ילמדו האדרא זוטא גם כן (בא"ח במדבר ג).

ו. **ספר** "תריעשר", כולל שנים עשר ספרים קטנים: א. הושע. ב. יואל. ג. עמוס. ד. עובדיה. ה. יונה. ו. מיכה. ז. נחום. ח. חבקוק. ט. צפניה. י. חגי. יא. זכריה. יב. מלאכי. ועיין סידור רחובות הנהר (תש"ע. דף לב-לג) וז"ל: הנה יש מוסיפין בלימוד הכ"ד ספרים גם לימוד מפורט לתרי עשר, ר"ל ג' פסוקים ראשונים ואחרונים דכל נביא ונביא מתרי עשר, כן סידר מו"ר המקובל האלקי כה"ר יהודה פתיה זצוק"ל, והביא את דבריו הרב המקובל כה"ר שמואל דרזי זצ"ל, וראיתו היא ממה שכתוב בשעה"כ דף פ"ט: בהגיע אל חבקוק: תקרא ג' פסוקים הראשונים שבו, ותדלג אל פסוק וה' בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ, תפילה לחבקוק הנביא עד סוף חבקוק, כי זאת הפטרת יום ב' דשבועות ע"כ. וא"כ, ממה

ז. אין ללמוד משניות בליל שבועות רק ביום!

עיונים והארות

בעולם הבריאה, והלומד בסתרי תורה מתקן בעולם האצילות, ע"כ.

ועיין בזוה"ק בראשית (דף כ"ז כ"ח) שבעולם היצירה עולם דמטטרו"ן הנקרא עבד טוב וכו', והתורה אשר שם היא שית סדרי משנה "הנקראים שפחה". ועוד שם, ולכן נקראת משנה לפי ששם יש "שנויים" הפוכים טוב מסטרא דעבד טוב היתר, כשר, טהור. רע מסטרא דעבד רע, איסור, טמא, פסול.

גם מלשון הפסוק כי מרדכי היהודי "משנה למלך" שהיא שפחה הנקראת עבד מלך מלך.

גם נקרא מלשון "שינה" וכו' עיי"ש.

ועיין בהקדמת מהרח"ו לשער ההקדמות המובאת בתחילת "עץ חיים" שהאריך בזה איך לימוד פשטי התורה בלא לימוד סודות התורה הוא כגוף בלא נשמה ודומה למי שמתעסק בלבושין ובכיסויים ובקליפין ולא בעיקר הפרי בנשמה, כי עסק המשנה כפי פשטיה אין ספק שהם לבושין וקליפין חיצונים בתכלית אצל סודות התורה הגנוזים והנרמזים בפנימיותה, כי כל פשטיה הם בעיני העוה"ז בדברים חומריים תחתונים. אמנם הם קליפין טובים למאכל כקליפת קנה הבושם. ולכן בהיותם עוסקים בפשטי המשנה ומבינים בה כהלכתה בלי טעות נקראים עץ הדעת טוב, ואם ח"ו שוגים בה אז תהפכם לעץ הדעת רע ומר להם, עכ"ל.

היוצא מכל הנ"ל כי המשנה היא בעולם היצירה, ונקראת שפחה. ואשה שבעולם האצילות נקרא גבירה, בעלת הבית, מטרוניתא, והיא השכינה הקדושה מלכות דעולם האצילות.

אותם גם בק"ק חסידים נהר שלום של רבנו מרדכי שרעבי זצוק"ל, וכן כל הספרדים בכל בתי הכנסיות לא אומרים אותם, וכן סדרו כל הסידורים שאין אומרים אותם. וכ"ה פשטות הגמרא, דתרי עשר נחשב כספר אחד, וא"כ א"צ לחלק קריאתו, ולא דמי לפרשיות חמשה חומשי תורה שמחלקים קריאתם, דכאן לא גילה לן רבנו האריז"ל לחלקם, והנה גם עזרא ונחמיה הם שני ספרים ועושים אותו אחד, וכן התהלים יש בו חמשה ספרים ובכ"ז קוראים ג' פסוקים ראשונים ואחרונים של כל התהלים. וכ"ה בכל הסידורים שסידרו סדר תרי עשר כספר אחד עד ימינו.

ז. בא"ח (שם) ועיין עוד בכה"ח (שם ס"ק ט'). והטעם שלא לומדים משניות בליל שבועות: כתב הגאון חיד"א בספרו לב דוד (סי' ל"א ד"ה ודע) וז"ל ודע שכתב מהרי"א גדליה זלה"ה בפירוש הילקוט ביחזקאל (סי' כ') ששמע מהרב החסיד המקובל כמוהר"ר חיים כהן זצ"ל תלמיד מהרח"ו, כי אין נכון ללמוד משניות בשום אופן בלילה הזאת במשנה סוד "שפחה דמטרוניתא", והלילה הזו צריך לתקן "המטרוניתא" אלא יתעסק ברזי אוריתא וכו', עכ"ל. וכן כתב מו"ר הבא"ח פרשת (במדבר הלכה ד'), וכן כתב בכף החיים (סי' תצד ס"ק ט').

ורצינו לדעת מדוע הזהירו רבותינו המקובלים לא ללמוד משניות בלילה הקדוש הזה, והרי מסופר על מרן הבית יוסף שלמד משניות וכן כתב השל"ה, ועוד, שאפשר ללמוד משניות?

תשובה, הנה כתב רבינו האר"י בשער המצות (דף לה ע"א) כי הלומד בתורה שבכתב מתקן בעולם העשיה, והלומד משניות מתקן בעולם היצירה, והלומד בתלמוד מתקן

ח. יזהרו שלא לדבר שיחת חולין כל הלילה, וילמדו כל סדר הלימוד של זה הלילה בחשק גדול ובשמחה רבה ובהתלהבות הנפש.

ט. כחצי שעה קודם חצות, יאמרו ק"ש שעל המיטה עם כל הפסוקים. ובחצות הלילה יאמרו ברכות השחר חוץ מברכת ענט"י וברכות התורה. ובהגיע עלות השחר יאמרו ברכות התורה.

עיונים והארות

באדרא רבה יכול לעיין מעט בש"ס אין בזה בעיה, כי לימוד הגמרא הוא בעולם הבריאה, ולא בעולם היצירה, ושם רובו טוב ומיעוטו רע, משא"כ בעולם היצירה ועשיה שרובו רע ולכן לא יעסוק במשנה שביצירה. אבל בתלמוד שהוא בעולם הבריאה שרובו טוב והוא שכן לעולם האצילות אפשר ללמוד, וכן כתב מו"ר הגרב"ץ באור לציון (ח"ג דף קצג), שאפשר ללמד בתלמוד בלילה הזה. וכן כתב בספר זוהר חי לאדמו"ר מקאמרנא זצ"ל (ח"א דף ל"א) שאפשר ללמוד גמרא בלילה הזה. וכן כל האזהרה הזאת שלא ללמוד משנה רק בלילה אבל ביום אדרבה גורם ליחוד ז'ו"ן שהוא תורה שבכתב ושבע"פ ע"י שלומד המשנה שהיא הנוק' ומחברה לבעלה.

ח. בא"ח (שם). וכן כתב הכה"ח (שם ס"ק יא) וז"ל, יזהרו שלא לדבר שיחת חולין כל הלילה וכל שכן דברים בטלים, ובפרט במקום שיש אסיפת אנשים שדרכו של יצר הרע להכשילם לדבר דברי חול ומדבר לדבר יבואו ח"ו לדברים אסורים או לדברי שחוק וקלות ראש, כי גדולה קדושת זה הלילה והלימוד עושה פרי למעלה. ועל כן צריך להיות זך ונקי בלי תערובת דברים אחרים, וגם יהיה בחשק גדול ובשמחה רבה והתלהבות הלב כדי שיעשה יותר פרי למעלה ויגדל שכרו, וכאשר האריכו האחרונים בזה ויעזו"ש בדבריהם, עכ"ל.

ט. כתב מו"ר האור לציון (שם) וז"ל, ולענין קריאת שמע שעל המיטה, אף שלפי הפשט

והנה בליל שבועות ע"י לימוד התנ"ך אנחנו מקשטים את השכינה הקדושה הגבירה בכ"ד קישוטי כלה שהם נוק' דז"א שבעולם האצילות, ומוליכים הכלה לבית הטבילה להמשיך לה הכתר העליון, ולהכין אותה לצורך היחוד הגדול והנורא שיעשה בתפלה, וגם אנחנו זוכים על ידה לקבל אור השפע מכתר העליון וכמו שהאריך בזה בזוה"ק בהקדמת בראשית (דף ח').

אם כן, הלומד משניות בלילה החשוב הזה מעטר בקשטים את השפחה שבעולם היצירה, ולא עוסק בעיקר לעטר את הכלה העליונה היא שכינת עוזנו שבעולם האצילות להמשיך לה את האורות הגדולים מהכתר העליון, כי מחג הפסח ליל הסדר וכן ימי ספירת העומר המשכנו את האורות הגדולים כל יום מעט מעט כדי להגיע ללילה הקדוש הזה, לעטר הכלה העליונה להביא אותה לחופה העליונה.

ומי שלומד משניות לוקח כביכול את השפחה במקום הגבירה בעלת הבית, וכזה לא יעשה, ולכן אין ללמוד בלילה הזה משניות, וכמו שכתב הגאון חיד"א. ועוד כי הזוה"ק כתב כי משנה לשון שינה ובלילה הקדוש הזה אסור לישון ולכן אין ללמוד המשנה כי נחשב לו כישן, ויש סוד גדול שהלילה הזה אנחנו משיגים באריך אנפין שאין שם שינה, ולכן לא ילמד המשנה.

אמנם מי שרוצה ללמוד בש"ס ופוסקים לאחר שלמד את הסדר המתוקן ועוסק ג"כ

י. לא נהגו הנשים לקרוא סדר ליל שבועות כלל היות ולא שייכות בהם ע"פ סודן של דברים'.

יא. בליל שבועות, בהגיע אשמורת הבוקר מעט קודם עלות השחר, אז צריך לטבול במקוה, ועי"כ אנחנו מומשיכים תוספת קדושה מבחינת הכתר העליון הנקרא שער החמשים בסוד וזרקתי עליכם מים טהורים. ונוהגים לטבול טבילה זו מלבד הטבילה שטובלים בערב החג. ויאמר לשם יחוד וכו' ויטבול ה' טבילות, ויכוין בשם הוי"ה ב"ה בניקוד קמץ כזה יְהוָה יא.

עיונים והארות

השחר, שכיון שרגיל בכך יזכור ולא יטעה. עוד כתב האור לציון (שם) ויש ליטול ידים בעלות השחר בלא ברכה, כמבואר בשו"ע (בסי' ד' סעי' יג) וברמ"א (שם).

י. רב פעלים (ח"א סוד ישרים סי' ט), מיהו עיין כה"ח (שם ס"ק ח) שכתב וז"ל, ולפי זה גם הנשים הנוהגות לספור העומר כמו שכתבנו לעיל סימן תפ"ט אות ט' יעו"ש יכולין ללמוד התנ"ך גם כן כיון שהוא תשלום התיקון של ספירת העומר כנזכר, אבל אם אינם סופרות העומר אינן צריכות ללמוד התנ"ך אלא ילמדו דבר אחר.

יא. מקורו מהזה"ק (פר' אמור צח.) וז"ל, תא חזי בא וראה, חֲבֵרִיָּא מְתַקְנֵי בְּהַאי לִילֵיא תְּבַשְׂיטָהָ לְכַלָּה, וּמַעֲטָרֵי לָהּ בְּעֶמְרָהָא החברים ע"י לימוד ליל שבועות, מתקנים בזה הלילה את הנוק' שהיא השכינה הקדושה בכ"ד קישוטים ומעטרים אותה בעטרות ע"י שממשיכים לה את המוחין, לְגַבֵּי מַלְכָּא כדי שתוכל לעלות למלך ז"א. וּמֵאֵן מְתַקֵּין לֵיהּ לְמַלְכָּא בְּהַאי לִילֵיא ושואל, ומי מתקן את המלך שהוא ז"א בזה הלילה, לְאִשְׁתַּפְּחָא בְּהּ בְּכַלָּה, לְאִזְדָּוָנָא בְּהּ בְּמַטְרָוִנִיתָא להמצא עם הכלה להתייחד עם השכינה, כלומר שז"א יהיה מתוקן ומזומן עם המוחין להתייחד עם השכינה, הגורם לזה הוא. נִהְרָא קְדִישָׁא עֲמִיקָא דְּכָל

אין צריך לקורא אלא לפני שהולך לישן כדי לבטל את המזיקים של השינה, וכדאיתא בברכות (דף ד' ע"ב ודף ה' ע"א) וברבנו יונה שם, מכל מקום לפי הקבלה יש לקרוא לפני חצות לילה, ואף שלא הולך לישן, כמבואר בשער הכוונות (דף נ"ג ע"א), ע"ש. ומשום שלפי הקבלה יש חיוב לקרוא ד' פעמים ק"ש בכל יום. וכמו שנתבאר באורך בשער הכוונות (דף יט ע"ב) ובבא"ח (פרשת שמות אות ב'). וראה גם בכה"ח (בסימן רמ אות ד'). וכן כתב בבא"ח (בפרשת פקודי אות יד ופרשת וזאת הברכה אות ג), ע"ש. והיינו עם כל הפסוקים שאומרים עמה, יעלזו חסידים וכו', וכמ"ש בבא"ח שם. ופשוט שברכת המפיל אין אומרים אלא כשהולכים לישון.

ומעט אחר חצות, יש לומר ברכות השחר כולן חוץ מברכת על נטילת ידים וברכות התורה. ולפי הקבלה יש קפידא לומר דוקא מיד אחר חצות לילה את ברכות השחר, שיש בזה תיקון גדול ומעלה גדולה. וכן היו נוהגים בני ספרד. וכן יש לנהוג בכל ימות השנה, שכל שנעור הוא אחר חצות לילה, אף שדעתו לישן, יברך אז ברכות השחר. והרש"ש היה מקפיד על זה מאוד, וכמ"ש בנהר שלום, והביא לשונו בשו"ת רב פעלים (ח"ד סימן א'), ע"ש. וראה עוד בבא"ח (בפרשת תולדות אות י"ד). ואין לחוש שמא ישכח בבוקר ויאמר שוב את ברכות

עיונים והארות

אֶתְקִינַת בִּי טְבִילָה, אֶתֶר דְּמִיִּין נִבְעִין
 אמרה להם אמה עילאה, הרי תיקנתי את בית
 הטבילה מקום של מים נובעים כדי שתטהר מן
 החיצוניים שסובבים אותה, וְכָל רִיחִין וּבּוֹסְמִין
 סוֹחֲרֵי אֲנּוֹן מִיִּין, לְדַבְּחָהּ לְכַלְתִּי וְכָל
 ריחות ובשמים טובים סביב אותם המים כדי לטהר
 את כלתי, לִיתִי כִלְתִּי, מִטְרוֹנִיתָא דְבָרִי
 וְעוֹלִימְתָהּ, וְאִ"כ תבוא כלתי המלכה של בני
 ונערותיה, וְיִתְדִבּוֹן בְּהָהוּא אֶתֶר דְּאֶתְקִינַת
 בְּהָהוּא בִּי טְבִילָה ויטהרו באותו מקום
 שתיקנתי באותו בית הטבילה, דְּמִיִּין נִבְעִין
 דְּעַמִּי של מים נובעים שאצלי. לְכַתֵּר תְּקִינּוּ
 לָהּ בְּתַכְשִׁיטָהּא לאחר מכן תקשטו אותה
 בתכשיטה, אֲלִבִּישׁוּ לָהּ לְבוּשָׁהּא ותלבישו
 אותה בלבושה, אַעֲטִרוּ לָהּ בַּעֲטָרָהּא ותעטרו
 אותה בעטרותיה. לְמַחֵר כֹּד יִיתִי בְּרִי
 לְאֻדְוֹנָא בְּמִטְרוֹנִיתָא ולמחר כאשר יבא בני
 להתייחד עם המלכה, יִתְקִין הִיכְלָא לְכַלְהוֹן,
 וְיִשְׁתַּבַּח מְדוּרְיָה בְּכוּ בַּחֲדָא הוא יכון היכל
 לכולם וימצא דירתו בכס יחד.

בְּךָ מִלְכָּא קִדִּישָׁא, וּמִטְרוֹנִיתָא, וְחִבְרִיָּא, כְּהִאי
 גִּוּוֹנָא והנמשל, כך המלך הקדוש ז"א והמלכה,
 והחברים הצדיקים העוסקים בתורה כעין זה.
וְאִימָא עֲלָאָה דְּמִתְקַנַּת כֻּלָּא ואמה העליונה
 שמתקנת את הכל. אֲשֶׁתַּבַּח דְּמִלְכָּא עֲלָאָה,
 וּמִטְרוֹנִיתָא, וְחִבְרִיָּא נמצא שהמלך העליון
 והמלכה והחברים, מְדוּרֵיהוֹן בַּחֲדָא, וְלֹא
 מִתְפָּרְשִׁין לְעֻלְמִין משכנם יחד ואינם נפרדים
 לעולם. הֲדָא הוּא דְּכִתְיָב זהו שכתוב (תהלים
 טו א-ב), יִי מִי יִגְדֹר בְּאַחֲלָךְ וְגו', הוֹלֵךְ
 תָּמִיד וּפּוֹעֵל צֶדֶק, מֵאֵן הוּא פּוֹעֵל צֶדֶק מִי
 הוּא פּוֹעֵל צֶדֶק. אֵלָּא, אֵלִין אֲנּוֹן דְּמִתְקַנִּי
 לְמִטְרוֹנִיתָא בְּתַכְשִׁיטָהּא, בְּלְבוּשָׁהּא,
 בַּעֲטָרָהּא. וְכָל חַד, פּוֹעֵל צֶדֶק אֲקָרִי הֵם
 אותם הצדיקים שמתקנים את המלכות בתכשיטיה

נְהָרִין, אִימָא עֲלָאָה הנהר הקדוש העמוק מכל
 הנהרות שהיא אמה העליונה, שהיא נותנת לו את
 המוחין ומתקנת לו את הכתר מהת"ת שלה כנודע.
הֲדָא הוּא דְּכִתְיָב, זהו שכתוב (שיר השירים ג
 יא) צִיִּינָה וְרִאִינָה בְּנוֹת צִיִּין בְּמִלְךָ שְׁלֹמֹה
 וְגו'. לְכַתֵּר דְּאֶתְקִינַת לִיהָ לְמִלְכָּא,
 וְאֶעֱטֶרֶת לִיהָ אַחֲרֵי שֶׁהָאִמָּה הָעֲלִינָה תִּקְנָה אֶת
 הַמֶּלֶךְ וְעִיטְרָה אוֹתוֹ בְּמוֹחִין דְּכַח"ב, אֶתְיִית
 לְדַבְּחָהּ לָהּ לְמִטְרוֹנִיתָא היא באה לטהר את
 המלכה, וְלִאֲנּוֹן דְּמִשְׁתַּבְּחִי גְבִיהָ ולכל אותם
 שנמצאים אתה, כלומר בני ישראל העוסקים
 בתורה.

לְמִלְכָּא דְּהוּא לִיהָ בְּרִי חִידָאי משל למלך שהיה
 לוֹ בֶן יָחִיד, אֶתָּא לְוִוּוֹנָא לִיהָ
 בְּמִטְרוֹנִיתָא עֲלָאָה בא להשיא לו את הכלה
 העליונה והחשובה, מֵאִי עֲבָדַת אִמִּיהָ כָּל
 הָהוּא לִילְיָא מה עשתה אימו אותו ליל
 הנישואין, עֲאֵלַת לְבִי גְבִיזָהּא נכנסה לבית
 האוצרות, אֲפִיקַת עֲטָרָא עֲלָאָה בְּשַׁבְּעִין
 אֲבָנֵי יָקָר סַחֲרָהּא, וְאֶעֱטֶרֶת לִיהָ והוציאה
 עטרה עליונה וחשובה שקבועות בה שבעים אבנים
 יקרות סביבה, שהם כנגד שבעים אותיות של
 עסמ"ב קס"א קמ"ג קנ"א (ע"ה) והעטירה לחתן
 בהם. אֲפִיקַת לְבוּשִׁין דְּמִילַת וְאֲלִבִּישַׁת
 לִיהָ ועוד הוציאה מלבושי משי והלבישה אותו
 בסוד אור מקיף, וְאֶתְקַנַּת לִיהָ בְּתַקְוִינִי
 דְּמִלְכִּין ותיקנה אותו במלבושי מלכים.

לְכַתֵּר עֲאֵלַת לְבִי כֻלָּהּ ולאחר מכן נכנסה אמה
 עילאה לבית הכלה, חֲמָאֵת
 עוֹלִימְתָהּא, דְּקָא מִתְקַנִּי עֲטָרָהּא וְרִאתָהּ את
 נערותיה שהם הצדיקים שמתקנים את עטרותיה
 שהם המוחין שלה, וְלְבוּשָׁהּא, וְתַכְשִׁיטָהּא,
 לְתַקְנָא לָהּ ואת תכשיטיה שהם השמות שיוצאים מכ"ד
 שלה, ואת תכשיטיה שהם השמות שיוצאים מכ"ד
 ספרים כדי לתקן ולקשט אותה. אֲמַרְהָ לֵוִין, הָא

עיונים והארות

פ"ג ויהי' הכל בגי' קנ"ג הסר משם ב' כוללים של ב' השמות הנז' וישארו בגי' קנ"א כמנין מקו"ה, ותכוין שהיא טובל' עתה במקוה הזה לקבל הכתר שבה כנז' וזהו הנראה לע"ד ששמע בזה ואינו זוכר היטב.

ולכן נראה כי קודם שיכנס למקוה, יכוין כל השמות הנ"ל גי' מקוה שהם סוד המקוה ואז יטבול, ועיין "משנת חסידים" שכתב כי בטבילה יכוין שמקוה זה של הכתר הוא מס' יוד הי' דע"ב ודס"ג ומ"ו ול"ז, וכאשר יוסר מהם ב' כוללים של שני השמות ישארו מס' מקוה וזה יכוין בטבילה זו, ובזה מתקן הכתר דנו"ק שתהיה ראויה להזדווג בתפילת היום כמו בשאר ימים טובים. ולא שיחלק את הכוונות בב' טבילות אלא כולם יכוין אותם בטבילה אחת בלבד.

ואמנם עיין בספר "לשון חכמים" להרי"ח טוב שכתב לכוין בשם הויה בניקוד קמץ שבכתר- טבילה ראשונה קמץ, שניה ה' קמץ, שלישית ו' קמץ, רביעית ה' קמץ, וחמישית אור החסד העליון שהוא הרצון העליון המתגלה במזל השמיני הנקרא נוצר חסד.

ובסידור הרב האר"י "קול יעקב" דף ק"א ע"א כתב: תכוין כי המקוה הזה הוא סוד מדור העליון הנקרא עליה ששם הוא סוד שער הנ' דבינה, המגיע עד שליש ת"ת העליון דבינה אשר משם נעשה בחי' הכתר הנודע, ושם עייל ההוא שביל דקיק דלא אתידע. ושם הם שני שמות יו"ד ה"י דע"ב ודס"ג ושני שמות מילוי מ"ו ול"ז, ולכן צריך לכוין שמקבל ב' מוחין שהם ב' שמות-יוד הי', יוד הי', גי' ע'. ומילואים של ע"ב ס"ג בגי' פ"ג ס"ה קנ"ג, ותסיר ב' כללות השמות, נשאר קנ"א כמנין מקוה והוא סוד מקוה העליונה, כי יש מקוה למטה במדור התחתון הוא סוד שם קנ"א גי' מקוה, ועתה

בלבושה ובעטרותיה וכל אחד נקרא פועל צדק.

אמר רבי חייא, אֶלְמָלָא לֹא זָכִינָא בְּעֵלְמָא, אֶלָּא לְמִשְׁמַע מְלִין אֶלִין דִּי אִמְר רַבִּי חֵיִיא, אִם לֹא הֵייתִי זֹכֶה בְּעוֹלָם אֵלָּא לְשִׁמּוֹעַ מִיָּלִים אֱלוֹ דִּי לִי. וְכָאֵה חוֹלְקִיהוֹן דְּאֶנּוֹן דְּמִשְׁתַּדְּלִי בְּאִרְיִיתָא אֲשֶׁרִי חִלְקִם שֶׁל אוֹתָם שְׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה, וַיִּדְעִין אִרְחֵי דְּמִלְכָּא קְדִישָׁא וַיּוֹדְעִים אֶת דְּרָכֵי וּמִצּוֹתָיו שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ, דְּרַעוּתָא דְּלִהוֹן בְּאִרְיִיתָא וְשֶׁהֲרָצוֹן שֶׁלָּהֶם בְּתוֹרָה וּבְמִצּוֹת, עֲלִיָּהוּ בְּתִיב עֲלֵיהֶם כְּתוּב (תְּחִלִּים צֵא יָד) בִּי בִי חֶשֶׁק וְאַפְסָטָהוּ. וּבְתִיב (תְּחִלִּים צֵא טו) אֶחָצְהוּ וְאַכְפַּדְהוּ.

ובכ"ב בשער הכוונות (דף פ"ט ע"א) וז"ל, ובהגיע אשמוורת הבוקר מעט קודם עלות השחר בעת שמשחירין פני הרקיע במזרח אשר אז נק' אילת השחר כנודע. אז צריך שתטבול במקוה, ותכוין אל המקוה העליון שהוא כתר עליון דז"א הנמשך לו בלילה הזה והוא נקרא שער החמשים כמ"ש ועליו נאמר וזרקתי עליכם מים טהורים כו', ועיי"כ אנו מקבלים תוספת קדושה מבחי' הכתר הזה. וטעם הדבר הוא לפי שאנחנו בלילה הזה עושים ב' דברים הא' הוא להמשיך את כתר העליון דז"א ע"י עסק התורה כנז', ואחר כך באשמוורת הבוקר אנו נעשים שושביני' דמטרוניתא רחל נוק' דז"א ומוליכין את הכלה הכלולה לבית הטבילה וטובלת במקוה העליון הנז' שהוא הכתר הנז' וגם אנחנו שושבינין דילה טובלים עמה, עכ"ל.

וכתב שם עוד וז"ל, אבל הנלע"ד שזה הוא מה ששמע ממוז"ל והוא שיכוין להמשיך בחי' הכתר שבה ג"כ כנז' וזהו יהיה ע"י הטבילה הזו, ותכוין בב' אותיות י"ה הראשו' שבהויה דע"ב ודס"ג שהם יו"ד ה"י יו"ד ה"י והם בגימ' ע', ותחבר ג"כ עמהם שני מילויי הויות דע"ב ס"ג שהם מ"ו ל"ז כנודע והם בגי'

סדר תפילת יום שבועות

א. תפילת שחרית ומוסף יתפללו בהתלהבות וזריזות כדי שלא תחטפנו שינה באמצע ויבוא לידי טעות. וידוע כי גמר הפרי של תיקון ספירת העומר ולימוד ליל חג השבועות יהיה בתפילת מוסף, לכן צריך להזהר בה הרבה כי הכל הולך אחר החתום, וביותר יזהר בקדושת כתר דמוסף שבה נמשך הכתר העליון י^ב.

ב. ביום שבועות יקרא ג"פ י"ג מיזות בעת פתיחת ההיכל ויאמר תפלה רבש"ע וכו' מרבנו האריז"ל כמסודר במחזורים, ואח"כ יאמר ואני תפילתי ג"פ וכן הוא מנהג בית אל, וכן הנהיג המקובל האלהי כמוהר"ר מרדכי שרעבי צוק"ל בשיבת ק"ק "נהר שלום" תכב"ץ. ואחר שיאמר ואני תפילתי, טוב לכזין בכ"ד צרופים היוצאים מר"ת וס"ת של תיבה שניה של פסוק אחרון דכל ספר וספר מהתנ"ך י^ד.

עיונים והארות

הלכה (ט) וז"ל, יתגבר כארי בתפלת שחרית לבל יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה, שלא יצא שוכרו בהפסדו אם יישן בשעת קריאת שמע ותפלה. [ואסור לילך לישן תוך חצי שעה לפני עמוד השחר והלאה (שו"ת בנין עולם סימן א עי"ש).]

יג. שעה"כ (דפ"ט ע"ב וע"ג). ומו"ר מופת הדור כתב (חזו"ע פסח דף רמ"ה הלכה ד) שלא לומר, וז"ל: בהוצאת ס"ת, יש נוהגים שהשליח ציבור פותח באמירת י"ג מדות, בטעמי המקרא כאדם הקורא בתורה, והציבור עונים אחריו. ויש מפקפקים על זה, שעל כל פנים אין לומר י"ג מדות ביו"ט. ולכן שב ואל תעשה עדיף. וכן אנו נוהגים שלא לומר י"ג מדות כלל, לא ברגלים ולא בימים הנוראים.

יד. פע"ח (שבועות פ"א). ועיין מ"ש בסידור רחובות הנהר (עמוד כ"ב) כמה סגולות יש בשמות אלו, וז"ל, ועי' בסידור למהר"א פירא, שאחר גמר כוונות כ"ד קישוטים כתב בשם פע"ח שם שהם מסוגלים לזכירה והצלחה וטובים

היא טובלת במקוה העליונה ומקבלת הארת הכתר, ותכוין להמשיך הארה זו גם לנשמתך ויקוים בו "וזרתי עליכם מים טהורים" ויקוים גם בך "תתחדש כנשר נעורירך", כמו שהיא מתחדשת עתה ונטהרת מכל טומאה, כן תטהר נשמתך ותתחדש. ועוד כתב שם בשם הרב האר"י ז"ל: צריך לטבול ד' פעמים נגד ד' אותיות הוי"ה בניקוד קמץ, כל טבילה אות אחת כי זה הויה דכתר כנודע. עיי"ש. וכן סידור הרי"ח טוב כדלעיל. וכתב עוד-ותאמר ליחדא שמה דקוב"ה בדחילו ורחימו בשם כל ישראל הריני טובל את גופי במקוה זו לטהר את עצמי מטומאתי ולקבל נר"ן מעלמא דדכורא מסיטרא דאצילות. וכתב השל"ה הקדוש שיאמר במקוה י"ג מדות בחילוף א"ת ב"ש כי קבלת הארת הכתר הוא מדיקנא דא"א. וקודם הטבילה יאמר הפסוקים מי אל כמוך נושא עוון ועובר על פשע וכו'.

יב. בא"ה, (שנה א' פרשת במדבר, אות ה). ועי' מש"כ מו"ר מופת הדור (חזו"ע יו"ט דף שי"ג

- ג. רימונים של הס"ת יש בהם ענין גדול ונשגב ע"פ הסוד. ועל כן נהגו למכור מצוות הנחת הרימונים לס"ת^{טו}.
- ד. כל אדם ישתדל להסתכל באותיות הס"ת מקרוב ממש, באופן שיוכל לקרותם היטב, כי עיניו נמשך אור גדול אל האדם^{טז}. וטוב שיסתכל האדם בתיבה שאות ראשונה של התיבה כמו אות ראשונה שבשמו^{טז}. וצריכין כולם להשתחוות לס"ת כשהוא פתוח, אפילו הנשים והטף, ובעת שהכתב לפניו יכרע ויאמר וזאת התורה וכו' תורת ה' תמימה וכו' אל שדי אמת, משה אמת, ותורתו אמת^{יח}.
- ה. מנהג בית אל, שלא להוסיף על הקרואים לספר תורה ביום טוב יותר על חמשה לפי שמנין העליות מכון ע"ד הסוד^{יט}.

עיונים והארות

שיבא קונה המצוה של הלבשת הרימונים להשים הרמונים על הס"ת בעת הראוי ומתוקן למצוה זו, שהוא סמוך לפתיחת התיק של הס"ת, להראות בתורה להקהל העומדים ולקרות בו הש"ץ, ודבר בעתו מה טוב, משא"כ אם היה הס"ת מלובש ברמונים מעיקרא בתמידות אין ניכר הרמז של הסוד שרומזים אליו הרמונים שהוא ענין תרין עטרין דחסד וגבורה הנז"ל אשר הם מתגלים ומאירים בעת ההיא, עכ"ד.

טז. ע"פ מהרח"ו בשעה"כ, והביאו דבריו בבא"ח (שנה ב' פ' תולדות אות טז) ובכה"ח (ס' קלד סק"י).

יז. בא"ח (שם). ובכה"ח (שם סקי"ג) כתב ששמע הטעם שהוא מועיל להצלחה.

יח. שו"ע (סי' קלד סעי' ב) ומ"ב (סקי"ב) ובא"ח (שם). וכ"כ גם בדברי מרן החיד"א בספרו לדוד אמת (סי' גי אות ה) דהעיקר להשתחוות דוקא כשהספר פתוח לפניו ורואה הכתב.

יט. עיין להגה"ק הרב שמן ששון על הכוונות (חלק ג' דף ק"ג ע"ב אות כ"ז) שהעיד שכך היה מנהג בית אל וז"ל: ומנהגינו פה ק"ק בית אל

ומסוגלים מאד מאד, וכ"כ בסידור היר"א הדאיה (דף 359) שטובים לזכירה ומסוגלים מאד, ויזהר לכיון בהם. וידוע ג"כ ששמות אלו מסוגלים שתתקבל תפילתו כמ"ש הרב בשעה"כ דרושי כפור. ואפשר מכיון שהיום הוא שורש של השנה בענין לימוד התורה, לכן יכיון בהם שיהיה לו הצלחה וזכרון בלימוד.

טז. כ"ב רבנו הבא"ח בשו"ת רב פעלים (ח"ד ירד סי' ל) שהרימונים לא נתקנו בשביל נוי, דאז היה אסור להסירם כלל מעליו, כי צריך שיהיה הס"ת מלובש בעדי ונוי תמיד בין אם הוא עומד בחוץ בין הוא עומד בפנים, ואיך נוהגים בכל המקומות להסירם אחר שיצניעו הס"ת בהיכל, אלא עיקר הדברים שיש בזה טעם ע"ד הסוד, ורומזים לדברים העומדים ברומו של עולם, כמבואר בפרי עץ חיים [שער קריאת התורה] שהם כנגד ב' תרין עטרין דחסד וגבורה, ולפ"ז ניחא שתקנו להלבישם רק בעת הוצאת ס"ת סמוך לפתיחתו ולקריאתו, אשר זה ירמוז לאורות גדולים המתעוררים ומתגלים בעת ההיא.

עוד כתב מו"ר (שם) שיפה עושה השמש להסיר הרימונים מן הס"ת קודם שעה או יותר, כדי

1. בקריאת התורה צריך להיות אזניו קשובות כאילו עתה עומד על יד הר סיני ושומע עשרת הדברות מפי הגבורה, כמו"ש בזוה"ק. וכפי הכנתו כך ירגיש הארה עצומה בנפשו לקבל התורה מחדש ביום הקדוש הזה.²
2. יש נוהגים לעמוד בעשרת הדברות כמו בעת קבלת התורה שנאמר ויעמוד העם וגו' ומנהג קהילות קודש הספרדים ברוב המקומות שהקהל יושבים בקריאתם, כדי שלא יאמרו רק אלו מהקב"ה ויבואו לכפירה, ונהגו שהחכם עולה וקורה בפיו בקול רם עשרת הדיברות.³

עיונים והארות

נמצאנו למדים שממש בכל שנה מתחדשת קבלת התורה, וצריך האדם להרגיש ולראות כאלו ממש עומד ומקבל את התורה על הר סיני, וע"י זה יחיה לאורך ימים על התורה ועל העבודה.

כא. כתב ג"ע החיד"א בספרו טוב עין (סי' י"א), לאשר ולהתיר את המנהג לעמוד בזמן קריאת עשרת הדברות וז"ל, שאלה בכמה מקומות נהגו העם לקום כשקורין עשרת הדברות בספר תורה בפרשת יתרו ושבועות ופרשת ואתחנן. ויש שערערו על זה דמוכח בש"ס דאין לעשות הפרש בין עשרת הדברות לשאר התורה וכמ"ש בש"ס דבטלו קריאתן מפני תרעומת המינין יורינו המורה ושכמ"ה.

תשובה: נראה דלא דמי, דתרעומת המינין הוא כמ"ש בירושלמי פ"ק דברכות שלא יאמרו אלו לבדם ניתנו למשה בסיני, ורש"י הוסיף לבאר בבבלי שם פרק קמא דברכות שלא יאמרו עמי הארץ אין שאר תורה אמת ותדעו שאין קורין אלא מה שאמר הבורא ברוך הוא ושמעו מפיו בסיני עכ"ל. ואם כן הכא שקורין בספר תורה כל התורה מידי שבת בשבתו וגם ביום זה שהם קורין עשרת הדברות קורין איזה חלק מהתורה בספר תורה לית לן בה, דמוכח דהכל אמת, אלא שהם עומדים בהם להיות שהם

יכב"ץ דאין עולים לספר תורה בשבת ויום טוב רק כפי המספר הנזכר [היינו] ז' בשבת וה' ביום טוב ולא עוד עכ"ל.

ב. ואיתא בילקוט (פ' יתרו) שאמר הקב"ה לישראל: בני, היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ושנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני על הר סיני ומקבלים את התורה.

וסיפר לנו הרב קולדצקי חתנו של הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א שמעשה היה באברך ת"ח שחלה במחלה הקשה ל"ע ובא אותו אברך למרן הגאון ר' יוסף שלום אלישיב זצוק"ל והיה בוכה ומספר לרב את מה שגילו שהוא חולה מאוד ובקש מהרב שיברך אותו והיה זה מספר ימים לפני חג השבועות. ואמר לו הרב, תשמע הרי בעוד מספר ימים מגיע חג השבועות וקוראים בתורה את פרשת מתן תורה עשרת הדברות, וידוע מה שאמרו חז"ל (ילקוט'ש רע"ב) שבשעה שנתן הקב"ה את התורה לעם ישראל כל החולים נתרפאו. ולכן תלך אתה לבית הכנסת ותשמע מהחזן שקורא בתורה מלה במלה ותחשוב ותכוין דעתך כאלו אתה עומד ממש בהר סיני, ובעזרת ה' תהיה בריא. שמע אותו אברך לעצת הרב זצוק"ל ועשה כן. לאחר מכן כשהלך לעשות בדיקות ראו שהמחלה נעלמה וכלא היתה.

ח. מונהג ק"ק בית אל שהשליח ציבור ביו"ט עולה משלים^{יב}, ומפטירין במרכבה דיחזקאל, והטעם לפי שכל ישראל השיגו באותו יום מעין מעשה מרכבה דיחזקאל הנביא ע"ה, ועוד דנבואתו היתה בשבועות כמרומו בפסוקים^{יג}.

דיני סעודת יו"ט

א. יעשה סעודת יו"ט ביום שבועות ויזהר בה אשר היא מתקנת בחי' חיצוניות העולמות

עיונים והארות

משאר העליות מה שאין כן בשבת [שאז הששי הוא כנגד היסוד והוא החשוב מכולם] והבן זה עכ"ל.

ומו"ר הרי"ח הטו"ב בספרו בן איש חי (שנה שניה פרשת תולדות אות י"ז) כתב כן וז"ל, וביום טוב עולים חמשה. הראשון כנגד נצח דחכמה, והשני נגד נצח דבינה, והשלישי הוד דחכמה, והרביעי הוד דבינה, והחמישי יסוד דחכמה, וכנזכר בשער הכוונות. ולפי זה ביום טוב, החמישי גדול מכולם עכ"ל.

כג. עי' כה"ח (סי' תצ"ד ס"ק כ"ז).

ובכתב הרב שלמי חגיגה (דף רצ אות יג), ואנו מפטירין בו, שהוא דוגמת מעמד הר סיני שנגלתה אליו המרכבה פנים בפנים, ולפיכך יאותה לנו לעמוד על עמדינו בקריאתה. וכן ראוי להיות המפטיר גדול וחכם, ולא על ידי קטנים ותעלולים. עכ"ל.

והגאון החיד"א ז"ל כתב בספרו ברכי יוסף (סי' תצד אות ג) בשם מהר"י לינגו ז"ל הטעם להפסרה זו היום, כי בזוהר חדש (יתרו דף לז ע"ד) איתא כי ביום חג השבועות ראה הנביא יחזקאל ע"ה את המרכבה.

יסוד התורה ונכתבו בלוחות ואמרם הבורא ברוך הוא לכל ישראל ויחד כל העם באמירת הקב"ה אותם ורוצים לעשות איזה זכר לקום באמירתן. ובזה לא יש קפידא. והוחזקו במנהג זה כמה שנים כידוע ומעין דוגמא כתב הרב מטה יהודה (סוף ס"ק ה') על מ"ש הרב בית יעקב ע"ש.

אמנם עיין למו"ר מופת הדור בשו"ת יחיה דעת (חלק א' סימן כ"ט) שכתב באריכות בענין זה והביא שדעת שו"ת קול אליהו (חלק אורח חיים סימן ה') וכן בספר ווי העמודים על היראים (סי' ל"ו אות י') ובפתח הדביר (ס' קמ"ו אות ג) ובשו"ת ציץ הקודש (סי' כ"ו אות ט') ובשדי חמד בפאת השדה (מערכת ב"ת כלל כ"ט) וכן בספר נוה שלום (בהל' קריאת התורה אות כ"ב) שכולם הסכימו ועלתה בדעתם לאסור לעמוד בקריאת עשרת הדברות כדעת הרמב"ם הנז"ל עיין עליו עוד שם מ"ש בזה.

כב. דברי שלום (אות ל"ה) עיין במחברת הקודש (דף ס"ז ע"ג) שכתב להעיר ולתת טעם ע"פ הסוד מדוע משלים עדיף משאר העולים וז"ל, ונלע"ד מאחר שהחמישי כנגד יסוד אבא המגולה לחוץ לכן המשלים הוא יותר חשוב

ויש סוד בדבר^{יד}. ויזהר לאכול הסעודה קודם חצות היום^{יב} ולכתח' יסמך הסעודה אחר התפילה מיד.

ב. מנהג ישראל לאכול מאכלי חלב בחג השבועות ואח"כ מאכלי בשר לשמחת יו"ט. והטוב ביותר שלאחר התפילה יעשו קידוש ויטלו ידיים ויברכו המוציא ויאכלו מאכלי חלב, ולא יאכל עוגות בלבד מפני שפעמים אוכלים כמה מיני עוגות חלביות ובאים לספק ברכת המזון^{יג}, וגם נהגו לאכול מאכלי דבש בשבועות, וסימון "דבש וחלב תחת

עיונים והארות

צריכים הכנה רבה, לשחוט בסכין בדוק בלי פגם כאשר צוה ה', ולנקר החלב וגיד הנשה, ולמלוח הבשר ולהדיחו, ולבשל הבשר בכלים חדשים, כי הכלים שהיו להם מקודם, שבישלו בהם תוך מעת לעת, נאסרו מפני המאכלים שנתבשלו בהם קודם מתן תורה, שלא היו כשרים לאכילה לאחר מתן תורה. [ובלאו הכי לכולי עלמא תורה ניתנה בשבת (המועדים בהלכה)]. ולכן היו זקוקים למאכלי חלב. ואנו עושים זכר לזה. (משנ"ב סי' תצד ס"ק יב). והוסיף הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל רמז לטעם זה. מצינו בגמרא שבת (פו:) דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל. בכך מתיישבת התמיהה שהלא היה באפשרותם להגעיל כלים ולהכשירם, ולמה הוצרכו דוקא למאכלי חלב. אלא מכיון שאותו יום שבת היה ואסור היה להעביר אש ולהרתיח מים להגעלה. ודבר זה מרומז בפסוק 'דבש וחלב תחת לשונך', אשר לפי המדרש קאי על מתן תורה, וסופי תיבות של דבש וחלב תחת נטריקון "שבת", לרמז כי בגלל יום השבת נצטרכו להיות נזונים ביום מתן תורה בדבש וחלב כנ"ל. (חכמת חיים). ובספר תורת חיים לבבא מציעא (פו:) כתב הטעם שאוכלים מאכלי חלב ביום מתן תורה, על פי האגדה, שכשבא הקב"ה ליתן את התורה לישראל קיטרגו עליהם המלאכים, כי רצו לקבל את התורה לעצמם, אמר להם הקב"ה בכולהו זמנין מקטרגין עליהון, ואתון בשעתא דאתיתו

נד. כ"ב בסידור הרש"ש בנהר שלום (דף ל"ז ע"א) וכ"כ בסידור רחובות הנהר (דף תל"ז) וז"ל, ובסעודת יום שבועות יכיון להמשיך המוחין דאו"פ דפנים דחיצוניות אשר כבר נמשכו המוחין דאב"א דכל הבחינות הנז' לחיצו' דזו"ן ע"י מנחת שעורין ועתה יכיון המוחין דפב"פ ולזווגם דוגמת מה שנעשה בתפילות ולהמשיך טיפת ה"ח הנמשכים ע"י שתי הלחם דחטים כי חט"ה גי' כ"ב אתון סוד ה"ח כנודע.

נה. עי' אור לציון (ח"ב פכ"א במקורות לתשובה ד) שכתב ה"ה בסעודת יו"ט שיש לסעוד דוקא קודם חצות היום ובפרט בחג השבועות שרגילים לאכול בבוקר מזונות ואת סעודת החג מאחרים לשעת הצהרים שיש להזהר לערוך את הסעודה קודם חצות.

נו. עיין למו"ר מופת הדור בחזון עובדיה (דף שי"ח) שנתן כמה טעמים למאכלי חלב וזת"ד, ויש נותנים טעם למנהג מאכלי חלב בחג השבועות, מפני שבעשרת הדברות נתגלו לאבותינו כל חלקי התורה ומצותיה, וכמו שכתב רב סעדיה גאון, שבעשרת הדברות כלולות כל מצות התורה, וכשירדו מאצל הר סיני אל בניהם לא מצאו מה לאכול תיכף, זולת מאכלי חלב, (אם כי יש מקום לשאול והלא דור מקבלי התורה נזונו מהמן שירד להם, ומסתבר שנוסף למן אכלו שאר מאכלים, וגם צאן ובקר שחטו להם, והראיה מפרשת השליו ומעוד מקומות). כי לבשר היו

עיונים והארות

לגבי אברהם אכליתו בשר וחלב, שנאמר "ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה", ואילו תינוק של ישראל אינו אוכל בשר וחלב ביחד, מיד הלכו להם בפחי נפש. ולכן נוהגים לאכול מאכלי חלב ביום מתן תורה, ואחר קינוח והדחה אוכלים בשר, שיראו המלאכים שאנו נזהרים יפה בדיני בשר וחלב וכו'. וכן כתב בספר בגדי שש. [ועיין עוד בשו"ת נודע ביהודה תנינא (חיו"ד סוף סימן סד). ובילקוט הגרשוני. ועיין בשו"ת ברכת יוסף לנדא (סי' כ.).] וצריכים להזהר שלא לאכול מאכלי חלב אחר בשר כי אם כעבור שש שעות, וכתורה יעשה, ומנהגנו לאכול תחלה מאכלי חלב, ואחר קינוח והדחה כמשפט, אוכלים מאכלי בשר. ויש נוהגים לאכול דבש וחלב, לרמוז על מתן תורתנו שנמשלה לדבש וחלב, כמו שנאמר "דבש וחלב תחת לשונך".

עוד טעמים לאכילת מאכלי חלב

יש בזה זכרון לשתי הלחם שהיו מקריבים ביום הבכורים

הרמ"א (סי' תצד סעי' ג) כתב שכשם שלוקחים בליל פסח שני תבשילים, זכר לפסח ולחגיגה, כן אוכלים בשבועות מאכלי חלב ואחר כך מאכלי בשר, וצריך להביא עמהם שתי לחם על השולחן (כי לחם הנאכל עם חלב אי אפשר לאכלו עם בשר - מ"ב ס"ק י"ד) שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לשתי הלחם שהיו מקריבים ביום הבכורים. [וכמו שאנו עושין זכר בפסח ליקח ב' תבשילין בליל הסדר, זכר לקרבן פסח ולקרבן חגיגה]. ועיין גם בדברי הכנה"ג שהובא בכה"ח (שם ס"ק ס"א), שמוכח שהיה נוהג לאכול מאכלי החלב בסעודת פת, שהרי כתב שהיה מברך אחריה ברכת המזון.

ובתב מרן החיד"א בספרו לב דוד (פרק ל"א) מנהג נכון לאכול חמץ ומצה בסעודת היום. לפי שהיו חמץ ומצה בשתי הלחם ובמנחת

נסכים. והוא מנהג קדמון לפני ישראל.
מצוות לא תעשה של בשר וחלב היא ה-66 במנין מצוות לא תעשה, והיא מקבילה לחג השבועות שהוא יום ה-66 מראש השנה לחדשים - ראש חודש ניסן

הרה"ק רבי חיים ויטאל זי"ע כתב: איתא בזהר הק', ששס"ה לאוין שבתורה מכוונים נגד שס"ה ימות החמה, ובכל יום יש לו את הלאו שכנגדו! (במסכת מכות כג: ובמדרש תנחומא פר' כי תצא מובא: שס"ה מצוות לא תעשה כמנין ימות החמה. ובכל יום ויום שהחמה זורחת עד שהיא שוקעת, צווחת ואומרת לאדם: גוזרני עליך במי שהגיע ימך ליום הזה, אל תעבור בי את העבירה הזאת). צא וחשוב, ותמצא שמצוות לא תעשה של בשר וחלב היא ה-66 במנין מצוות לא תעשה, והיא מקבילה לחג השבועות שהוא יום ה-66 מראש השנה לחדשים - ראש חודש ניסן...

יום הביכורים מכוון נגד הלאו של לא תבשל גדי בחלב אמו

עוד נראה, כי מסמיכות הפסוקים "ראשית בכורי אדמתך" וגו' - "לא תבשל גדי בחלב אמו", נרמז שיום הביכורים מכוון נגד הלאו של לא תבשל גדי בחלב אמו. ולכן המנהג לדקדק לאכול מאכלי חלב ומאכלי בשר - כפי הלכותיהן - בהפסק קינוח והדחה, לעשות פעולה ניכרת שאנחנו מקיימים מצוות אזהרת בשר בחלב שהוא נגד יום הביכורים - חג השבועות...

הסיבה שאנו אוכלים מאכלי חלב בשבועות, להורות דבתר השתא אזלינן - אנו מסתכלים על המצב שנמצא בו כעת האדם, וכל העוונות מתכפרים

הגה"ק מהרש"ם מבאר זי"ע כתב, הטעם שנהגו לאכול מאכלי חלב, על פי מה שמובא בירושלמי (פר"ד דר"ה ה"ח), בכל הקרבנות

עיונים והארות

(תענית כ): "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז".

ויש טעם נחמד כי התורה נמשלה לדבש וחלב והפירוש הוא שבחי' דבש שהרי הדבורה היא מלקטת מכל הפרחים ועושה דבש כן הת"ח שומע ומלקט דברי תורה מן חכמי ישראל. והחלב רומז שאח"כ הוא מעכל ואוכל המאכלים ונהפך אצלו לדם וזה הופך לחלב כי מייצר את הדם שנהפך להיות חלב וזה שאמרו שמקיא חלב שינק משדי אמו.

החלב רומז לחסד ובא להודיע דהקב"ה נתן לנו התורה כי גבר עליו חסדו

חלב רומז לחסד, גוון לובן, ומה שנתן לנו את תורתו הוא מצד החס"ד הגמור והרחמי"ם, כי גבר עלינו, להודיע לבריותיו ולגלות להם מסתורין דיליה, והנה להגיד בבוקר חסדך ראשי תיבות חלב. (בני יששכר).

הביאו ראייה מבשר וחלב שפוסקים בו להלכה 'תתאה גבר', ובזה ניצח משה רבינו את טענת המלאכים, ולכן אוכלים מאכלי חלב בחג השבועות

ונראה לבאר על פי דברי השולחן ערוך (יו"ד סימן צא סעיף ד') שאם נפל בשר צונן לתוך חלב רותח או חלב צונן לתוך בשר רותח הכל אסור משום דתתאה גבר, כלומר התחתון הרתח גובר על העליון הצונן ומנצחו. ולכן כשביקשו המלאכים לפגוע במשה רבינו ואמרו להקב"ה (שבת פח:): מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו (תהילים ח-ה) ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים, והיתה שאלה האם העליון כלומר המלאכים, נוצח את התחתון כלומר בני האדם, או להיפך, הביאו ראייה מבשר וחלב שפוסקים בו להלכה 'תתאה גבר', ובזה ניצח משה רבינו את טענת המלאכים, ולכן אוכלים מאכלי חלב בחג השבועות. (הרה"ק מהר"ם מריאנוב זי"ע).

כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא, (דכתוב במוסף "ושעיר אחד לכפר", ולא כתוב "חטאת"). א"ל הקב"ה כיון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם. והנה ידוע, שהענין שלא מזכירים לבעל תשובה את חטאיו, היא מהסיבה שאנו לא מסתכלים "מה היה", אלא "מה עכשיו", ובתר השתא אזלינן, ולמדים זאת מ'חלב' שמותר באכילה ושתיה אף שלכאורה נוצר מהדם של הבהמה כמובא בגמרא (נדה ט). דם נעכר ונעשה חלב, ולכאורה היה צריך לאסרו, אך מכיון שהוא נהפך לדבר אחר, אז מותר, (ועיי' במג"א סימן רט"ז וח"י סימן תס"ז). וזו הסיבה שאנו אוכלים מאכלי חלב בשבועות, להורות דבתר השתא אזלינן - אנו מסתכלים על המצב שנמצא בו כעת האדם, וכל העוונות מתכפרים...

אותו היום שהניחה אמו של משה אותו ביאור ששה בסיון היה, מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצטרות כולם ולא ינק, לזאת אוכלים מאכלי חלב.

עוד טעם מובא בשו"ת כנף רננה בהקדמה ליו"ד, ע"פ הגמרא (סוטה יב): ר' אחא בר חנינא אמר אותו היום שהניחה אמו של משה אותו ביאור ששה בסיון היה, וכתיב, "וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות" - מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצטרות כולם ולא ינק, לזאת אוכלים מאכלי חלב להורות על דברי הגמרא הנ"ל, שעל שעתיד משה לקבל תורה בסיני ביום זה נמנע מלאכול חלב טמא.

סימן שיהודי צריך להיות רך כחמאה

שנה אחת בעת סעודת החלב בשבועות ישב הרה"ק בעל הדברי שמואל מסלונים זי"ע ושאל את חסידיו: תאמרו נא מדוע אוכלים מאכלי חלב בחג השבועות, נענו כמה מזקני החסידים ואמרו כמה וכמה טעמים, נענה הרבי ואמר: בואו ואומר לכם מהו הטעם: אכילת מאכלי החלב, הם לסימן שיהודי צריך להיות רך כחמאה, כמו שאמרו חז"ל

לשונך"י. ואח"כ ינוח מעט ויקום קודם חצות היום ויעשה סעודת יו"ט בבשר ויין לשמחת יו"ט כה.

הלכות ומנהגי יום שבועות

א. בחג השבועות שזכינו בו לכתר תורה יש חיוב יותר לשמוח כט, וכמו שאמרו דהכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם ל.

עיונים והארות

ורבנו האריז"ל כתב בשעה"כ (דף ע"ז ע"ג) שמחויבים אנחנו לשמוח ביום טוב יותר מבשבת, שביום טוב מרבין בסעודה ובבשר וביין ע"כ.

ומהרח"ו זע"א בספרו שערי קדושה (חלק א' שער ד') מנה את השמחה כמצות עשה כדעת הרמב"ם, וכתב שמצות דאורייתא לשמוח בשלוש רגלים פסח ושבועות וסוכות ולשמח אשתו ובניו העניים כל אחד כראוי לו עכ"ל.

כט. ועיין במעשה רב שכתב וז"ל, ומאד שמח רבינו ז"ל ותגדל לו השמחה יותר מכל רגל, ועלז לבו בשמחת מתן תורה והאריך בשלחנו במאכל ומשתה ובשבחים.

ל. וזה לשון הרמב"ם (פ"ו מהלכות יו"ט הי"ט) אף על פי שאכילה ושתייה במועדות בכלל מצות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כולו, אלא כך היא הדת, בבקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענין היום וחוזרין לבתיהם ואוכלין, והולכין לבתי מדרשות קורין ושונין עד חצי היום, ואחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה וחוזרין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה, עכ"ל. וכן פסק מרן השו"ע (ס' תקכט סעי' א) וז"ל מצות יום טוב לחלקו חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתייה.

נו. כה"ח (שם ס"ק ס').

כה. והרמב"ם (בפ"ו מהלכות יום טוב הלכה יז-יח) כתב וז"ל: וחיוב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנאמר (דברים ט"ז) ושמחת בחגך וגו', אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו. כיצד? הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממון, והאנשים אוכלין בשר ושותין יין, שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין. עכ"ל.

והגאון חיד"א בברכי יוסף (סי' תקכ"ט סעיף ד) גם כן פסק שכיום מצות השמחה ברגל היא מדאורייתא וז"ל, חייב אדם להיות שמח וכו' גם בזמן הזה דליכא שלמי שמחה מצות עשה מן התורה לשמוח ביום טוב כראוי לו, ובמה שנהנה ממנו עיין שו"ת שאגת אריה (חדש סימן ס"ה) עכ"ל.

ובמשנה ברורה (סי' תקכ"ט ס"ק מ"ו) הביא דעת הגאון שאגת אריה להלכתא והוסיף דגם הנשים מצוה עליהן לשמוח בחג וז"ל, חייב אדם להיות שמח וכו' והוא מצות עשה מן התורה דכתיב ושמחת בחגך ונהגת גם בנשים עכ"ל.

ב. ישתדל מאד ללמוד גם ביום קבלת התורה, ואי לא אפשר מתוך כובד ראש בשינה, ינוח מעט ויקום ויחזור ללימודו כל היום כי גדול וקדוש היום שהוא יום קבלת התורה לא.

ג. לימוד התהלים ביום חג השבועות הוא צורך גדול שבו נפטר דוד המע"ה לי ויעלה לרצון ביותר. ולכן, כל אחד יקרא התהלים כולו ביום חג השבועות, ויזהר לדלג לשון מחילה וסליחה של עוונות ופשעים האמור בבקשות המתוקנים לאמרם קודם תהלים ואחר תהלים כי יו"ט הוא. וכן יזהר שלא לומר "ונזכה ונחיה שבעים שנה וכו'" בבקשות הנ"ל אלא יאמר ונזכה ונחיה אורך ימים ושנות חיים בתורה ובמצות ובמעשים טובים לי.

ד. נהגו לקרות מגילת רות בשבועות, ומגילה זו נכתבה ע"י שמואל הנביא. ומנהג בני ספרד שקוראים אותה בליל שבועות עם הכ"ד ספרים, בטעמי הכתובים, ובנוסף גם קוראים אותה ביום עם מפרשים כל אחד בביתו לי.

עיונים והארות

לא. כף אחת להחיד"א ז"ל (סי' כ"ב אות ז').

לב. ובן מובא בירושלמי בביצה (פ"ב ה"ד) ובחגיגה (פ"ב ה"ג), שהביאו מחלוקת ב"ש וב"ה אם מקריבין עולות ביו"ט, דב"ש אוסרין וב"ה מתירין, אבל שלמים שהם לאכילת אדם לכו"ע מותרין, וכו' ועל כרחך כדא"ר יוסי בי רבי בון, דדוד מת בעצרת והיו כל ישראל אונגין והקריבו למחר. וכן הוא בילקוט שמעוני תהלים (רמז תשל"ה ד"ה הודיעני) כתב דוד מת בעצרת שחל בשבת.

גם. ידוע מה שכתבו המפרשים ז"ל הטעם שלומדים רות בעצרת, לפי שממנה יצא דוד המלך ע"ה שנולד בעצרת, כי כל מגילת רות לא נכתבה אלא בשביל יחוס דוד המלך ע"ה, וכיון דנולד בעצרת לכך קורין רות בעצרת. ולכן נפטר בעצרת, כי הקב"ה משלים שנותיהן של צדיקים מיום ליום, וכמו שאמרו (קידושין לח). על משה רבנו ע"ה שנולד בשבעה באדר, ולכן נפטר

בשבעה באדר.

לג. בא"ח (ש"א פר' במדבר אות ו). כה"ח (שם ס"ק לד).

ומורנו הרב חיים פלאג'י ז"ל בספרו מועד לכל חי (סי' ח אות יט) כתב, באשמורת הבוקר, יחלקו התהלים בין היחידים, ואחר הלימוד סמוך לעלות השחר יאמר התפילה שבספר יוסף בסדר. עכ"ל.

לד. וכמה טעמים נאמרו בקריאתה ביום זה: א. בילקוט רות (רמז תקצ"ו) איתא מה ענין רות אצל עצרת בזמן מתן תורה, כדי ללמדנו שלא ניתנה תורה אלא ע"י יסורין ועוני כמו שהיה לרות כשנתגיירה. ב. לפי שמגילה זו היא יחוס לדוד המלך ע"ה, שנכתבה לדורות שכשר לבוא בקהל, כמ"ש ביבמות (עז), ובעצרת הוא יום פטירתו, וממילא גם יום לידתו, שהשי"ת ממלא שנותיהם של צדיקים, וכמ"ש בשע"ת (ס' תצד סק"ז). ג. לראות שבח גומלי חסדים כדאמר ר'

ה. משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג, ועל כן יש חיוב ללמוד וכן לדרוש לציבור בהלכות יו"ט בחג השבועות לה.

ו. כתב הטור (ס' תצ"ד) ונוהגין בכל המקומות לומר במוסף אחר חזרת התפלה אזהרות העשויות על מנין המצות וכל מקום ומקום לפי מנהגו לי. ונכון ללמוד ביום שבועות בדברי הימים א' סי' כ"ח וסי' כ"ט דדבר בעתו מה טוב לי.

עיונים והארות

דמיניה ילפינן כדאיתא בפסחים (דף ו:): שהרי משה עמד בפסח ראשון והזהיר על פסח שני להאנשים הטמאים בפסח ראשון ושאלוהו למה נגרע מלהקריב קרבן ה', והיה די אם היה משיב לשאלתם כיון שהם טמאים אסורים לעשות פסח ראשון, והוסיף להודיע להם שיעשו פסח שני, ובין פסח ראשון לשני יש שלשים יום, אלמא דשלושים יום לפניו יש לדרוש. ומפסח ילפינן לשאר ימים טובים.

ורעת הב"ח דלאחר שלמד ל' יום קודם שוב א"צ ללמוד בחג עצמו, וכתב הביאור הלכה (שם ד"ה שואלין) דהרבה אחרונים חולקין עליו עיי"ש. וכ"ד המג"א (שם).

לו. **יסודתם** של האזהרות מרבותינו הקדמונים זיע"א. והנדפס אצלנו בסידורים הוא מרבי שלמה בן גבירול. וכתב בברכ"י (ס' תצד ס"ק י'), מנהגן של ישראל ללמוד ביום שבועות אזהרות אשר יסד מהר"ש בן גבירול או אזהרות הרב יצחק בר ראובן, וכיוצא. וכבר ידוע שכל אלו אזהרות לא סלקי שפיר לדעת הרמב"ם, ולכן טוב וישר ללמוד בתרי"ג מצוות לדעת הרמב"ם. ומה נעים ללמוד איזה מצוות שהם מתרי"ג לדעת הרמב"ן.

לו. **בא"ח** (במדבר אות ו), כה"ח (שם ס"ק ל"ג). ויש נוהגים לאמרם על השולחן בסעודה.

זעירא שהתורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים. (אליהו זוטא ס' תצד סק"ו, ובברכ"י סקי"א). ד. להראות שכרם של גרים הבאים לחסות בצל השכינה שאהובים אצל הקב"ה עד שיצא מרות מלך המשיח, והוא עדות לכל באי עולם שכל מי שבא לחסות תחת כנפי השכינה באמת הרי הוא אהוב אצל השי"ת אפילו היה נכרי בזוי, וכן אבותינו נכנסו בברית כמ"ש בכריתות בג' דברים נכנסו אבותינו לברית ונעשו גרים, במילה וטבילה והרצאת דמים (אבודרהם).

לה. **דעת** הרב ב"י (ס' תכט ד"ה תניא) דדוקא בפסח בעינן שלשים יום משום דהלכתא רבתי לפסח, מה שאין כן בשאר ימים טובים. ועוד, כמו שכתבו התוספות (עבודה זרה ה: ד"ה והתנן) דבפסח מהאי טעמא בעינן שלשים יום משום קרבן. אף על גב דלביקור ממומין סגי בארבעה ימים, מכל מקום צריך זמן לחקור למצוא בהמה הראוי לו ותמימה. ואף בזמן הזה דליכא קרבן, מכל מקום נשאר תקנה ראשונה, ומצינו כהאי גוונא טובא, וזה שייך דוקא ביום טוב של פסח דכל אחד צריך לקרבן פסח, מה שאין כן בשאר ימים טובים.

אולם דעת המג"א (שם ס"ק א') דהוא הדין בשאר ימים טובים בעי שלשים יום לדרשה, והא דהזכירו במפורש דוקא פסח משום

ז. הרמ"ק ז"ל כתב דביום שבועות היה עוסק בחכמת האמת והיה רואה סימן יפה במשנתו ל"ח.

ח. אם בר הכי הוא, ישתדל לחדש איזה חידוש בתורה, והוא סימן טוב להתחיל לחדש ביום מתן התורה לכל השנה, ואם לאו בר הכי הוא, ישתדל לידע חידוש בתורה אשר לא ידעו מקודם ל"ט. וכל דבר חדש שלא למדו עד עתה חשיב כחידוש י"ן.

ט. ישמח מאד בחג הקדוש הזה ויתעורר על אשר בחסדיו יתברך הגדולים נתן לנו את תורתו הקדושה י"א. ואמרו רבותינו ז"ל, שכל המקבל על עצמו עול תורה מעלה הקב"ה עליו כאילו לא חטא מימיו י"ב. על כן יתחזק האדם בפרט ביום זה, ויקבל על עצמו בכל לבו ונפשו, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה הזאת ויזכה בזה לכפרת עוונותיו, לטוב לו בזה ובבא י"ג.

עיונים והארות

בתורה ובמצוות שניתנו ביום הזה. וכן מצינו במור בריה דרבינא, דכולא שתא הוה בתעניתא בר ממעצרתא וכו'. מטעם זה שאמרנו, אין ראוי לענות הגוף ביום זה, כיון דבאמצעות הגוף התורה מתקיימת ואין זולתו קיום, וראוי לשמחו ולענגו בשמחת התורה יותר משאר חגים ומועדים. ועם כל זה, אין ראוי למשוך בשמחתו כל היום, כי גם הנפש המשכלת צריכה שמחה, כי עיקר תועלת הלימוד והקיום תלוי בהבנת השכל, להבדיל בין טמא לטהור, ובין אסור ומותר, שמחתה כי אם לעסוק בתורה ומצוות. עכ"ל.

מב. כ"ה בירושלמי (ר"ה פ"ד ה"ח) וז"ל, בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא, אמר להן הקב"ה: מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם.

מג. וכ"כ בחידושי הרי"ם שכיון שיום מתן תורה הוא כיום חופה בין הקב"ה וכנסת ישראל, הרי הוא יום מחילת עוונות, וגם בכל שנה ושנה נעשה כן.

לח. החיד"א בעבודת הקודש, כה"ח (שם ס"ק ל"ו).

לט. כף אחת להחיד"א ז"ל (סי' כ"ב או' ח'). כתבו הקדמונים שביום שבועות נגזר על האדם כמה יחדש בתורה, על כן יהא זהיר וזריז שלא לאבד היום הקדוש הזה בשינה. כי לימוד שעה אחת בשבועות היא כערך לימוד של כמה שעות בימים אחרים. וישתדל כפי כוחו לחדש בתורה, שיהא לו לסימן טוב לכל השנה.

מ. אחרונים.

מא. מורה באצבע להחיד"א ז"ל (אות רכה) וז"ל: ישמח מאוד בחג הקדוש הזה, ויתעורר על אשר בחסדיו הגדולים נתן לנו את תורתו הקדושה. עכ"ל.

ובספר סדר היום (סדר חג השבועות) כתב: בחג השבועות ראוי שישמח בו האדם שמחה יתירה, מפני שהוא יום שניתנה בו תורה לישראל, והכל מודים בקדושתו הגדולה מקדושת שאר הימים יטובים. הכל מודים בעצרת דבעינן לכם (פסחים סח:) והטעם, כדי לשמח הגוף שעוסק

י. נוהגים לעלות לרגל ביום חג השבועות זכר למקדש ועולין לכותל ומתפללים שם מוסף ושמחים שם ויש בזה מצוה דרבנן^{יז} וכן נוהגים אנשי ירושלים להשתטח על קבר דוד המע"ה ביום שבועות ואומרים שם מזמורי תהילים ומברכין ברכות ושרים שירות ותשבחות להשי"ת ואם לא הספיק לעלות בחג יעלה אחר החג באסרו חג לכותל ולקבר דהמע"ה ויכול לעלות ולהשלים עד י"ב סיון שהוא סוף ימי המילואים^{יח}.

יא. אם חל חג השבועות ביום שישי לא יקראו שנים מקרא ואחד תרגום ביום טוב של שבועות אלא ביום שבת לאחר תפילת מוסף לפני הקידוש^{יט}.

יב. זכות גדולה מאד למכניס ס"ת חדש לבית המדרש בחג השבועות ונחשב לו כאילו הקריב מנחה חדשה לה' בזמנה^כ.

יג. רבינו החפץ חיים זצוק"ל היה רגיל בכל חג השבועות לספר בפרוטרוט על גר הצדק הגרף פוטוצקי, שהיה בזמן רבינו הגר"א זיע"א, שמסר עצמו על קידוש ה' ונשרף

עיונים והארות

אומר לנו חידושים נפלאים וסיפורי צדיקים הפלא ופלא וכן היינו פוגשים במנין של מו"ר הגאון כמוה"ר יעקב מוצפי זצוק"ל והיה שמחה גדולה וכאשר היינו יורדים לכותל אלפים היו חוזרים בחזרה מהתפלה והיינו רואים ת"ח מופלגים בתורה ובראשם הגאון הגדול מרן הרב יוסף שלום אלישיב זצוק"ל שהיה גבוה ומורם מעם ומרחוק היו מזהים אותו. וכאשר היינו מגיעים לכותל המערבי הייתה לנו שמחה גדולה והיינו מתפללים מוסף ואומרים המזמור של החג וחוזרים בחזרה עם מרן ראש הישיבה והוא אמר לנו חידושים נפלאים ומסורים החודרים ללב ולא היינו מרגישים הדרך, אשרינו שזכינו לזה.

מה. אחרונים.

מו. בא"ח (שנה ב' פ' לך לך אות ט), וכ"ב באול"צ (פי"ח תשובה יב).

מז. ברכ"י (ס' תצ"ד אות י"ב) והביאו הכה"ח (ס"ק י"ט).

מד. מו"ר הראשל"צ מופת הדור רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל (בשו"ת יחזה דעת). אמנם מו"ר הגאון המקובל כמוה"ר מרדכי שרעבי לא היה הולך לכותל להתפלל ביום חג השבועות כיון שרצה שנתפלל בנחת, וגם שמתפללים בכוונות הרש"ש, ואמר לנו שזה לא מתאים לילך כל הדרך הזה אלא תלכו ביום אחר, ואמר לנו דעו כי חבל על הזמן של יום קדוש זה יותר כדאי לעסוק בתורה זה המעלה הגדולה ביותר.

וזכורני ימים מקדם לאחר חתונתי הייתי חזן קורא בתורה בבהכנ"ס אברהמוב תכב"ץ ושם היו מתפללים מו"ר חסידא קדישא חכם ששון לוי זצוק"ל ועוד רבנים חשובים, וזקנים צדיקים, ובשלש רגלים לאחר תפילת שחרית וקריאת התורה היו הולכים כל הקהל הקדוש להתפלל מוסף בכותל המערבי ובדרך היינו פוגשים את מנין של מו"ר מרן ראש הישיבה כמוה"ר יהודה צדקה זצוק"ל והיינו הולכים יחד עם ראש הישיבה וכל הדרך היה

חי לכבוד ה', ויש קבלה בשם הח"ח שאם היו מניין יהודים עונים אמן על ברכתו שברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש שמו ברבים, היתה באה הגאולה מה.

עיונים והארות

תתנכם אתה בנו..." השיב הגר בחיוך שלו, חופשי מכעס ונקמה, אל מעניו צמאי הדם: "אספר לכם משהו מימי נעורי. באחוזתו של אבי הייתי משחק עם ילדי האיכרים. פעם, לאחר שעות עבודה, עלה בידי לייצר מחמר פסלים של חיילים שהצבתים בתוך הגן. באו חברי, ילדי האיכרים, ובדמפיהם הגסות רמסו את הכל לעפר. מיד אצתי אל אבי, ובדמעות בעיני סיפרתי לו על 'אסוני הכבד', ובקשתיו כי יעניש קשות את חברי. ברם אבי, תחת למלא בקשתי, הוכיחני על פני באומרו: 'היות ואתה משכיל יותר מילדי האיכרים, אל לך לדרוש עונשים על דברים פשוטים חסרי ערך כאלו'. הרהרתי בלבי: אמנם כעת הנני חדל אונים, אך לכשאגדל - כבר אקח אני בעצמי נקמה במחבלי מעשה ידי...". "כסבורים אתה" - המשיך אברהם - "כי משגדלתי עלתה אי פעם במחשבתי להנקם בהם? וכי מה עשו לי אז, בהיותם ילדים נבערים מדעת? שברו דמויות של חמר, רמסו בוץ, ותו לא..." כאן פנה גר הצדק למעניו ואמר: "כלום סבורים אתם שבעולם האמת, לכשיהיה הכל ברור בשכלי, תהיה דעתי נתונה לנקמה בכם, על שבערותכם שרפתם את בשרי וחרכתם את עצמותי, שאינם אלא עפר מן האדמה?!!"

ובמה מדהימים ומפליאים המה דברי הגר אודות אותו מלשין שפל: "אם רק אזכה לזכות כלשהי בעולם האמת, לא אנוח ולא אשקוט, עד שיעלה בידי להביא את אותו מלשין לחיי עולם הבא, שהרי הוא אשר זיכני באושר גדול שכזה, להשרף על קדושת השם הגדול!"

מִרְן ה"חפץ חיים", שהיה רגיל לספר דברים אלו, היה תמה: מהיכן זכה גר זה לנשמה כל כך נשגבה ואצילה? וכה פירש: בשעת מעמד הר

מח. **בחג** השבועות חל היארציית של גר הצדק מוילנא - הגרף פוטוצקי זצ"ל.

דמות מופלאה בהסטוריה של יהדות ליטא, היתה דמותו המזהירה של גר הצדק, הגרף פוטוצקי, המפורסם בישראל בשם "אברהם בן אברהם". לאחר שהתגייר, הסתתר אברהם מאימת הכנסיה הקתולית בוילנא, בעיר אילייא שבליטא, שם למד בבית המדרש המקומי בשקידה רבה. בעיר זו התגורר נער יהודי פוחז ועז פנים, שהיה יורד לחיי הגר הנרדף ומפריע לו בלימודו. פעם, לאחר שהנער החצוף הציק לו, מרוב צער קרא לעברו הגר מילת גנאי. הלך הנער וסיפר את הדבר לאביו. האב, שדמה בתכונותיו לבנו, בא לבית המדרש, ותקף בכעסו את הגר, חירפו וגידפו. התנצלותו של הגר ובקשת הסליחה מצדו, לא הועילו להשקיט את חמת האב האכזר. לא נתקררה דעתו של אותו כעסן ולא שלט על יצרי, עד שבחימה רצחנית הלך ועשה מעשה שפל ביותר. הוא נחפז למשטרה העירונית והלשין כי בבית המדרש המקומי נמצא הגרף פוטוצקי - האיש המבוקש כל כך על ידי השלטונות.

מיד נאסר הגר, ונחבש בבית האסורים המרכזי בעיר וילנא, מקום שם נידון, או לשוב לנצרות או להשרף חי. הגר"א מוילנא שלח להודיעו, כי יש באפשרותו על ידי כוחות טמירים להצילו, אולם הגר הצדיק השיב: "אינני מבקש הצלה, מעדיף אני להישרף חי על קדושת השם!" הנוצרים, בראותם את עקשנות הגר ודביקותו בדת ישראל, לבלי שוב לנצרות על אף כל האיומים, התעללו בקורבנם קשות. לפני ביצוע גזר הדין צחקו ואמרו לו: "כאן, בעולם הזה, אנו נוקמים בך, אך לעומת זאת שם בעולם העליון

עיונים והארות

כי מוטב שיחיש את צעדיו כדי לקדש שם שמים, ויפה שעה אחת קודם. עד כאן דבריו.

ויש להקשות: מדוע שלא ישתדל הגר להאט את צעדיו, מתוך תקווה שאולי בינתיים תתבטל הגזירה, וכמו שמצינו בספר "מחנה ישראל" לגבי חייל הצריר לעשות מלאכה במשך השבת, שאסור להקדים לעשותה בבין השמשות, אף שהוא רק ספק שבת, משום ש"גזירה עבידא דבטלה", והוא הדין בענייננו, היה לו לקוות שיתבטל גזר דין המוות, וכפי שאכן קרה, כמסופר שם, שאמו של הגר התחננה אליו שיחזור בו, והוא ענה: "אמא יקרה, את מאד יקרה לי, אבל האמת עוד יותר יקרה לי", ובליט בריה, מיהרה לנסוע אל הקיסר בכבודו ובעצמו, לבקש על חיי בנה, ואכן השיגה ממנו אישור מיוחד להשאירו בחיים, אלא שהכמרים הקדימוה ביום אחד, והוציאוהו להורג יום לפני בוא האישור.

מדוע, אם כן, הורה לו הגר"א להחיש צעדיו אל מיתתו? שני תירוצים בדבר:

א. לא איכפת לו אם הגזירה תתבטל, כי מצות קידוש ה' עצומה היא.

ב. יש לכל אדם לחוש אולי מחמת הפחד הנורא יחזור בו מהנכונות למסור נפשו על קידוש ה', ועל כן יש לו למהר ולעשותה.

דבר זה ניתן ללמוד זאת מאברהם אבינו. הלא הלכה זו של זריזין מקדימין למצוות נלמדת מאברהם אבינו, כמבואר בגמרא (פסחים ד ע"א): "כל היום כולו כשר למילה, אלא שזריזין מקדימין למצוות, שנאמר: 'וישכם אברהם בבקר'". והרי אברהם הלך לשחוט את יצחק, ואף על פי כן לא עיכב הליכתו כדי שיחיה יצחק עוד חיי שעה, אלא הלך בזריזות לקיים מצות בורא, והוא הדין כאשר גויים מוציאים אדם להורג על קידוש ה' * יש לו ללכת בזריזות לקיום המצוה.

ולכן כל אדם בכל יום ובפרט ביום מתן תורה יאמר בכונה "ברוך אלהינו שבראנו

סיני, חזר הקב"ה על כל אומה ולשון, ולא אבו לקבל את התורה. אך אין זאת אומרת שכולם ממש לא חפצו בה. נמצאו יחידים מבין האומות שכן חפצו לקבל את התורה, ומכאן סוד מקור מחצבתם ומסירות נפשם של נשמות הגרים.

לעומת זאת, כשבא הקב"ה ליתן את התורה לישראל, פתחו כולם ואמרו "נעשה ונשמע", אולם יתכן שהיו בודדים מהעם היהודי שלא אבו לקבל את התורה, ונשמות אלו הן מקור המשומדים בישראל, כי הרי אמרו חז"ל שכל הנשמות מכל הדורות העתידים, היו נוכחים במעמד הר סיני.

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, בספרו "הגדה של פסח - חישוקי חמד", מביא נידון מעניין בסיפורו של גר הצדק הגרף פוטוצקי.

בספר "הגאון מוילנא" מסופר, כי את דרכו האחרונה אל המוקד שהוכן עבורו, עשה ר' אברהם בן אברהם בצעידה דרך רחובות העיר, כאשר מלוויו מובילים אותו. יהודי העיר שחששו ממעשי נקמה של ההמון הנוצרי המוסת, הסתגרו בבתיים מאחורי דלתות נעולות ותריסים מוגפים.

כשעבר גר הצדק תחת חלון ביתו של רבנו הגר"א, פתח הגר"א את החלון, וקרא לעברו

"ר' אברהם, לך בזריזות!"...

ונתבאר הדברים באופן זה. ספק הלכתי עליה בלבו באותה שעה של ר' אברהם, האם על פי דין תורה הוא חייב להאט את צעדיו, כדי להציל עצמו לחיי שעה ולהרויח עוד כמה דקות של חיים, או שמא מחייבת מצות קידוש ה' דווקא להזדרז ולמהר, משום "זריזים מקדימין למצוות", ובכך להגדיל גם את מעשה קידוש השם. בא הגר"א והכריע עבורו את פסק ההלכה,

יד. יום אסרו חג קדוש מאד ויש לשמוח בו^{מט} וישתדל לעשות סעודה נאה כי יש סוד בדבר, וגם ע"פ הפשט הוא מצוה^י. ויום אסרו חג דשבועות הוא גדול מכל ימי האסרו חג שהוא יום טבוח ויש בו קדושה גדולה.

טו. עד י"ב בסיון אין אומרים תחנון היות והם ז' ימי מילואים דחג השבועות ובזמן ביהמ"ק היו מקריבים קרבנות כל ז' מי שלא הקריב בתחילה ואין מספידין ואין צידוק הדין^{נא}.

מאמרי הזוה"ק

בו ידבר בהרחבה גדולה במעלת הלילה הגדול הזה וסדר הלימוד

בראשית ח' ע"א

רַבִּי שְׁמַעוֹן הָוָה יְתִיב וְלָעִי בְּאוֹרֵייתָא בְּלִילְיָא דְּבִלָּה
אֶתְחַבֵּרַת בְּבַעֲלָה רשב"י היה יושב ועוסק בתורה בליל שבועות, ומקשט את

הכלה שהיא השכינה בכ"ד קישוטיה כדי שלמחר, הכלה תתחבר עם בעלה שהוא ז"א.
דְּתַנִּינָן, כָּל אֲנוּן חֲבֵרְיָא דְּבִנֵּי הֵיכְלָא דְּבִלָּה שנינו, כל אותם החברים
בני היכל הכלה, אֶצְטְרִיכוּ בְּתַהֵיָא לִילְיָא צריכים באותו לילה, דְּבִלָּה
אֶדְמַנַּת לְמַהֲוֵי לְיוֹמָא אַחְרָא, גו' חֲפָה בְּבַעֲלָה שהכלה שהיא השכינה

עיונים והארות

מט. החיד"א (שם אות רכ"ח)

נ. החיד"א (שם אות ר"כ)

נא. אחרונים.

לכבודו, והבדילנו מן התועים, ונתן לנו תורת אמת, הוא יפתח לבנו בתורתו, וישים בלבנו אהבתו ויראתו לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם."

מזמנת ומכינה עצמה ליום המחרת שהוא יום שבועות, להיות בחופה עם בעלה ז"א בחיק אימא עילאה, **לְמַהְיֵי עֲמָה כָּל הָהוּא לִיְיָ** וכדי להכין את הכלה, צריכים הם להיות נעורים עם השכינה כל אותו הלילה, ליל שבועות, ולעסוק בתורה, ועי"ז השכינה שורה עליהם, **וּלְמַחְדֵּי עֲמָה בְּתִקְוִנָּהָ** ולשמוח איתה בתיקוניה ע"י התכשיטים הרוחניים **דְּאִיהִי אֶתְתַּקְּנַת** שהיא נתקנת בהם, וזאת ע"י שאנחנו צריכים, **לְמַלְעֵי בְּאוֹרֵייתָא** לעסוק וללמוד בתורה שבכתב שהיא בז"א ובתורה שבע"פ שהיא בנוק', ועי"ז ניתקנים ז"ן, **מִתּוֹרָה לְנִבְיָאִים** בלימוד התורה מתקנים "תפארת" דז"ן, וע"י הנביאים מתקנים "נצח הוד" דז"ן **וּמִנְּבִיאִים לְכַתּוּבִים וּבְמִדְרָשׁוֹת דְּקָרְאִי** וע"י הכתובים מתקנים "יסוד ומלכות" דז"ן, וע"י המדרש מתקנים "בינה" דז"ן, **וּבְרָזִי דְּחֻכְמָתָא** ובסודות חכמת הנסתר שהוא חכמה דז"ן, והכתר נתקן בלימוד ובטבילה בשחרית. **בְּגִין דְּאֵלִין אֲנִין תִּקְוִנִין דִּילָהּ וְתִבְשִׁיטָהָ** מכיון שאלה הם [א] התיקונים שלה שהם כ"ד צירופי אדנ"י והתכשיטים שלה הם שמות י"ף ע"ג וכו' היוצאים מהתיבות שבסוף כל ספר מהתנ"ך. **וְאִיהִי וְעוֹלָמָתָהָ** והיא השכינה וז' נערוותיה שהם כנגד ז' היכלות ששם נמצאים המלאכים המעלים את השכינה, **עָאֵלַת וְקִיַּיְמַת עַל רִישִׁיהוּן וְאֶתְתַּקְּנַת בְּהוּ** עולה ונכנסת בבתי כנסיות ושורה על ראשיהם של הצדיקים שעוסקים בתורה וכן של פרצופי האצילות ונתתקנת ומתקשטת בהם, **וְחֻדְתָּ בְּהוּ כָּל הָהוּא**

עיונים והארות

לעולם. וצריך לדעת מה שכתוב בזוה"ק פרשת אחרי מות: דהטלת הזוהמא בחוה היה כ"ד זיני מסאבותא, ולכן כדי לבטל זה, מכוונים בכ"ד צירופי אדנו"ת הנ"ל, וכן קורין כ"ד פרקי שבת, וסימנך, "ואיב"ה אשית בינך" ואיב"ה גימט' כ"ד.

א. **ורמז** "ותמלא כד"ה ותעל" פי', אם נתקן כ"ד קישוטים של אות ה' שהיא השכינה, אז ותעל השכינה יש לה עילוי. ועוד ע"פ הפסוק "ושמתי כדכד שמשותין", כי ע"י כ"ד קישוטים ועי" כ"ד צירופי השמות היוצאים מכל ספר, יצא אור גדול

לִילִיָּא ושמחה בחברים שעוסקים בתורה, כל אותו הלילה כי ע"י לימודם ממשיכים לה אורות וקישוטים. **וּלְיוֹמָא אַחָרָא לָא עָאֵלֶת לַחֲפָה אָלָא בְּהַדְיָהּ** וליום המחרת, יום שבועות, אינה נכנסת לחופה אלא עם אותם צדיקים ונשמות שקשטו אותה, כי היא מתלבשת בפנימיות נשמות הצדיקים שהם חופפים עליה ונעשים לה מלבוש ממש וחופה, **וְאֵלֵין אֶקְרוּן בְּנֵי חֲפָתָא** והם נקראים בני החופה כי הם החופה שלה ממש השושבינים השמחים עמה בעת החופה. **וּבִיּוֹן דְּעָאֵלֶת לַחֲפָתָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׂאִיל עֲלֵיהּ** וכיון שנכנסת לחופה, הקב"ה שואל עליהם, מי אלו החברים שבאו עם השכינה **וּמְבָרַךְ לֹון וּמַעְטֵר לֹון בְּעֶטְרָהָ דְּכָלָה** ומברך אותם במוחין חדשים ומעטר אותם באור מקיף בעטרות השכינה מהמוחין והאורות שקבלה. **זָכָא חוּלְקָהּוֹן** אשרי חלקם.

וְהָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן וְכָלָהּ חֲבֵרִיָּא מְרַנְנִין בְּרִנָּה דְּאוּרֵיָּתָא והיה רשב"י וכל החבריא קדישא שמחים בשמחת התורה ומרננים בניגון הטעמים דטנת"א ליחד יחוד עצום על ידם, **וּמַחְדָּשֵׁן מְלִין דְּאוּרֵיָּתָא כָּל חַד וְחַד מְנִיָּהּ** ומחדשים חידושים בפרד"ס התורה וכך היו מקשטים את השכינה כל אחד ואחד מהם, **וְהָיָה חֲדֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן וְכָל שְׂאֵר חֲבֵרִיָּא** והיה שמח רשב"י וכל החברים. **אֲמַר לֹון רַבִּי שְׁמַעוֹן** אמר להם רשב"י, **בְּנֵי, זָכָא חוּלְקָבוֹן, בְּגִין דְּלִמְחָר, לָא תִיעוּל כָּלָה לַחֲפָה אָלָא בְּהַדְיָכוּ** בני, אשרי חלקכם, כיון שלמחר יום שבועות, לא תכנס הכלה, השכינה ליחוד העליון לחופה אלא אתכם. **בְּגִין דְּכָלָהּ דְּמַתְקִנִין תְּקוּנָתָא בְּהַאי לִילִיָּא וְחֲדָאן בָּהּ** בשביל שכל אותם החברים שעוסקים בתורה ומתקנים את תכשיטיה בזה הלילה ושמחים בה, **כָּלָהּ יְהוֹן רְשִׁימִין**

וּבְתִיבִין בְּסִפְרָא דְּכִרְנָא כולם יהיו רשומים וכתובים בספר הזכרון שהוא המלכות כי הספר הוא בחי' המלכות והזכרון הוא היסוד, וא"כ כל החברים יהיו חקוקים בשכינה הקדושה, **וְקִדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא מְבַרְךְ לֹון בְּשִׁבְעִין בְּרָכָאן** והקב"ה מברך אותם בשבעים ברכות, שהם אותיות עסמ"ב קס"א קמ"ג קנ"א שיש בהם ע' אותיות (ע"ה), וכן שבע ספירות של ז"א שכל אחת כלולה מעשר, **וְעִטְרִין דְּעֵלְמָא עֵלְאָה** ועטרות, שהוא אור מקיף, מעולם העליון, שהיא אמא עילאה, אל המלכות.

פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, הַשָּׁמַיִם מְסֻפָּרִים בְּכּוּד אֵל (תהלים יט ב) השמים הוא הת"ת שהוא הז"א, ואמר, ה-שמים לכלול את הנוק' עם ז"א, ויש יחוד ז"א ונוק', ולכן הם מאירים בספירים, וכאשר מזדווגים, אז מאיר ז"א אל המלכות הנקראת "כבוד אל" גימט' ס"ג, כי עתה ביום שבועות, המלכות יש לה הארה מן הדעת הפנימית שהיא ס"ג. **קָרָא דָּא הָא אוֹקִימָנָא לֵיהּ** פסוק זה כבר פירשנו אותו. **אֲבָל בּוֹמָנָא דָּא דְּכֻלָּה אֶתְעָרָא לְמִיעַל לַחֲפָה בְּיוֹמָא דְּמָחָר** אבל בזמן הזה, בליל שבועות, כשהכלה שהיא השכינה מתעוררת כל הלילה להכנס לחופה למחרת ביום שבועות, **אֶתְתַּקְנַת וְאֶתְנַהֲרַת בְּקִשּׁוּטָהָ בְּהִי חֲבֵרִיָּא דְּחֻדָּאן עֲמָה בָּל הָיָא לִילָא** נתקנת בכ"ד צירופי אדנ"י ומאירה בקישוטיה מהשמות היוצאים מכל ספרי התנ"ך יפ' ענ' וכו' יחד עם החברים השמחים איתה, שעסקו בתורה כל אותו הלילה, **וְאִיהִי חֻדָּאָת עֲמָהוֹן** והיא שמחה עמהם. **וּבְיוֹמָא דְּמָחָר** וביום המחרת בתפילות שחרית ומוסף, **בְּמָה אוֹכְלוּסִין חֵיילִין וּמִשְׁרִיין מִתְּבַנְשִׁין בְּהִרְהוּ** כמה אוכלוסין שהם חיילות דמלכות דבריאה וחיילות דמלכות דיצירה וחיילות דמלכות דעשיה מתכנסים אתה יחד בעלייתה ליחוד לקבל השפע. **וְאִיהִי וּבְלָהוּ**

מִחֲכָאן לְכָל חַד וְחַד דִּתְקִינּוּ לָהּ בְּהַאי לִילָיָה והיא וכל אותם חיילות מחכים לכל אחד ואחד שתיקנו אותה וקישטו אותה בזה הלילה היות ואי אפשר לכוין השעה של כל המתפללים בארץ ובעולם שתיקנו וקישטו אותה בזה הלילה כי בלימוד תיקנו בחי' האח' שלה ועתה בתפילה מתקנים בחי' הפנים שלה וגורמים היחוד בשים שלום. **כִּיּוֹן דְּמִתְחַבְּרָן בְּחֻדָּא** מכיון שכבר כולם מתחברים כאחד העליונים והתחתונים יחד עם השכינה, ובודאי שהם עולים עמה אבל לא נכנסים עמה יחד לחופה, **וְאִיהִי חֲמַאֲת לְבַעֲלָהּ** והיא השכינה רואה ומתייחדת עם בעלה פ"פ. **מַה בְּתִיב** מה כתוב **הַשָּׁמַיִם מִסְפָּרִים [ב] כְּבוֹד אֵל. הַשָּׁמַיִם דָּא חֲתָן דְּעָאֵל לְחַפָּה** השמים זה החתן שהוא ז"א שנכנס כדי להזדווג עם השכינה. **מִסְפָּרִים, מְנַהֲרִין בְּזוּהָרָא דְּסַפִּיר** מספרים פירוש מאירים מכח המוחין שקיבל מפרצופי או"א וא"א כזוהר הספיר, **דְּנִהִיר וְזִהִיר מְסִיפִי עֲלֵמָא וְעַד סִיפִי עֲלֵמָא**. שמאיר ומזהיר מסוף העולם מהכתר, עד סוף העולם שהוא עד המלכות, היות וקבל המוחין מאו"א וא"א, ובתחילה קודם קבלת המוחין היה מאיר מהחסד עד המלכות ועתה מהכתר עד המלכות.

כְּבוֹד אֵל, דָּא כְּבוֹד בְּלָה דְּאַקְרִי אֵל זה כבוד הכלה שהיא השכינה הקדושה שנקראת אל, **דְּכְתִיב (תהלים ז יב), וְאֵל זֹעֵם בְּכָל יוֹם** המלכות זועמת מתוקף הדינים שיש בה ושם א"ל שבה ממתק אותם. **בְּכָל יוֹמֵי יִשְׁתָּא אַקְרִי אֵל** בכל ימות השנה נקראת המלכות בשם אל בלבד, **וְהַשְׁתָּא דְּהָא**

עיונים והארות

לה הארה זו רק בשבת ובשבועות ולכן שבועות רק יום אחד.

ב. בכל השנה כולה, המלכות מקבלת הארת "אל" בלבד ולכן נקראת "אל", אבל בשבועות מקבלת הארה משם ס"ג העולה בגימט' "כבוד אל" ואין

עָאֵלֶת לַחֶפֶה ועתה ביום שבוועות שהיא נכנסת לחופה ומקבלת שפע דמוחין דדעת הפנימי שהוא שם ס"ג שמספרו כבד"ד א"ל, **אַקְרִי כְּבוֹד** נקראת כבוד ג"כ ע"י כ"ד קישוטי כלה, **וְאַקְרִי אֵל** ונקראת אל כי ג"כ מקבלת שפע מהכתר העליון. **יָקָר עַל יָקָר**. כבוד על כבוד, שקבלה מח חכמה **נְהִירוּ עַל נְהִירוּ** אורות על אורות כנגד מח בינה. **וְשִׁלְטָנוּ עַל שִׁלְטָנוּ**. ושלטון ומלכות על שלטון ומלכות, כנגד הדעת, ועתה נשלמו לה מוחין דחב"ד, ועי'ז היא שולטת ומנהיגה את העולם. **בְּרִין בְּהֵיָא שְׁעָתָא דְּשָׁמַיִם עָאֵל לַחֶפֶה** ואז באותה שעה שעם ישראל מתפללים שחרית ומוסף שאז ז"א שנקרא שמים נכנס להזדווג עם המלכות בהיכל או"א, **וְאֵתִי וְנְהִיר לָהּ** ובא ומאיר ונותן מוחין לנוק', **כָּל אֲנֹן חֲבֵרְיָא דְּאֵתְקִינוּ לָהּ** כל אותם החברים שתקנו וקשטו את הכלה בליל שבוועות, **כְּלָהּ אֵתְפָּרְשִׁי בְּשִׁמְחָה תַּמָּן** כולם נזכרים בחופה העליונה בשמותם פלוני בן פלוני, ע"י היסוד דז"א בספר הזכרון להזכירם לברכה. **הָדָא הוּא דְּבִתִּיב** זהו שכתוב (תהלים יט ב), **וּמַעֲשֵׂה יָדָיו** הם ישראל הקדושים מעשה ידיו דזו"ן, **מְגִיד הֶרְקִיעַ** היסוד שנקרא רקיע מפרש את שמותם. **מַעֲשֵׂה יָדָיו, אֵלִין אֲנֹן מְאִירִי קִיּוּמָא דְּבְרִית בְּהִדִּי כְּלָה** אלו אותם בעלי שמירת הברית עם הכלה שהיא השכינה שכרתו עמה ברית, **וְאֲנֹן מְאִירִי קִיּוּמָא דְּבְרִית אֲקָרוּן מַעֲשֵׂה יָדָיו** אותם בעלי שמירת הברית נקראים מעשי ידיו, **כְּמָה דְּאֵתְ אָמַר** כמו שנאמר (תהלים צ יז), **וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ פּוֹנֵנְהוּ דָּא בְּרִית קִיּוּמָא דְּחֵתִים בְּבִשְׂרָא דְּכַר נָשׁ** פי' זה ברית קודש ששמורה וחתומה בבשר של האדם

שאנחנו מלים אותה "כוננהו" שלא יבא לידי עבירה [ג].

ח"א דף ט' ע"א

וסיים רשב"י המאמר ואומר ומפרש שברו של מי שלומד כל הלילה:

תִּיבוּ יִקְרִין תִּיבוּ שבו מכובדים שבו וּנְחַדֵּשׁ תִּקְוֹן דְּכֻלָּה בְּהַאי לִילְיָא

ונחדש ונתקן קישוטי הכלה בזה הלילה. **דְּכֻלָּה מָאן דְּאַשְׁתַּתַּף בְּהַרְהָ**

בְּהַאי לִילְיָא שכל מי שמשתתף עמה ולומד ואינו ישן כלל ועושה את התיקון הנצרך

לשכינה בזה הלילה, **יְהֵא נָטִיר עֵילָא וְתַתָּא כָּל הָהֵיא שְׁתָּא** יהיה שמור

בעליונים ובתחתונים כל אותה השנה, כלומר שיתבטלו מעליו גזירות שנגזרו מלמעלה, וגם יהיה

שמח למטה ולא יוכלו להרע לו, **וְיִפִּיק שְׁתָּא בְּשָׁלָם** [ד] ויוציא את השנה בשלום.

עֲלִייהו בְּתִיב עליהם כתוב (תהלים לד ח-ט) **חֲזֹנָה מִלְּאֲדִי יְיָ סָבִיב לִירְאִיו**

וְיַחֲלִצֵם. טַעְמוֹ וְרָאוּ בִּי טוֹב יְיָ ומפרש שמלאך ה' שהיא השכינה הקדושה,

מקפת לאותו אדם ושומרת אותו בגלל שזכה בזה הלילה ללמוד תורה להשתתף לראות ולשמוח

בקישוטי הכלה.

עיונים והארות

שורש של כל לילות השנה כי הוא בחי' "הכתר" וכתר הוא אותיות "כרת", וניצול מכל כריתות של כל השנה. ולכן יוציא שנתו בשלום בלא פגע. וגם מכתירים אותו בכתר תורה עיי"ש. ועוד, ע"י ששומע קריאת התורה שזה כמו מעמד הר סיני שאז נתרפאו כל עם ישראל ונעשו כבריה חדשה, גם הוא יבריא ויהיה בריא ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו ויחיה לאורך ימים ושנים. וכתבו בספה"ק, כי ע"י קריאת התורה נתקנים רמ"ח אבריו של האדם, שכן רמ"ח פעמים בשנה מוציאים ס"ת וקוראים בו.

ג. **והנה** בעלי ברית הכלה כל כחם בהבל לימודם וצריכים להתרחק מדיבור רע שאם ח"ו אינו צנוע בפיו לא די שלא תועיל תורתו ולימודו אלא אדרבא קלקל במקום שאמרו לתקן (מקדש מלך) לכן כדאי מאד לקבל עליו ללמוד בלילה הזה בתענית דיבור בחשק גדול.

ד. **עִי'** להרב פת"ע על הסידור שכתב עד ר"ה. ומו"ר כף החיים כתב עד חג השבועות הבא. וכ"ז שלא ישן כלל ולא התבטל כלל ועיקר, כמ"ש רבנו האר"י בשעהכ"ו. וטעם לזה כתב במחברת הקודש כי בכל לילה שאדם לא ישן, מתקן כרת אחת. ובליל שבועות הוא

אמור צ"ז ע"ב

תָּא חוּי, כָּל בַּר נֶשׁ דְּלֵא מְנִי חוֹשְׁבְנָא דָּא בא וראה, כל אדם שלא
סופר חשבון זה, **אֲנֹנִי שְׁבַע שָׁבָתוֹת תְּמִימוֹת** שהם שבע שבתות תמימות
של ספירת העומר, **לְמִזְבֵּי לְדִכְיוּתָא דָּא** כדי לזכות לטהרה העליונה הזאת, מאחיזת
החיצונים, **לֹא אֶקְרִי טָהוֹר, וְלֹא בְּכָלְלָא דְטָהוֹר הוּא** [ה] לא נקרא
טהור ואיננו בכלל ישראל הטהורים, **וְלֹא הוּא כְּדָאי לְמַתְוִי לִיה חוֹלְקָא**
בְּאוֹרֵייתָא ואין הוא כדאי שיהיה לו חלק בתורה כי חסרה לו הטהרה והקדושה שקונים
בה את התורה כי לפני אותיות תורה יש אותיות קדושה. **וּמֵאֵן דְּמַטִּי טָהוֹר לְהֵאִי**
יִוָּמָא ומי שמגיע טהור [ו] ביום חג השבועות ע"י שספר את העומר, **וְחוֹשְׁבְנָא לֹא**
אֲתֵאבִיד מְנִיה והחשבון לא נאבד ממנו, **בַּר מַטִּי לְהֵאִי לִילִיָּא** כאשר יגיע
לזה הלילה, **לְבַעִי לִיה לְמַלְעֵי בְּאוֹרֵייתָא** צריך הוא ללמוד ולעסוק בתורה,
וְלֵאֲתַחְבְּרָא בָּהּ, וְלִנְטָרָא דְכִּיּו עֲלָאָהּ, דְּמַטִּי עָלֶיהָ בְּהֵאוּ
לִילִיָּא, וְאֲתַדְבִּי ולהתחבר בתורה ובשכינה ולשמור הטהרה העליונה שתגיע אליו באותו
לילה ע"י הספירה שגמר לספור, וע"י הלימוד של הלילה הקדוש הזה יזכה לטהרה העליונה.

עיונים והארות

ו. וע"י כך יזכה לטהרה, פירוש כי כל מ"ט
לילות אנחנו סופרים את העומר, וע"ז אנחנו
נשמרים מן הטומאה. ובליל שבועות לא סופרים,
והיחוד אינו בלילה אלא ביום בתפילה. ולכן צריך
כל הלילה לא לישון אלא לעסוק בתורה ולקשט
את הכלה להיות מבני היכלא דמלכא, וע"ז הוא
נשמר, ואז ביום יש את היחוד הגדול והנורא.

ה. היות ויש בימי העומר ב' דברים: א' גידול
שערות, שאסור להסתפר עד שבועות ואז
המגדל שערותיו נקרא קדוש כמו הנזיר שנאמר
בו "קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו". ב', ע"י
הספירה מטהר כל יום ומוסיף טהרה ונקרא
טהור, ואם חסר אפ' יום אחד מהספירה לא
נקרא טהור.

וְאוֹלִיפְנָא, דְּאוֹרֵייתָא דְּבָעֵי לִיה לְמַלְעֵי בְּהַאי לִילְיָא ולמדנו, התורה שצריך האדם ללמוד בזה הלילה היא, **אוֹרֵייתָא דְּבָעֵל**

פָּה תורה שבעל פה שהם סודות התורה, חוץ מהמקרא והנ"ך ממה שלמד עד חצות לילה, **בְּגִין דִּיתְדַבּוּן** (ס"א דִּיתְדַבּוּן) **בְּחָדָא, מִפְּבוּעָא דִּנְחֻלָּא עֲמִיקָא** בשביל שיטהרו ויזדככו עם ישראל והשכינה כאחד בשלמות מהמבוע של הנחל העמוק, שהוא הבינה העליונה, כי אחר הלימוד באשמורת הבוקר הולכים ישראל והשכינה הקדושה יחד למקוה העליון, כי למקוה התחתון של המלכות מספיק לספור שבעה ימים, אבל למקוה העליון של הבינה צריך ז' שבועות. **לְבַתָּר בְּהַאי יוֹמָא, לִיתִי תוֹרָה שְׂכַבְתָּב, וִיתְחַבֵּר בְּוִי** ואח"כ בזה היום שהוא חג השבועות, יבא התורה שהוא פרצוף ז"א (ס"א בְּהוּ) עם הנוק' שהיא תורה שבע"פ, **וִישְׁתַּבְּחוּן בְּחָדָא בְּזוּוּנָא חַד לְעִילָא**. וימצאו יחד ביחוד אחד למעלה. **בְּדִין מְכַרְיוֹי עָלֶיהָ וְאִמְרִי** ואז מכריזים עליו, ואומרים על מי שהשתתף בלימוד בליל שבועות ותיקן וקישט את השכינה, (ישעיה נט כא) **וְאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אִתְּכֶם אֲמַר יְי', רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּדְבָרִי אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּפִיךָ וְגו'** הקב"ה אומר זאת בריתי שהיא השכינה, וגם רוחי שהיא שפע מז"א הנקרא רוח ישרה וישכון עליך, "ודבריי" שהוא לימוד כ"ד ספרים שקשטת את השכינה אשר שמתי בפִּיךָ, שכל זה עשית ע"י הבל פִּיךָ שלמדת, עי"ז תזכה שלא ימושו מפִּיךָ וכו'.

וְעַל דָּא, חֲסִידֵי קַדְמָאִי לֹא הָווּ נְיָיְמִי בְּהַאי לִילְיָא ועל זה החסידים הראשונים לא היו ישנים בזה הלילה של ליל שבועות, **וְהָווּ לְעָאן בְּאוֹרֵייתָא** והיו לומדים ועוסקים בתורה, **וְאִמְרִי, נִיתִי לְאַחֲסָנָא יְרוּתָא קַדִּישָׁא, לָן, וּלְבָנָן, בְּתַרִּין עֲלָמִין** והיו אומרים, בואו לנחול את התורה שהיא ירושה קדושה לנו

ולבנינו בשני עולמות. וְהָיוּ לִי לְאֻמָּה, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתַעֲמִידָם עֲלֵיהֶם
ובאותו לילה השכינה מתעטרת ונעשית כתר ואור על ראשם, וְאֲתִיָּא לְאַדְמוֹנָא
בֵּיהּ בְּמִלְכָּא ובאה למחרת ביום להתייחד בו במלך ז"א, בתפילות שחרית ומוסף כנודע
מדברי הרב, וְתַרְוֵיהֶם מִתַּעֲמִידֵי עַל רִישֵׁיהֶם, דְּאֲנֹן דְּזָבָאן לְהָבִי
ושניהם, ז"ן, מתעטרים ומאירים מהיחוד העליון ומשפיעים שפע על ראשיהם של אותם שזכו
לסייע ולגרום את היחוד הזה ע"י שעסקו בתורה בלילה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן הָבִי אָמַר רַשְׁבִּי כִּךְ הִיא אוֹמֵר, בְּשַׁעֲתָא דְּמִתְבְּנֵשִׁי
חֲבֵרִיָּא בְּחַי לִילְיָא לְגַבִּיהּ בשעה שהיו מתקבצים החברים בזה הלילה
אצלו, נִיתִי לְתַקְנָא תְּבַשְׂיָתִי בְּלָה נבוא לתקן את התבשיטים של הכלה שהיא
השכינה הקדושה, בְּגִין דְּתַשְׁתַּבַּח לְמַחַר בְּתַבְשִׁיטָהּ, וְתַקְוָנָהּ כדי
שתמצא למחר בשעת התפילה שאז הוא היחוד, מקושטת בתבשיטיה ותיקוניה שהם כ"ד צירופי
אדנו"ת והשמות היוצאים מסוף הכ"ד ספרים, לְגַבִּי מִלְכָּא בְּדָקָא יָאוֹת וְכָאָה
חֻלְקִיהוֹן דְּחֲבֵרִיָּא להעלותה לצורך היחוד לפני המלך ז"א כמו שצריך. אשרי חלקם
של החברים, בַּד יִתְבַּע מִלְכָּא לְמַטְרוֹנִיתָא, מֵאן תַּקִּין תְּבַשִׁיטָהּ
כאשר יבקש המלך לדעת מן המלכה שתספר לו, מי הוא שתקן את תבשיטיה שהם השמות שבסוף
כ"ד ספרים, וְאֲנִהִיר עֲמָרְהָא והאיר את עטרתיה שהם המוחין הגדולים שמקבלת ביום
זה, וְשְׁנֵי תַקְוָנָהּ וסידר את תיקוניה שהם כ"ד צירופי אדנו"ת. וְלִית לָהּ בְּעָלְמָא
מֵאן דִּידַע לְתַקְנָא תְּבַשִׁיטִי בְּלָה, אֵלָא חֲבֵרִיָּא ואין לך בעולם מי שיוודע
לתקן את תבשיטי הכלה אלא החברים שהם בעלי קבלה שיוודעים סודות התורה שנקראים בנים

היודעים שכל תיקוני השכינה תלויים בהם, וּבָאָה חוֹלְקִיהוֹן בְּעֶלְמָא דִּין
וּבְעֶלְמָא דְאִתִּי אשרי חלקם בעולם הזה והעולם הבא.

תָּא חַוִּי בא וראה, חֲבֵרִיאַ מְתַקְנֵי בְּהַאי לִילְיָא תִּבְשִׁיטָהָ
לְכֹלָה, וּמַעֲטָרֵי לָהּ בְּעֶטְרָהָ החברים ע"י לימוד ליל שבועות, מתקנים

בזה הלילה את הנוק' שהיא השכינה הקדושה בכ"ד קישוטים ומעטרים אותה בעטרות ע"י

שממשיכים לה את המוחין, לְגַבֵּי מַלְכָּא כדי שתוכל לעלות למלך ז"א. וּמֵאֵן

מִתְקִין לִיהָ לְמַלְכָּא בְּהַאי לִילְיָא ושואל, ומי מתקן את המלך שהוא ז"א בזה

הלילה, לְאַשְׁתַּבְּחָא בָּהּ בְּכֹלָה, לְאַדְוֹנָא בָּהּ בְּמִטְרוֹנִיתָא להמצא

עם הכלה להתייחד עם השכינה, כלומר שז"א יהיה מתוקן ומזומן עם המוחין להתייחד עם

השכינה, הגורם לזה הוא. נִהְרָא קַדִּישָׁא עֲמִיקָא דְכָל נִהְרִין, אִימָא

עֲלָאָה הנהר הקדוש העמוק מכל הנהרות שהיא אמא העליונה, שהיא נותנת לו את המוחין

ומתקנת לו את הכתר מהת"ת שלה כנודע. הִרְדָּא הוּא דְבִתִּיב, זהו שכתוב (שיר

השירים ג יא) צִאִינָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּפֶלֶךְ שְׁלֹמֹה וְגו'. לְבִתָּר

דְּאַתְקִינַת לִיהָ לְמַלְכָּא, וְאַעֲטַרַת לִיהָ אחרי שהאמא העליונה תיקנה את

המלך ועיטרה אותו במוחין דכח"ב, אֲתִיִּית לְדַבָּאָה לָהּ לְמִטְרוֹנִיתָא היא באה

לטהר את המלכה, וּלְאַנּוֹן דְּמִשְׁתַּבְּחֵי גְבָהּ ולכל אותם שנמצאים אתה, כלומר בני

ישראל העוסקים בתורה.

לְמַלְכָּא דִּהְוָה לִיהָ בַּר יַחֲדָאִי משל למלך שהיה לו בן יחיד, אָתָּא

לְוֹוֹנָא לִיהָ בְּמִטְרוֹנִיתָא עֲלָאָה בא להשיא לו את הכלה

העליונה והחשובה, מֵאִי עֲבֵדַת אִמִּיהָ כָּל הַהוּא לִילְיָא מה עשתה אימו

אותו ליל הנישואין, עֲאֵלֶת לְבִי גְּנִיזָהָּ נכנסה לבית האוצרות, אֶפִּיקֶת עֲטָרָא
עֲלָאָה בְּשַׁבְּעִין אֲבִי יֶקֶר סַחְרָנְהָא, וְאַעֲטָרֶת לִיהּ והוציאה עטרה
עליונה וחשובה שקבועות בה שבעים אבנים יקרות סביבה, שהם כנגד שבעים אותיות של עסמ"ב
קס"א קמ"ג קנ"א (ע"ה) והעטירה לחתן בהם. אֶפִּיקֶת לְבוּשֵׁין דְּמִילֶת
וְאַלְבִּישֶׁת לִיהּ ועוד הוציאה מלבושי משי והלבישה אותו בסוד אור מקיף, וְאַתְקַנֶּת
לִיהּ בְּתַקְנוּי דְּמַלְכִּין ותיקנה אותו במלבושי מלכים.

לְבִתָּר עֲאֵלֶת לְבִי כָּלָה ולאחר מכן נכנסה אמא עילאה לבית הכלה, תְּמָאָת
עוֹלִימָתָהָ, דִּקָּא מְתַקְנֵי עֲטָרָהָ וראתה את נערותיה שהם
הצדיקים שמתקנים את עטרותיה שהם המוחין שלה, וְלְבוּשָׁהָ, וְתַכְשִׁיטָהָ,
לְתַקְנָא לָהּ ואת לבושיה שהם אורות המקיפים שלה, ואת תכשיטיה שהם השמות שיוצאים
מכ"ד ספרים כדי לתקן ולקשט אותה. אָמְרָה לוֹן, הָא אֶתְקִינֶת בִּי מְבִילָה,
אַתָּר דְּמִיִּין נִבְעִין אמרה להם אמא עילאה, הרי תיקנתי את בית הטבילה מקום של
מים נובעים כדי שתטהר מן החיצוניים שסובבים אותה, וְכָל רִיחִין וּבּוֹסְמִין
סוֹחְרֵי אֲנוּן מִיִּין, לְדַבָּאָה לְכַלְתִּי וכל ריחות ובשמים טובים סביב אותם
המים כדי לטהר את כלתי, לִיְתִי כַלְתִּי, מְטְרֹנִיתָא דְּבָרִי וְעוֹלִימָתָהָ,
וּא"כ תבוא כלתי המלכה של בני ונערותיה, וְיִתְדַבּוּן בְּהוּא אַתָּר דְּאַתְקִינֶת
בְּהוּא בִּי מְבִילָה ויטהרו באותו מקום שתיקנתי באותו בית הטבילה, דְּמִיִּין
נִבְעִין דְּעָמִי של מים נובעים שאצלי. לְבִתָּר תַּקְּנוּ לָהּ בְּתַכְשִׁיטָהָ
לאחר מכן תקשטו אותה בתכשיטיה, אֶלְבִּישׁוּ לָהּ לְבוּשָׁהָ ותלבישו אותה

בלבושה, אַעֲטְרוּ לָהּ בְּעִטְרָהּ וּתַעֲטְרוּ אוֹתָהּ בַּעֲטֻרוֹתֶיהָ [ז]. לְמַחַר בַּד יִיְתִי בְּרִי לְאַדְוֹנָא בְּמִטְרוֹנִיתָא וּלְמַחַר כְּאִשְׁרִי יָבֵא בְּנִי לְהִתְיַחַד עִם הַמַּלְכָּה, יִתְקִין הֵיכְלָא לְבִלְחָהּ, וְיִשְׁתַּכַּח מְדוּרֶיהָ בְּכוּ בַּחֲדָא הוּא יִכִּין הֵיכַל כּוֹלָם וַיִּמְצָא דִּירְתוֹ בְּכֶם יַחַד.

בְּךָ מְלָכָא קְדִישָׁא, וּמִטְרוֹנִיתָא, וְחִבְרִיָּא, בְּחַי גְּוֹנָא וְהַנְמַשֵּׁל, כִּךְ הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ ז"א וְהַמַּלְכָּה, וְהַחֲבָרִים הַצִּדִּיקִים הַעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה כַּעֲיִן זֶה. וְאַיְמָא עֲלָאָה דְּמִתְקַנְתָּ בְּלָא וְאַמָּא הַעֲלִינָה שְׁמִתְקַנְתָּ אֶת הַכֹּל. אֲשֶׁתְּכַח דְּמִלְכָּא עֲלָאָה, וּמִטְרוֹנִיתָא, וְחִבְרִיָּא נִמְצָא שְׁהַמֶּלֶךְ הַעֲלִין וְהַמַּלְכָּה וְהַחֲבָרִים, מְדוּרֶיהוֹן בַּחֲדָא, וְלֹא מִתְפָּרְשִׁין לְעֵלְמִין מִשְׁכְּנָם יַחַד וְאַיִנָּם נִפְרָדִים לְעוֹלָם. חֲדָא הוּא דְּכִתִּיב זֶהוּ שְׁכָתוּב (תְּהִלִּים טו א-ב), יִי' מִי יְגוֹר בְּאַחֲלָדָּהּ וְגו', הוֹלֵךְ תָּמִיד וּפּוֹעֵל צֶדֶק. מֵאֵן הוּא פּוֹעֵל צֶדֶק מִי הוּא פּוֹעֵל צֶדֶק. אֵלָּא, אֵלִין אֲנּוֹן דְּמִתְקַנְי לְמִטְרוֹנִיתָא בְּתַכְשִׁיטָהּ, בְּלִבוּשָׁהּ, בְּעִטְרָהּ. וְכָל חַד, פּוֹעֵל צֶדֶק אֲקָרִי הֵם אוֹתָם הַצִּדִּיקִים שְׁמִתְקַנִּים אֶת הַמַּלְכוּת בַּתְּכִישִׁיטָה בַּלְבוּשִׁיהָ וּבַעֲטֻרוֹתֶיהָ וְכָל אֶחָד נִקְרָא פּוֹעֵל צֶדֶק.

עיונים והארות

מלבישים אותה בהם עד לאחר הטבילה, אז לובשת אותם. אמנם מפשט שער הכוונות משמע שהולכת לטבילה עם התכשיטים שהם האורות עיי"ש, והיע"א. ויש ליישב לענ"ד שהתכשיטים הם לא כפשוטם אלא אורות עליונים הנותנים לה ומאירים בה וע"כ באים איתה בטבילה.

ז. וקשה, כי למעלה למדנו שע"י לימוד הכ"ד ספרים מתקנים אותה ומקשטים אותה בתכשיטים וכו' ואח"כ הולכת למקוה עם האורות והתכשיטים שתקנו לה וקשטו אותה, וכאן משמע שאחרי המקוה מלבישים אותה את התכשיטים? ואפשר לומר שבלמוד מתקנים ומכניסים את התכשיטים אבל לא ממש

אָמַר רַבִּי חֵיִיא, אֲלֶמְלָא לָא זְכִינָא בְּעֵלְמָא, אָלָא לְמִשְׁמַע מְלִין אֱלִין נְיִי אמר רבי חייא, אם לא הייתי זוכה בעולם אלא לשמוע מילים אלו די לי. **וְכָאֵה חוֹלְקִיהוֹן דְּאַנּוֹן דְּמִשְׁתַּדְּלִי בְּאוּרִייתָא** אשרי חלקם של אותם שעוסקים בתורה, **וְיִדְעִין אוּרְחוּי דְּמִלְכָּא קְדִישָׁא** ויודעים את דרכיו ומצותיו של המלך הקדוש, **דְּרַעוּתָא דְּלֵהוֹן בְּאוּרִייתָא** ושהרצון שלהם בתורה ובמצות, **עֲלִייהוּ בְּתִיב** עליהם כתוב (תהלים צא יד) **כִּי בִי חֶשֶׁק וְאַפְלָטָהוּ. וּבְתִיב** (תהלים צא טו) **אֶחְלָצֵהוּ וְאַכְבְּדֵהוּ.**

מאמרי הפרשה

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינִי בְּאַהֲל מוֹעֵד בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר" (א, א).

אש מים ומדבר

במדבר תנחומא (פרק ד) אמרו: וידבר ה' אל משה במדבר סיני. ולמה במדבר סיני? מכאן שנו רבותינו: בשלשה דברים ניתנה התורה, באש במים ובמדבר, וכו'. ולמה ניתנה בשלשה דברים הללו? לומר לך, מה דברים הללו חנינם לכל באי עולם - אף התורה חנינם לכל באי עולם, וכו'. ולמה במדבר סיני? אלא כל מי שאינו עושה עצמו הפקר כמדבר, אינו יכול לקנות את התורה, לכך נאמר: במדבר סיני. ע"כ.

ופירש מו"ר מרן ראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצוק"ל, כי בשלושת הדברים הללו - אש, מים ומדבר, רמוזים התנאים להצלחה בלימוד, אשר מבלעדיהם אין כמעט כל סיכוי שהלומד יראה חיל בלימודו.

האש - מסמל את הלימוד בחשק ובהתלהבות. המים - הם סמל הענווה, בהיותם זורמים תמיד לכיוון מטה, אל המדרון. והמדבר - מסמל את רצונו של נותן התורה שיפקיר הלומד כליל את עצמו ואת רכושו, וכפי שאומר המדרש: כמדבר שהכל דשין בו. כלומר, שלא יהיה אכפת לו על ממונו, טרחתו וכבודו, ויבין וידע שחיי המותרות הינם ההיפך הגמור מחיי התורה.

מסירות הנפש של העם היהודי למען הבורא ותורתו

הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל (בהקדמתו לספרו "אור המאיר") ביאר באופן מופלא את המסר שיש בשלושת הכוחות, אש מים ומדבר. הנה במשך כל הדורות קמו מסיתים ומשטינים על התורה, וניסו לאבדה מישראל, ורק בזכות ה'אש' של אברהם אבינו, שמסר נפשו על כבשן האש, נמסר כוח מסירות הנפש לישראל, ולכן היה בכוחם להתגבר על כל המשטינים.

והיה, אם יבוא מאן דהוא וינסה לטעון, כי רק אברהם אבינו היה יחיד ומיוחד בכוח מסירות הנפש שלו, וכי רק הוא היה יכול לעמוד בכך, ומנין לנו אפוא לומר, שהעם היהודי בכללותו ניחן אף הוא בכוחות האדירים הללו?!

על כן מציין המדרש את ה'מים', הרומזים למי ים סוף, והם המוכיחים לנו על מידת מסירות הנפש של כל העם, שהרי כל ישראל, ללא יוצא מן הכלל, השליכו עצמם אל תוך הים ונכנסו לתוכו, ככתוב (שמות יד, טז): 'ויבואו בני ישראל בתוך הים'.

ואם עדיין תהיה רשות לטעון, כיצד אפשר להביא ראיה מאירוע יחיד? אולי רק פעם אחת היה בכוחם להשליך נפשם מנגד, ומנין לנו שבכחם לגלות עקביות ולהתמודד עם כוחות הרשע במסירות נפש לאורך כל החיים?

לכן ניתנה התורה ב'מדבר', שם אנו רואים כיצד עם ישראל מתגלה במלוא יפעתו, כאשר הוא הולך אחרי הקב"ה במקום נחשים ועקרבים, לא יום אחד ולא יומיים, אלא במשך תקופה ארוכה של ארבעים שנה, עם ילדים קטנים על זרועותיהם, ומסרו נפשם בעוזם ארץ נושבת. וכמאמר הכתוב (ירמיהו ב, ב): 'זכרתי לך חסד נעוריך, אהבת כלולותייך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה'.

כל אלו מוכיחים על מסירות הנפש העקבית של העם היהודי למען הבורא ולמען תורתו. ומסירות-נפש זו אינה מתבטאת רק בדברים גדולים. גם כאשר אדם מוותר, למען התורה, על דבר מסויים שהוא חושק בו, גם לזה מסירות נפש יקרא!

שנאתם של האומות לישראל בגלל התורה

בספר "מאיר לארץ" (לרבי מאיר ביקיאים, בפרשתנו) ציין לדברי המדרש (ילקוט שמעוני, במדבר רמז תרפד) המספר, כי אומות העולם נתקנאו בישראל שקיבלו את התורה, ומאז ועד היום הם מקנאים ושונאים אותנו מחמת התורה הקדושה.

והנה אמרו רז"ל (עבודה זרה ב:), שהקב"ה ביקש בתחילה לתת להם את התורה אך הם לא קיבלוה, כמו שכתוב (דברים לג, ב:): וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן. אם כן למה נתקנאו? כי בשעה שאמר להם הקב"ה 'הביאו ספר יוחסין שלכם' - ולא היה להם, אמרו: הלוא גם ישראל הם כמונו, שכן אין להם ספר יוחסין, וכל שכן שהיו בתוך גלות מצרים, ואם שלטו בהם המצרים - כל שכן בנשותיהם. מה עשו ישראל? מיד (א, יח:): ויתילדו על משפחותם, ושם י"ה העיד עליהם שלא שלטו בנשיהם, כמו שכתוב (במדבר כו, ה:): הפלואי החנוכי וגו'. וכך כתיב (תהלים קכב, ד:): ששם עלו שבטים שבטי י"ה עדות לישראל. אבל אומות העולם לא היה להם ספר יוחסין, ועל כן נתקנאו בישראל.

וזהו שאמר הכתוב (תהלים צו, ז:): הבו לה' משפחות עמים, ר"ת: מעל"ה. ועל זה כתוב (להלן פסוק ג:): מבן עשרים שנה ומעל"ה, שנתנו יוחסין מבן עשרים שנה, מפני שבית דין של מעלה מקבלים ועונשים את האדם מבן עשרים. וזה מה שרמזו הכתוב (דברים לג, ב:): וזרח משעיר למו, 'משעיר' אותיות עשרים. 'למו הופיע מהר פארן' - ר"ת עם הכולל בגימטריא 'ומעל"ה' [עם אותיותיה].

וזהו שנתקנאו בישראל שהיה להם ספר יוחסין, ועדיין הם עומדים בקנאתם ובשנאתם, שצויה הקב"ה: שאז את ראש כל עדת בני ישראל, ועל זה נתקנאו שגברו ישראל עליהם, ובמקום ומעל"ה נותן להם כסא למלכות בית דוד. 'מעל"ה' נוטריקון: מוכן לשבת על הכסא. (דברי פי חכם חן).

"בְּמִדְבַּר סִינִי" (א, א).

חמשה שמות למדבר סיני

חמשה שמות יש לו: מדבר "צין" - שנצטוו עליו. מדבר "קדש" - שנתקדשו ישראל עליו. מדבר "קדמות" - שנתנה קדומה עליו. מדבר "פארן" - שפרו רובו עליה ישראל, כי

כל אחד נתעברה אשתו זכר במצות (דברים ה, כז): שובו לכם לאהליכם. מדבר "סיני" - שירדה שנאה לאומות העולם עליו. (שבת פט.).

"שֵׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלָתָם" (א, ב).

מתוך חיבתו לפניו מונה אותם כל שעה

חומש "במדבר" נקרא גם "חומש הפקודים" - על שם הציווי הראשון בחומש, בו ציווה הקב"ה את משה רבנו לערוך "מפקד אוכלוסין" לבני ישראל במדבר סיני.

ו**כתב** רש"י הקדוש, כי מתוך חיבתו לפניו מונה אותם בכל שעה. כשיצאו ממצרים - מנה אותם, כשנפלו בעגל - מנאן לידע מנין הנותרים, וכשבא להשרות שכירתו עליהן במשכן - שוב מנאן.

ו**כמו** אבא שאוהב מאוד את בניו, וכאשר חוזר מעבודתו נכנס לחדר הילדים ורואה אותם ישנים, ומתבונן לראות שהכל בסדר, מסדר אותם ומכסה אותם, ואח"כ נכנס פעם נוספת ומתבונן בילדים וכו'. כך פרשטנו עוסקת באוצרו החשוב של הקב"ה - בנו האהוב - בני בכורי ישראל. חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, שנאמר (דברים יד, א): "בנים אתם לה' אלהיכם" ומתוך חיבתו הוא מתבונן בנו שוב ושוב, ו'סופר' אותנו.

ו**צריך** להבין, וכי זקוק הקב"ה למפקד בכדי לדעת את מספר בני ישראל? עונה על כך רש"י, כי אע"פ שהקב"ה ללא ספק יודע את מספר בני ישראל גם ללא מנייתם, מכל מקום ציווה לפקוד אותם בכדי להודיע חיבתו - כלומר, לבטא את האהבה והחיבה של הקב"ה לעם ישראל.

ה**מפקד** מבטא כי כולם שווים אצל הקב"ה. "גם בני אדם גם בני איש יחד עשיר ואביון" (תהלים מט, ג). אין פוקדים את העם לפי כשרונותיהם ותכונות נפשם, אלא פוקדים את הנקודה הפנימית השווה בכולם, ומבחינת אותה נקודה - אין הבדל בין יהודי ליהודי.

אי לכך, הקשר של הקב"ה לכל אחד מישראל אינו לפי ייחוסו, מעמדו או מצבו הכלכלי וכדומה, אלא מתוך אהבה וחיבה לכל אדם באשר הוא אדם. אהבה שאינה מותנית ותלויה בגורם משתנה, אלא נעוצה בנקודה היהודית השווה בכולם.

ע"י המנין ידע להעריך את מעשיו

המפקד הביא לידי כך שתהא השכינה שורה בישראל, שכן כל אחד ואחד שם על לבו, כי יש חשבון מדויק, והוא עלול להכריע את גורל העולם כולו, כפי שאמרו חז"ל (קידושין מ:): "לעולם יראה האדם את עצמו, ואת כל העולם, חציו זכאי וחציו חייב, עשה מצוה אחת - אשריו שמכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות. עבר עבירה אחת - אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה". חשבון זה של כל יחיד, שהוא אחד מרבים, מביא לידי תשובה וממילא לידי השראת שכינה בישראל. (של"ה הקדוש).

עשר פעמים נמנו עם ישראל

אמרו רז"ל (במדבר רבה, במדבר פ"ב ס"א) עשר פעמים נמנו ישראל, ובפעם העשירית יהיה קודש לה', כמו שלתפלה צריך מנין, והעשירי יהיה קודש, כי כבר ניתן לומר קדיש וכל דבר שבקדושה במנין, כך במנין העשירי יהיה כשיבוא משיח צדקנו.

וז"ל המדרש שם: אלה פיקודי בני ישראל לבית אבותם. בעשרה מקומות נמנו ישראל. אחד, בירידתן למצרים [שנאמר] (דברים י, כב) בשבעים נפש ירדו אבותיך למצרים. ואחת בעלייתן [שנאמר] (שמות יב, לו) ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה [כשש מאות רגלי] וגו'. ואחת אחר מעשה העגל [שנאמר] (שם ל, יב) כי תשא את ראש בני ישראל וגו' ושנים בחומש הפיקודים, אחד בדגלים, (במדבר א') ואחד בחילוק הארץ [שם כו']. ושנים, בימי שאול (שמואל א' טו, ד) ויפקדם בטלאים. (שם יא ח) ויפקדם בבוק. ואחד בימי דוד, [שנאמר] (שמואל ב' כד, ט) ויתן יואב את מספר מפקד העם. ואחד בימי עזרא [שנאמר] (עזרא ב, סד) כל הקהל כאחד ארבע רבוא וגו'. ואחד לעתיד לבא (ירמיה לג, יג) עוד תעברנה הצאן על ידי מונה.

ודע שכאשר מלך המשיח ימנה את ישראל ויראה המשיח שישראל עושים רצונו של מקום, אזי נותן הוא לכל אחד ואחד מלבוש וכתר רוחני, כמו שניתן לאבותינו במתן תורה.

סגולה נפלאה נגד עין הרע

אלא שצריך להבין, איך צוה אותם הקב"ה למנות את בני ישראל? והרי ידוע כי על ידי המניין שולט עין הרע! התירוץ לזה, מובא בספר 'אדרת אליהו' לרבנו יוסף חיים זצוק"ל, בשם ר' שמשון מאוסטרופולי זצוק"ל הי"ד. אך קודם לכן אספר, כי בהיות בחור בגיל שבע עשרה לערך, למדתי אז בכיתת מו"ר מרן ראש הישיבה זצוק"ל, ובהפסקות זכיתי ללמוד עם הצדיק החכם ר' יוסף וולטוך זצ"ל, וביחד למדנו ב"ה כמה וכמה מסכתות. ובערב הייתי מלווה אותו

לאכסניא בה היה מתארח. פעם אחת ביום חמישי של פרשת במדבר, כאשר עברנו בשכונת מאה שערים, עבר גוי אחד והסתכל במשך דקות ספורות בהסתכלות חזקה מאוד על ר' יוסף, ושמתי לבי לכך שר' יוסף הניח את הגודל שלו על הנחיר, ואומר בלחש: 'איש איש איש' - ג' פעמים. כששאלתי אותו לפשר הענין, אמר לי: וכי לא ראית שהגוי הנ"ל שם עלי "עין הרע" והתבונן בי? אמרתי לו: א"כ מה הועלת בכך ששמת את הגודל על הנחיר ואמרת ג' פעמים "איש"? ענה לי: עדיין אתה צעיר, וכאשר תתחתן בעזרת השם אסביר לך, כי יש בזה סודות גדולים. אמרתי לו בבדיחות: אם לא תגלה לי - יגלו לי מן השמים. והוא צחק והשיב בבדיחות: בחלומות... וכך נפרדנו בברכת שבת שלום.

באותה שבת, נסענו עם ראש הישיבה לעשות את השבת בעיר צפת, והאכסניא הייתה אצל משפחת שבבו הי"ו. בבוקר יום שישי עלינו לרכבת ונסענו לחיפה, ומשם באוטובוס לצפת. ובמשך כל הדרך, היה מו"ר ראש הישיבה אומר לנו חידושים על מסכת יבמות מהמחברת שלו עד שהגענו לצפת, ואז כל אחד הלך לדרכו להכין עצמו לקראת שבת קודש. אני עבדכם, אמרתי אל לבי אולי יאמר לי ראש הישיבה לומר איזה דבר תורה על השולחן בליל שבת קודש, ולכן נכנסתי לאחד מבתי המדרש ללמוד חידוש כלשהו על הפרשה. ופתחתי בספר "אדרת אליהו" לרבנו יוסף חיים, וראיתי שהוא שואל את השאלה, איך אפשר למנות את בני ישראל, והרי על ידי זה תשלוט במ עין הרע?

וכך הוא כותב: "מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא בישראל תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן, ואתכם יהיו איש איש למטה". יובן בס"ד לרמוז קשר הפסוקים, ונקדים בס"ד מה שכתב הרב הקדוש מוריני הרב שמשון מאוסטרופולי זי"ע א זלה"ה (בספרו הבהיר דין ידיו' במאמר יו"ד דף צ"ז), וז"ל: פירוש, מה שאמרו רז"ל בפרק ערבי פסחים (פסחים קי.) שיתן הגודל בנחיר ימין וכן בשמאל, ידוע כי 'נחיר' גימטריא מספר רס"ח, וכן נחיר השני גימטריא רס"ח. והנה רס"ח נחסר ממנו מ"ג להשלים למנין שי"א, שהוא סוד שי"א נימין קדישין. וכיצד יהיה ב' פעמים שי"א? יעשה כך: נחיר שהוא רס"ח ישים בו גודל שמספרו מ"ג, רס"ח ומ"ג גימטריא שי"א, וכן יעשה בנחיר ימין וכן יעשה בנחיר שמאל.

והנה, ב' פעמים שי"א - גימטריא תרכ"ב, והסוד (חבקוק ג, ח): כי תרכב על סוסך מרכבותיך ישועה, כשהוא בדרך אינו צריך שיתירא מן עין הרע. וזהו שאמרו, שהתקנה בנחיר שיש בו שי"א נימין קדישין וכו', עכ"ד זלה"ה ע"ש. וכתב שם הרב המפרש 'קרבן הצבאי' ז"ל, וזו לשונו: פירוש, שבגמרא אמרו שיש תקון לעין הרע שלא תשלוט, כי יתן הגודל בנחיר ימין וכן בשמאל,

באופן שיוכל לראות בעצמו את נחיריו. ואמר בסודו, שיש בכל נחיר האחד שי"א נימין קדישין, והנה לא רמיזא ה-שי"א בנחיר אלא א"כ יתן הגודל בו, שאז נשלם השי"א בו וכו' ע"ש.

והנה, באמת בגמרא בפסחים (שם) הוזכרה סגולה זו בשביל הזוגות. ואולי קבלה היא ביד רבנו בעל הקרנים ז"ל ורבנו מהר"ש ז"ל, שהיא סגולה להציל גם מעין הרע. ויתכן, שענין הזוגות הוא גם-כן עין הרע, וא"כ הכל אחד.

עכ"פ, הרי מצינו תיקון שלא תשלוט עין הרע, והוא שיתן הגודל בנחיר ימין להשלים למספר שי"א להמשיך שפע משי"א נימין קדישין שבימין, וכן יתן נמי הגודל השני בנחיר שמאל להשלים מספר שי"א, להמשיך שפע משי"א נימין קדישין, להנצל מעין הרע.

ובזה יובן בס"ד מה שרמז השם יתברך למשה ואהרן ואמר, מבן עשרים שנה וכו' תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן. ואם תאמר, ואיך תפקדו? והלא יש לחוש לעין הרע שלא תשלוט ח"ו, לכן אמר: ואתכם יהיו איש איש, כלומר אתכם יהיו - בעזרתכם, אי"ש אי"ש - הוא סוד שי"א שי"א נימין קדישין, שרמז לו על הסגולה הנזכרת שהיא שי"א נימין מ-ימין ושי"א מ-שמאל להציל אותם מעין הרע.

ובזה יובן בס"ד מה שאמר בפרשת שלח לך (במדבר יג, ב): אי"ש אחד אי"ש אחד, לשון כפול, לרמזו על שי"א ושי"א הנזכרים שימשיכו אותם לשלחם עמהם, אולי לא תזיק הסטרא-אחרא שהיא עינא בישא להחטיאם. ע"כ דברי רבינו יוסף חיים.

כשראיתי דברים אלו שמחתי מאוד, כי הנה גילו לי מן השמים מה עשה הצדיק רבי יוסף וולטוך זצ"ל. ובלייל שבת אכן אמר לי ראש הישיבה: בניהו תאמר איזה דבר תורה, וסיפרתי את המעשה שראיתי אצל רבי יוסף בענין הגוי הנ"ל, ואמרתי את מה שכותב רבנו יוסף חיים ב'אדרת אליהו' והיינו שמחים מאוד.

ביום ראשון חזרנו לירושלים, ובצהרים לאחר השיעור עם ראש הישיבה - פגשתי בצדיק רבי יוסף וולטוך, ואמרתי לו שגילו לי כבר מן השמים, והסברתי לו את כל מה שכתוב שם, ושמה שמחה גדולה.

"שאו את ראש כל עדת בני ישראל" (א, ב).

ללמד סניגוריה על עם ישראל

שואל רבנו יוסף חיים מבבל (בספרו 'עוד יוסף חי'): לכאורה המילה "כל" מיותרת, שכן היה די לומר: "שאו את ראש עדת בני ישראל", וממילא נבין שהמדובר בכל כלל ישראל? ועוד, מדוע נכתב לבית אבותם?

והשיב על כך, כי הנה ידוע שצריך כל אדם לזהר שלא ידבר חובה וקטרוג על ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, ואפילו על הרשעים שבהם. ואף על פי שהחכם צריך להוכיח את רשעי ישראל ורשאי לדבר עמהם קשות כדי להחזירם למוטב, עם כל זה לפני הקדוש ברוך הוא לא ידבר חובה וקטרוג, שהרי ישעיה הנביא ע"ה שאמר לקדוש ברוך הוא (ישעיהו ו, ה): "ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב" - נענש, ואפילו שבאמת היו רשעים.

וסיפר רבנו יוסף חיים זצ"ל על כך, כי שמע מאדם המדבר בגנות עם ישראל היושבים בארצות אירופה ואומר כי הם מחללי שבת בפרהסיא מקטנם ועד גדולם, ואוכלים מאכלות אסורות, ועוד הרבה בגנותם. אמר לו הרב: מדוע אתה מקטרג על עם ישראל? וכי מישהו שאל אותך עליהם? ענה: וכי איזה שבח יש ביהודים האלו שאני אספר עליהם? אמר לו הרב: יש ויש, שהרי תמצא באותם אנשים שמחללים שבתות, ואוכלים בשר חזיר, ובשר וחלב, ושותים יין עם הגויים, ובכל זאת מחזיקים ביהדות אומרים בפה מלא שהם יהודים ולא מתביישים בכך, ואדרבה מתגאים ביהדותם!

ובזה יובן הפסוק "שאו את ראש כל עדת בני ישראל", שתיבת "כל" באה לרמוז, כי אפילו לאותם בעלי עבירות תעשו נשיאות בשבח וזכות וסניגוריה. ואיזה שבח תמצאו להם? - "למשפחותם לבית אבותם", דהיינו שיש להם מעלה שלא נושאים נשים נכריות, אלא רק נדבקים למשפחותם שהם לבית אבותם, והם נוהרים בזה, מפני שחביב עליהם שם יהדותם שלא יפסק מזרעם ולא יוסר מעליהם. עכ"ד.

ועל רבי יצחק לוי מברדיצ'וב זצ"ל המכונה 'סנגורן של ישראל' מסופר, כי פעם עבר ליד אדם שהיה מעשן סיגריה בשבת. ובראותו את הרב, התבייש וזרק את הסיגריה מידו. נשא הרב את עיניו למרום ואמר: ריבונו של עולם! איזה עם נפלא יש לך! הנה, אפילו כשהם מחללים שבת בפרהסיא, עדיין יש להם בושת פנים במעשי העבירה! וכך היה רגיל הרב למצוא תמיד סניגוריה על עם ישראל.

ופעם אחרת ראה אדם מעשן בשבת, ואמר לו: אולי אינך יודע ששבת היום? ענה: אני יודע. אמר ר' יצחק לוי: ראו, שאפילו שהוא מחלל שבת, בכל זאת אינו משקר!!

ובתלמוד (שבת קכו.) מסופר על אדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעל הבית אחד בדרום. לאחר שלוש שנים של עבודה, בערב יום הכפורים, אמר לאדון: תן לי שכרי ואלך ואזון את אשתי ובני. אמר לו: אין לי מעות. ביקש ממנו פירות במקום הכסף, אך האדון אמר לו כי אין ברשותו. ביקש שוב: תן לי קרקע, - אין לי. תן לי בהמה, - אין לי. תן לי כרים וכסתות, - אין לי. ארז את חפציו והלך לביתו בפחי נפש.

לאחר הרגל, נטל בעל הבית שכרו בידו, ועמו שלושה חמורים מלאים של מאכל ומשתה ומיני מגדים, והלך לביתו של השכיר, אכלו ושתו ונתן לו שכרו בשפע רב.

אמר לו: בשעה שאמרתי לך אין לי מעות, במה חשדת אותי? אמר לו: דנתי אותך לכף זכות, שמא נודמנה לך סחורה בזול וקנית אותה בכל כספך.

ובשעה שאמרתי אין לי בהמה? אמרתי שמא השכרת ביד אחרים. ובשעה שאמרתי אין לי כרים וכסתות? אמרתי, שמא הקדשת כל נכסיך לשמים. אמר לו בעל הבית: בשבועה! שבדיוק כן היה, והקדשתי כל נכסי משום הורקנוס בני שלא עסק בתורה, ולא רציתי שיירש אותי. וכשבאתי אצל חברי בדרום התירו לי כל נדרי, לכן עכשיו יש לי כדי לשלם חובך. וסיים: ואתה, כשם שדנתני לזכות, הקדוש ברוך הוא ידון אותך לזכות.

וכתב הגאון רבי אריה ליב יעלין (בפירושו 'פה עינים') בשם השאילתות, שאותו אדם שהיה בגליל העליון הוא רבי עקיבא, שנשא את רחל בתו של כלבא שבוע, ועוד לפני שלמד תורה, היה צניע ומעלי כפי שמעידים לנו חז"ל (כתובות סב:), ובעל הבית שלו היה רבי אלעזר בן הורקנוס [וככל הנראה, בנו נקרא על שם אביו].

נתאר לעצמנו, באיזה מצב היה אותו שכיר שעזב את אשתו ובניו, ולאחר שלוש שנות עבודה הוא מבקש משכורתו עליה עבד בזיעת אפו, ואילו בעל הבית עונה לו: אין לי. ולאחר שניסה לבקש כל מה שאפשר, הוא יוצא ממנו בידים ריקניות והולך לביתו. אדם אחר היה אומר: פעם ראשונה, אני עוד מסוגל לדון לכף זכות, וכן פעם שניה וכו', אבל לאחר חמש פעמים שהלה מתחמק, אני לא מסוגל כבר לדון אותו לכף זכות. ולא עוד, אלא שרואה הוא לנגד עיניו את כל נכסיו של בעל הבית, ובעל הבית אומר לו להיפך! בודאי כי במצב שכזה אי אפשר לדונו לכף זכות! ובכל זאת הוא דן אותו לכף זכות, והמציאות הוכיחה את עצמה, שכפי שדן אותו כך היה.

על אחת כמה וכמה, שיש לדון כל יהודי לכף זכות, ובפרט שברוב המקרים ישנם הרבה צדדים המחייבים זאת, וכשם שנדון את חברנו לכף זכות על אף שלא היה כך, הקדוש ברוך הוא גם ידונו לכף זכות גם במקרה שהאמת אינה כן. (לבוש יוסף).

"שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (א, ב).

להגביה ולהרים נשמות עם ישראל

עליכם לשאת ולהגביה את נשמות ישראל אל ה"ראש" שלהם - שורש ומקור הנשמה. (ספר המאמרים).

דבר שבמנין אפילו באלף לא בטל

רבי יצחק מאיר מגור בעל חידושי הרי"ם, היה אומר: הקב"ה ציוה למנות את ישראל כדי שיהיו "דבר שבמנין", ודבר שבמנין אפילו באלף לא בטל.

גם הקב"ה נמנה עם ישראל

רוצה לומר, מי שהוא ראש ומתנשא לכל לראש, תמנו עמכם. אמר הקב"ה למשה: צרף אותי עמהם להשלים החשבון. וזהו שאמר (תהלים טז, ה): ה' מנת חלקי וכוס"י, לשון תכוסו על השה שהוא לשון מנין, כך הקב"ה מצטרף לחשבון עם ישראל ונמנה עמהם, וכן עשה בכניסתן למצרים, והיו שבעים נפש חסר אחת, והשלים הקב"ה למניינם. וכל שעה שישאל נמנים לדבר מצוה - שכינה עמהם (רבנו אפרים ז"ל, הובא בנחל קדומים).

"בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת" (א, ב).

האוהב נהנה להזכיר שם אוהבו

חביבין ישראל לפני, שאני רוצה שתזכיר שמותם שיש לי נחת רוח להזכיר שמם. כי השונא אינו רוצה להזכיר שם שונאו, אבל האוהב רוצה בכל פעם להזכיר שם אוהבו. וכן הוא טעם (שמות לה, ל): ראו קרא ה' בשם בצלאל, וכן (שמות לג, יז): ואדעך בשם. (הרב פני דוד זיע"א).

"כָּל זָכַר לְגִלְגָּלָתָם" (א, ב).

משה רבנו ע"ה ידע גילגוליהם של ישראל

משה רבנו ע"ה ידע כמה פעמים יתגלגל כל אחד מישראל, וזהו סוד: כל זכר לגלגלותם, מלשון גלגול ועיבור. וכתב הגאון חיד"א, כי בדווקא אמר הפסוק: "כל זכר לגלגלתם", שכן דוקא הזכר בא בגלגול, משא"כ הנקבות, בדרך כלל אינן באות בגלגול.

וכותב ה"ערבי נחל", מדוע מלך שלמה המלך על כל העולם כולו, ואף על החי ועל הצומח, בעוד דוד אביו, ואפילו משה רבנו - לא מלכו אלא על ישראל בלבד?! אין זאת, הוא כותב, אלא משום שעד לתקופת שלמה המלך, קיננה נשמה חדשה בכל יהודי שנולד. אולם, מתקופתו ואילך, החלו הנשמות להתגלגל ולבוא לעולם הזה, וכך אירע שנשמות ישראל התגלגלו גם בקרב הנכרים, ואף בגופם של בעלי חיים וגם בצמחים וכדומה. ומאחר שהובטח לשלמה המלך שימלוך על כל ישראל, נוצר צורך להמליכו על כל העולם, כדי שגם אותם גלגולים יהיו נתונים למרותו.

מונן עם ישראל כמספר המלאכים

מספר מחנות ישראל והדגלים, כמספר המלאכים בארבעה מחנות שכינה. ועל כן אמר 'במספר שמות', כלומר במספר המלאכים. שכן היו ישראל באותו מעמד קדוש כמלאכים גופניים כאן למטה, ומספרם כמספר המלאכים המשרתים במרום. וזהו שאמר: תפקדו אותם לצבאותם, כלומר, נגד צבאות השמות, כי ישראל הם צבאות מטה נגד צבאות מעלה. (רבינו בחיי).
"תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאוֹתָם" (א, ג).

מדוע אסור למנות ציבור?

רבנו בחיי מבאר מדוע אסרה תורה למנות את הציבור לגולגלותם, כי עד עתה נמצא כל יחיד בתוך כלל הרבים, ולפיכך ניצול הוא מדין שמים בזכות הכלל. אמנם, ברגע שמונים ופורטים את הכלל להרבה יחידים, אזי נידון כל יחיד לבדו.

ומסופר על הגאון רבי מאיר שמחה מדוינסק זצ"ל בעל ה'אור שמח', שכאשר חלה את חוליו האחרון, נשאל מחכם גדול אחד, האם כדאי שיתפללו עליו בשיבות ובתי כנסיות ויאמרו תהלים לרפואתו. והשיב, כי מוטב שלא יתפללו במיוחד עבורו, שכן על ידי זה ייפרד מתוך הכלל, והתביעה עליו בשמים תהיה גדולה יותר, כאשר ידונו אותו לפי מעשיו, שלא בתוך כלל ישראל.

לפי זה מובן, שכאשר דוד מנה את העם, נפרדה החבילה של כלל ישראל, והיה כל יחיד נידון כבודד. כיון שכך, נתרבתה עליהם מידת הדין, ולכן נידונו במגיפה.

ויש להביא כאן את מה שכתב הזוהר הקדוש (נח, דף סט): על ענין השונמית שאמר לה אלישע (מלכים ב' ד, יג): **היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא**, ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת. ויש לבאר, מה ענתה לו השונמית על מה שאמר לה **היש לך לדבר אל המלך**, ומה בכך אם בתוך עמה היא יושבת? אלא, אומר הזוהר הקדוש, היה זה ביום ראש השנה, וכך אמרה לו: כעת אני כלולה בתוך עמי, ואם תתפלל עלי לבד - ייזכרו עוונותי ביחידות, ובכך אינני חפצה. (מוסר חכמים).

"וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם" (א, ה).

הרמזים והסודות בשמות הנשיאים

"לראובן אליצור בן שדיאור" (א, ה) מה הצור סובל כל מה שבבית, כך הקב"ה סבל עוונותיו של ראובן, ומחל לו כשעשה תשובה. וממי למד? מיהודה, כשאמר (בראשית לח, כד): הוציאוה ותשרף. וזהו שד"י-או"ר - הושלך לאש ואז הודה, וגרם גם לראובן להודות.

"ליהודה נחשון בן עמינדב" (א, ז) שירד נחשול של ים בטרם נבקע, והנו"ן מתחלף בלמ"ד, בן עמינדב, שנעשה נדיבו של הקב"ה. לכך זכה יהודה למלכות, היתה יהודה לקדשו (תהלים קיד, א), מלמד שקידש שמו של הקב"ה על הים, ומחמת כן - ישראל ממשלותיו, נעשה מושל לישראל.

ועיין בזהר הקדוש פרשת נשא (קכד:), שכאשר השליכו עץ עם שם ה' למים במי מרה ושתו כולם ויצאו נקיים, הוברר שהנקבות נשמרו מן המצרים, והזכרים נשמרו מן המצריות, ובכך הוסר חשד ישראל בנשותיהם, ושוב לא יכלו המצרים להלעיז עליהם, שהיו מקטרגים ואומרים שבניהם של ישראל צאצאיהם הם, ומיד כשנבדקו ונמצאו נקיים, ייחד הקב"ה שמו על ישראל. וזה שכתוב במי מרה (שמות טו, כה): שם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו, עכ"ד הזהר הקדוש, עי"ש. (מוסר חכמים).

"ליששכר נתנאל בן צוער" (א, ח) נתנאל - שנתנו התורה בלבם. בן צוער - שקבלו עליהם טורח צער של כל ישראל, שהיו שואלים ומשיבים להם.

"לבני יוסף לאפרים אלישמע בן עמיהוד" (א, י) הוא היה סבו של יהושע בן נון, ככתוב בדברי הימים (א' ז, כו): עמיהוד בנו, אלישמע בנו, נון בנו, יהושע בנו. (צל העדה) ונקרא כך על שם מעשה יוסף הצדיק. אמר הקב"ה: אל"י שמ"ע יוסף שציויתיו על הזנות, ולא שמע אל אדונו. אמר הקב"ה: עמי היה, שכבש את יצרו לעשות רצוני. ומה שכר גמלו האל, על שקידש שמו של הקב"ה? שפדאו צורו ונעשה מלך.

"לגד אליסף בן דעואל" (א, יד) ראיתי בספר 'אמרי נעם' (ויצא) שכתב, כי גד זכה שנקבר משה רבנו בחלקו, לפי שכשמינה ראש דגל לדן, היה יכול גד לומר: אני בכור לזלפה, ודן בכור לבלהה, וא"כ למה אני איני ראש דגל כמוהו? אך הוא לא דיבר נגד משה רבנו, לכן כתיב: אליסף בן דעואל, וכתוב לקמן (ב, יד) ברי"ש - רעואל, שעלה וזכה לריע אל שהוא משה רבנו שיקבר בחלקו. (נחל קדומים).

ועיין להרב חיד"א ז"ל בספרו נחל קדומים, שפירש את כל שמות נשיאי השבטים על דרך זו בשם מהר"א מגרמיזא ז"ל. ובסוף דבריו כתב וז"ל: וראיתי להקדוש רבנו שלמה אסתרוק ז"ל בפירושו כתב-יד, וזו לשונו: שמעתי שבכל מטה האמצעי של ד' דגלים - נזכר בסוף שמותיהם 'א"ל'. בדגל יהודה האמצעי - נתנאל, בדגל ראובן האמצעי - שלומיא"ל, בדגל אפרים האמצעי - גמליא"ל, בדגל דן האמצעי - פגעיא"ל. לקיים מה שנאמר (במדבר ה, ג): אשר אני שוכן בתוכם. וכן באו בנשיאים בחנוכתם זה אחר זה, נתנאל ביום ב', שלומיא"ל ביום ה',

גמליאל ביום ח', ופגעיאל ביום י"א, וכשתצרף ב' ה' ח' י"א - עולה כ"ו, כשמו הקדוש שעולה כ"ו. ע"כ. וכעין זה כתב רבנו בחיי (לקמן ב, ב).

"אֱלֹהֵי קְרוּאֵי הָעֵדָה" (א, טז).

היו בנתינת עשרת הדברות

קריאי - ביו"ד כתיב, מלמד שכולם היו צדיקים, והם היו בנתינת עשרת הדברות. שהרי בפרשת קרח כתיב (במדבר טז, ב): **"קראי מועד"** - חסר יו"ד, על שהיו רשעים. (לקח טוב).

"וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֹהִים" (א, יז).

שלא יטריחו על הציבור

מלמד שהשביעו אותם שלא יטריחו על הציבור, שכן מצינו 'לקיחה' - לשון שבועה, שנאמר (שמות כב, י): ולקח בעליו ולא ישלם. (מדרש הגדול).

"וַיִּתְּלֻדוּ עַל מִשְׁפַּחֲתָם לְבֵית אֲבֹתָם" (א, יח).

משה ואהרן התפללו על הגדלת האומה

עצם הדבר שכל איש מבני ישראל עבר לפני משה רבנו ואחיו קדוש ה', והוא נודע אליהם בשמו ושם אבותיו **"בכתב בני ישראל"**, היה זה בשבילו זכות גדולה, שכן הם שמו עליו עיניהם לטובה ובקשו עליו רחמים, להרבות ולהגדיל את מספר בני ישראל. (רמב"ן).

"לְגַלְגַּלְתָּם" (א, יח).

הזכרים - הנאה לעולם

מה גולגולת זו יש בה דברים הרבה משובחים, עיניים לראות, אזנים לשמוע, פה לטעום וחוטם להריח, והן כולן הנאה לגוף. כך הזכרים הנאה לעולם, שאין העולם מתקיים אלא בשבילם, ועוד שהברית תלויה בזכר, שנאמר (ויקרא כו, מב): **וזכרתי את בריתי [דורש "וזכרתי" מלשון "זכר"]** (מדרש הגדול).

"בְּנֵי נִפְתָּלִי תוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחֲתָם" (א, מב).

פתקו של נפתלי נותר בתיבה

הקשה הגאון רבי יצחק מוואלוז'ין זצ"ל בעל ה'פה קדוש', מדוע כאן נאמר 'בני נפתלי' ולא לבני, כמו שנאמר בשאר השבטים? והנצי"ב בספרו 'העמק דבר' כתב ליישב בשמו:

שמעתי מפי חותני הגאון מוהרי"ץ זצ"ל בשם האר"י הקדוש (ליקוטי תורה במדבר), שמתחילה היו מניחין כל הפתקאות לכל ישראל בתיבה אחת גדולה, ואחר כך באו כל הנשיאים כל אחד בתיבה שלו, ובוררים כל אחד את הפתקאות, וכל נשיא שמצא אחד משבטו - היה מטיל בתיבתו, ואחר כך מנה מה שנתקבץ בתיבתו, משום הכי כתוב בכולם 'לבני', פירוש, זה הפתקה שייך לזה השבט, אבל בני נפתלי האחרון, לא היה נשיא שלו בורר כלל, אלא כל שבטו נשאר בתיבה הגדולה, משום הכי כתוב בני.

ויש מתרצים, לפי שבנפתלי היו בנות יותר מבנים, לכך ברכו יעקב בלשון אשה (בראשית לט, כא): נפתלי אילה שלוחה הנותן, ראשי תיבות 'אשה'. ותדע לך שכן הוא, שהרי כשמתו נשים ריבוא אנשים ולא נשים, אז נתרבו נשים יותר מאנשים. לכך כתיב בנפתלי 'בני' ולא 'לבני', כי נתרבו בנות יותר מבנים. (בעל הטורים).

"אֵלֶּה הַפְּקָדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן... וַיְהִיו כָּל פְּקוּדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל... וַיְהִיו כָּל הַפְּקָדִים" (א, מד-מו).

רמז לשלשת טעמי הפקידה

שלוש פעמים חזר הכתוב ושנה אותן הלשונות, לפי שכאן מרומזים שלושת הטעמים של הציווי לפקוד את ישראל: א. כדי שיעברו לפני משה ואהרן ויזכרו בשמותיהם, וישמו עליו עיניהם לטובה. ב. כדי לקבוע מי ראוי לצאת למלחמה, וכמה מספרם. ג. כדי להודיע כמה גדולים חסדי הבורא, כי משבעים נפש שירדו מצרימה, יצא מחנה עצום ורב של למעלה מששים ריבוא, אחרי תקופה כה קצרה. (כתב סופר).

"וְאֵת רֹאשָׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (א, מט).

בני תורה יראו עצמם נבדלים ומורמים מעם

כתב רש"י: כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבד. שבט לוי נמנה לבד, כי עליהם מוטלים חובות נעלות יותר. וברמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל (שמיטה ויובל פי"ג הי"ג) מביא, כי כל תופשי התורה בימינו הם כשבט לוי. ומכך ניתן להסיק, כי גם בני התורה צריכים לראות עצמם שונים ונבדלים ומורמים מעם, ולעולם לא יוכלו להשוות ולבדוק מעלתם ביחס לבני ישראל, כי הם נדרשים למלאות חובותיהם ביתר דייקנות כמו הלוויים. (מוסר חכמים).

"וּבְנִסַּע הַמִּשְׁכָּן יִרְדּוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבַחֲנֹת הַמִּשְׁכָּן יָקִימוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהָזֶר הַקָּרֵב יִזְמַת" (א, נא).

מדת הדין מתוחה על הזר הקרב

הלויים ובחנות המשכן יקימו - ר"ת: הוי"ה למפרע, וכן: הלויים, והזר הקרב יומת. וכבר הודעתך, כי בכל מקום שתמצא השם למפרע בהיפך אותיותיו - מורה על מדת הדין, כי כן הזכירו המן הרשע בהיפך אותיותיו, וכל זה איננו שוה לי, ונהפכה מדת הדין עליו. והנה בענין עבודת הלויים הזכיר תחלה בכתוב הזה השם הנעלם, ואחר כך הזכיר השם המפורש שתי פעמים למפרע, להורות על מדת הדין שהיא מתוחה על הזר הקרב לעבודת הלויים, כענין שנאמר בעוזא (דברי הימים יג, י).

והלויים יחנו סביב למשכן, ויאמר ה' לאדם לעבדה ולשמרה, לעבדה מבפנים ולשמרה מבחוץ, לעשות גדרים וסייגים לשמירת הגן שלא יכנסו כוחות הטומאה לפנים, וזהו סוד שמירת המקדש, שציווה הקב"ה לכהנים וללויים, והנה הכל רמוז פנימי וחיצון. (שערי צדק, רבי יוסף גיקאטיליא, השער התשיעי).

"וְהָזֶר הַקָּרֵב יִזְמַת" (א, נא).

ה'זר' הוא היצר הרע

לית 'זר' - אלא יצר הרע דדמיא לכל חיין ועופין דורסים (וזהר הקדוש, פנחס דף רלח.). מאן דאית ביה מום לא יקרב, והזר הקרב יומת, והיינו ממז"ר - מו"ם זר, מום נוקבא, זר זכר (וזהר הקדוש, צו דף לג:).

"אִישׁ עַל מִחְנֵהוּ וְאִישׁ עַל דָּגְלוֹ לְצַבָּאתָם" (א, נב).

הסדר כגורם לשלימות

מי שמרושל בהתנהגותו ואיננו מסודר ומדויק במעשיו, הריהו גם מבולבל בדעתו ובמחשבתו, ואיננו מוכשר לעבודה קבועה ויציבה. אדם צריך לדקדק בסדרו ביום צאתו לדרך כביום בואו, ויש גם רמז לזה בהלכה: הדס שוטה - הוא מי ששלושת העלים שבגבעול שלו אינם כסדרם.

וכן אנו מוצאים בכל התורה שהיא מבוססת על הדיוק והסדר, רגע אחד בלבד מבדיל בין השבת לחול, נימא אחת מבדילה בין שחיטה כשרה לשחיטה פסולה, טיפה אחת מבדילה בין מקוה

כשרה למקוה חסרה, צעד אחד מבדיל בין מחנה לויה למחנה שכינה, הלויים מוזהרים שלא לעשות עבודת הכהנים, והכהנים מוזהרים שלא לעשות עבודת הלויים, הלויים מוזהרים שלא יעשה האחד את מלאכת חברו, איש איש על עבודתו ועל משאו, איש על מחנהו ואיש על דגלו, איש איש לייעודו ולתפקידו המיוחד לו, והכל יבוא על מכוננו הראוי. (רבי שמחה זיסל מקלם).

מלמד על חביבותן של ישראל

אמרו במדרש: אשרי האזניים ששמעו עד היכן שמר ועד היכן נצר הקדוש ברוך הוא את ישראל (דברים לב, י): "יצרנהו - כאישון עינו!" בוא וראה איך חביבן ושמרן ונצרון, שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: אמור להם שיעשו לי משכן, ואשכון ביניהם. ולא עוד, אלא שאעשה אותם דגלים, שנאמר: "איש על דגלו!"

נתאוו ישראל לדגלים

כך אמרו במדרש (במדבר רבה, במדבר פ"ג ס"ג): בשעה שנגלה ה' על הר סיני, ירדו עמו רבבות של מלאכים, שנאמר (תהלים סח, יח): "רכב אלהים רבותים אלפי שנאן ה' במ סיני בקדש", והיו כולם מוכתרים בדגלים, שנאמר (שיר השירים ה, י): "דגול מרבבה". כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים דגלים, התחילו מתאווים לדגלים. אמרו: הלוואי כך אנו נעשים דגלים כמותן! שנאמר (שיר השירים ב, ד): "הביאני אל בית היין" - זה סיני, שניתנה בו התורה שנמשלה ליין - "ודגלו עלי אהבה". אמרו: הלוואי הוא מגדיל עלינו אהבה בדגלים. אמר להם הקדוש ברוך הוא: מה נתאוותם? להיעשות דגלים?! חייכם, שאני ממלא משאלותיכם, שנאמר (תהלים כ, ו): "ימלא ה' כל משאלותיך". מיד הודיע הקדוש ברוך הוא ואמר למשה: לך ועשה אותם דגלים כמו שנתאוו.

נתבונן בדברים, ונשתומם: מעמד הר סיני, ההר בוער באש עד לב השמים, חושך ענן וערפל, וקול שופר חזק מאד, וקול ה' בכח קול ה' בהדר, קול ה' שובר ארזים. נפתחו לפני ישראל השמים ושמי השמים, ובורא העולם מתגלה לעמו ללמדם תורה ומצוות. כל העם זוכה לראות מראות אלהים והגיעו לדרגת נבואה, ושמע את הקול מדבר מתוך האש הגדולה ונפשם יוצאת בדברו, ובכל המעמד הנורא והמפעים, עיניהם וליבם נתונים רק לדבר אחד: שהמלאכים העומדים סביבם מעוטרם בדגלים... ולזה הם מתאווים.

עבודת ה' מאחדת את כולנו לעם אחד

אפשר לבאר ע"פ מה שכתב מרן החיד"א זצ"ל, כי גם לימים האלו ממש, הימים שמראש חודש סיון ועד לחג השבועות הבא עלינו לטובה, ישנה סגולה מיוחדת, שראוי ורצוי

לנצלה. שכן בראש חודש באו בני ישראל למדבר סיני (שמות יט, ב): "ויחן שם ישראל נגד ההר", ופרש רש"י: כאיש אחד, בלב אחד. ומני אז, מסוגלים ימים אלו לקניית אחדות בעם ישראל - לשלום בית של קיימא, להתקרבות ושותפות אמת במשפחה, להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, לאהבת רעים ומתיחת קו על יריבויות נושנות, ולפיוס בין פלגי העם לכל שבטיו ועדותיו: "כאיש אחד, בלב אחד"!

זה הזמן לניצול רוח האחוה המושפעת ממרום, ומרן החיד"א זצ"ל מבטיח, כי מי שיעשה בימים אלו צעד לקראת השלום והאחוה, יסייעו לו מן השמים בכפל כפליים!

אולם פרט נוסף ישנו בסגולת השלום והאחוה שהיתה בימים ההם ומקרינה לזמן הזה: "ויחן שם ישראל - נגד ההר", השלום והאחוה היו במבט אל הר סיני, אל התורה ונותן התורה. וכך אנו מוצאים גם בפרשתנו, פרשת במדבר: "איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל" - מנגד סביב לאוהל מועד יחנו. לכל שבט היתה ייחודיות משלו, דגל משלו, מקום בפני עצמו. מה איחד את השבטים? מה היה הברית התיכון? שכולם חנו סביב לאוהל מועד, מקום עבודת ה', מקום הלוחות והתורה.

ישנם בעם ישראל שבטים שונים - שבט יששכר עסק בתורה, שבט זבולון עסק בסחורה וכו'. אבל עבודת ה' - התורה והמצוות, מאחדות את כולנו להיותנו עם אחד, כמנורה של פרקים. וא"כ זו היתה מטרתם של עם ישראל להיות כדגלים מאוחדים יחד סביב המשכן והקודש, אפי' שלכל אחד הייחודיות שלו, כולם מתאחדים סביב התורה בלב אחד כאיש אחד.

ובספר "צרור המור" הביא ממדרשי חז"ל, שתאווה זו שהתאוו ישראל לדגלים, היא מצד מדרגה יותר גדולה מאמירת נעשה ונשמע ומתן תורה והקמת המשכן וכליו, וכשראו דמות יוצרם בדגלים רצו להידמות אליו, פלא פלאות.

סוד הדגלים

דע אחי חביבי סוד הדגלים. הנה ארבעה דגלים הם כנגד ארבע חיות אשר נושאות את כסא הכבוד בארבע פנים.

דגל יהודה - אריה. דגל ראובן - אָדָם. דגל אפרים - שור. דגל דן - נשר.

דגל מחנה יהודה היה נוסע תחלה ועמו מטה יששכר וזבולון, להיותו דוגמת מחנה גבריא"ל אוריא"ל (שמעיא"ל) לפני השכינה, וכולם נקראים מחנה גבריא"ל.

דגל מחנה ראובן היה בדרום. ועמו מטה שמעון וגד, והיו דוגמת מחנה מיכאל (כוכביאל"ל פדיאל"ל) מימין השכינה, ושולשתם נקראים מחנה מיכאל.

דגל מחנה אפרים ועמו מטה מנשה ובנימין, והיו דוגמת מחנה רפאל (זבדיאל"ל אחזיאל"ל) מאחורי השכינה, ושולשתם נקראו מחנה רפאל.

דגל מחנה דן צפונה, ועמו מטה אשר ונפתלי, והיו דוגמת מחנה אוריא"ל דניאל"ל (רמאל"ל) משמאל השכינה, ושולשתם נקראו מחנה אוריא"ל. (רבינו בחי).

ועתה נביא סוד הדגלים כמובא בלוקט ראובני: אומר לך דברים בכסא הכבוד ובארבע מחנות שכינה. ואשא עיני וארא והנה אדם בא, ושאלתי לו מי הוא הבא לקראתנו? ואמר לי: מלפני הקב"ה יצא וממתיבתא דרקייעא הוא, והלך זה ובא זה, ואמר שם במתיבתא דרקייעא: כשהיו ישראל במדבר, היו מקיפים ענני כבוד עליהם, אחד לפנייהם ואחד לאחרייהם ושניים משני הצדדים, ואחד למעלה מפני החמה והצנה, ואחד לפנייהם משפיל את הגבוה ומגביה את הנמוך כדי שלא יכשלו.

וגם ראו שם, אותו שהיה בראש הדגל ואור השכינה קבועה בתוכו, ושאלו: היאך היה הסדר קבוע? והשיבו: ארבעה דגלים הם.

דגל יהודה למזרח ודומה לאריה, שנאמר (בראשית מט, ט): גור אריה יהודה. והיה על ראש הדגל דמות אריה ויוצאים למעלה ממנו ווי"ן של זהב דמות סייף, ועל ראש הסיף הוריד הקב"ה אמה מן הענן השביעי, וכתוב בו ג' אותיות מג' אבות - א' מאברהם, י' מיצחק, י' מיעקב, סימן אי"י, והיו אותיות הללו מזיו השכינה.

ובדרום היה חונה דגל של ראובן, שנאמר (במדבר ב, י): דגל מחנה ראובן תימנה. והיה על ראש הדגל ווי"ן של זהב דמות סייף, והיה על ראש הדגל דמות אדם הדומה לדודאים, על שם (בראשית ל, יד): "וימצא דודאים בשדה". ולמעלה מן הסיף היה אמה מן הענן, וחקוק על אותו ענן ג' אותיות מג' אבות העולם; ב' מאברהם, צ' מיצחק, ע' מיעקב, וסימן - בצ"ע. והיו האותיות הללו מזיו השכינה.

ובמערב היה חונה דגל של אפרים, שנאמר (במדבר ב, יח): דגל מחנה אפרים ימה. והיה על ראש דגלו ווי"ן של זהב דמות סייף, ודמות הדגל דמות דג, על שם (בראשית מח, טז): "וידגו לרוב". ולמעלה מאותו סייף היה אמה מן הענן, וחקוק מג' אותיות מג' אבות העולם; ר' מאברהם, ח' מיצחק, ק' מיעקב, וסימן - רח"ק. והיו האותיות הללו מזיו השכינה.

ובצפון היה חונה מחנה דן, שנאמר (במדבר ב, כה): דגל מחנה דן צפונה. והיה על ראש דגלו ויין של זהב דמות סייף, והיה דמות דגלו כמו נחש, על שם (בראשית מט, יז): "יהי דן נחש עלי דרך". ולמעלה מן הסייף אמה מן הענן, וחוק בו; מ' מן אברהם, ק' מן יצחק, ב' מן יעקב, וסימן - מק"ב. והיו האותיות הללו מזיו השכינה.

נשתייר ה' מאברהם, הוסיף עליו הקב"ה משמו שבו נברא העולם, שנא' (ישעיהו כו, ד): כי ביה ה' צור עולמים. העמיד הקב"ה ענן למעלה מן הארון, שהדגלים מסובבים לו, שנאמר (במדבר ב, ב): סביב לאוהל מועד יחנו. וקבע באותו הענן אותן שתי אותיות הקדושות, שהם י"ה. והיה זיום הולך בכל מחנה ישראל, והיה מאיר ביום כשמש ובלילה כירח, ובהן היו יודעין בין יום ובין לילה.

ואותם ב' אותיות הקדושים הם י"ה, פורחים הנה והנה ונראים על כל ד' דגלי השבטים כל ימות השבוע, לפעמים על דגל זה, לפעמים על דגל זה, וכן יהיה הסדר כל ימי השבוע עד יום ו' לערב שבת, ובמקום שהם עומדים וקידש עליהם היום, שם היו נחים ולא היו זזים ממקומם מעת שפוגע בהם רגע הכנסת שבת עד מוצאי שבת קודש, אז היו חוזרים ומתחילים להתראות בכל דגל מעת יציאת שבת כמנהגם, וכן היה מנהגם בכל הימים. וכשהיה הקב"ה רוצה ליסע המחנות, היה הענן ששם י"ה נוסע מעל הארץ, והיו ד' עננים שבהם - אי"י בצ"ע רח"ק מק"ב, נוסעים אחריו וכשהכהנים רואים העננים האלו נוסעים ועומדים אחר העמוד שבו י"ה, תוקעים בחצוצרות, והיו רוחות העולם מקטירות מור ולבונה, שנאמר (שיר השירים ג, ו): מי זאת עולה מן המדבר מקוטרת מור ולבונה. [ע"פ ילקוט ראובני בשם ספר הפליאה בשינוי נוסחא].

בזמן הגאולה ירים דגל ישראל מבין האומות

הדגלים רומזים לנו, שלא יתבייש אדם בעבודת השם יתברך, אלא ירים עצמו כדגל ויחזק לבו לקיים מצות השם יתברך. כמו שכתוב (דברי הימים ב' יז, ו): ויגבה לבו בדרכי השם. וכן אמר רשב"י זיע"א בזוהר הקדוש (בראשית דף ד). אשריו לאדם שלא יכנס בבושה בעולם הבא, ואשריו לאדם אם הוא תקיף וחזק כעמוד ברזל בעולם הזה על מצוות התורה, שלא יבוש לקיים מצוות התורה.

ועוד, כמו שכל שבט ושבט היה לו דגל בפני עצמו ונתרבה שמחתם, כך בזמן הגאולה ירים השם יתברך את דגל ישראל מבין האומות, וידרכו על האומות כובל ואשפה תחת בני ישראל. כמו שכתוב (ישעיהו מט, כג): והיו מלכים אומניך.

וכמו שלכל שבט היה דגלו בצבע אחר, כך עכשיו בגלות, ישראל מפוזרים, ויש מנהגים וחילוקי דינים ביניהם. אבל בזמן הגאולה יהיו כולם בלב אחד, וההלכה תהיה ברורה, ולא יהא זה אוסר וזה מתיר, כי אליהו הנביא זכור לטוב יתרוץ כל הקושיות ובעיות, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (עי' ערוך ערך תק) כי "תיק"ו" הוא ראשי תיבות: תשבי יתרוץ קושיות ואבעיות, וכולנו נהיה אגודה אחת לעבדו שכם אחד, אמן.

הדגלים כנגד שם הוי"ה

ארבע מחנות דגלים כנגד ארבע אותיות הוי"ה ברוך הוא, ושמותם של ארבעת ראשי הדגלים הם: יהודה ראובן אפרים דן, שהם ראשי תיבות: אדיר, והוא רמז לשכינה השרויה בתוכם, כדכתיב (תהלים צג, ד): אדיר במרום ה'.

"אִישׁ עַל דָּגְלוֹ בְּאֶתֶר לְבֵית אֲבֹתָם יִחַנּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאַהֲל מוֹעֵד יִחַנּוּ"
(ב, ב).

סדר הדגלים וצבעם כפי שקבע יעקב אבינו

אמרו רז"ל (תנחומא, במדבר סי"ב) היה לו לומר 'איש על דגלו יחנו', ומהו שכתוב 'באותות לבית אבותם'? ופירש בעל מדרש תנחומא, כי משה רבנו ע"ה היה מיצר ודואג על זה הענין, כי אמר שמא תהיה קנאה בין השבטים, שראובן יאמר אי אפשר ליטול דגלים מצד מזרח או מצד מערב, וזה אומר כך וזה אומר כך, והקב"ה גלוי וידוע לפניו שמושה מיצר, אמר לו הקב"ה: למה לך צער כל כך? כמו הסדר שציוה יעקב במצרים שישאו ארונו - כך תאמר להם, והם מכירים מקומם, כל אחד נוטל לפי כבודו.

וזה הרמז: איש על דגלו באותות לבית 'אבותם' דייקא, כמו שיש להם סימן מיעקב שנשאו את ארונו - כך יעשו בזה הזמן. אז שמח משה שמחה גדולה, שאין להם קנאה אלא אדרבא אהבה, וזהו שאמר (שיר השירים ב, ד): הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהב"ה. והקב"ה עשה להם, שנתן להם דגלים כמלאכי השרת, כמו שכתוב (שיר השירים ה, י): דגול מרבבה, ולכל אחד עשה מפה צבועה על דגלו, כדי שיכירו מרחוק כל דגל ודגל. ושני סימנים היו לכל דגל ודגל, האחד - שהמפה היתה צבועה כצבע אבנו באבני האפוד, והאחד - שעל המפה רקומה דמות חיה שאותה ברך אביהם יעקב לכל אחד.

וכן, יעקב ציוה בקבורתו שיהודה ויששכר וזבולון ישאוהו מצד מזרח. ראובן שמעון וגד מן צד דרום. אפרים ומנשה ובנימין מן צד מערב. דן ואשר ונפתלי מן צד צפון. יוסף אל

יִישָׂא אַרוֹנִי מִפְּנֵי כְבוֹד הַמַּלְכוּת, וְלֹא יֵשָׂא מִפְּנֵי כְבוֹד הַשְׂכִּינָה, כִּי עֵתִיד הוּא לִיטוֹל אֶת הָאָרוֹן. וּבִמְקוֹמָם יֵשָׂאוּ מִנְּשָׁה וְאַפְרַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בְּכֻלָּם שְׁבֵטִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית מֵח, ה): אַפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֹאבוֹן וּשְׁמַעוֹן יִהְיוּ לִי.

צבעם של הדגלים וצורתם

רֹאבוֹן הִיָּה צֶבַע מִפְּתוֹ כְּמוֹ אוֹדֶם. שְׁמַעוֹן הִיָּה צֶבַע מִפְּתוֹ כְּמוֹ פִּטְדָּה. מִנְּשָׁה שְׁהִיָּה בִּמְקוֹם לֹוי, הִיָּה צֶבַע מִפְּתוֹ כְּמוֹ בִּרְקֵת. יְהוּדָה הִיָּה צֶבַע מִפְּתוֹ כְּמוֹ נוֹפֶךְ. יִשְׁשַׁכָּר צֶבַע מִפְּתוֹ כְּמוֹ סִפִּיר. זְבוּלוֹן הִיָּה צֶבַע מִפְּתוֹ כְּמוֹ יְהִלּוֹם. דָּן צֶבַע מִפְּתוֹ כְּמוֹ לֶשֶׁם. נִפְתָּלִי צֶבַע מִפְּתוֹ כְּמוֹ שְׁבוֹ. גַּד צֶבַע מִפְּתוֹ כְּמוֹ אַחְלָמָה. אֲשֶׁר צֶבַע מִפְּתוֹ כְּמוֹ תִּרְשִׁישׁ. אַפְרַיִם שְׁהִיָּה בִּמְקוֹם יוֹסֵף צֶבַע מִפְּתוֹ כְּמוֹ שֶׁהֵם. בְּנִימִין צֶבַע מִפְּתוֹ כְּמוֹ יִשְׁפָּה. וְזֶהוּ שֶׁאֵמַר הַכְּתוּב: בְּאוֹתוֹת לְבֵית אֲבוֹתָם, וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (לְעִיל א, ב): לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבוֹתָם.

וְצוֹרֵת הַחִיָּה שֶׁבֶרֶךְ לָהֶם אֲבִיהֶם, עַל מִפֶּת רֹאבוֹן הִיָּה דִּיוֹקָן שֶׁל גִּיבוֹר וְרוּעָה עֲזִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית מֵט, ג): רֹאבוֹן בְּכוֹרִי אֶתָּה כַּחַי וְרֵאשִׁית אוֹנִי יִתֵּר שֶׁאת וְיִתֵּר עֲזִי, אֶל תִּקְרִי עֲזִי בִּקְמִ"ץ - אֵלָּא עֲזִי בְּצִיר"י, וְכֵן הוּא קֶשֶׁה כְּמוֹ עֲזִים. וּמִפְּנֵי זֶה הִיָּה עַל מִפְּתוֹ צוֹרֵת עֲזִים שְׁרוּעָה אוֹתָם. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, שְׁעַל מִפֶּת רֹאבוֹן הָיוּ דוֹדָאִים.

עַל מִפֶּת שְׁמַעוֹן הִיָּה דִּיוֹקָן שֶׁל חֶרֶב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית מֵט, ה): כְּלִי חֶמֶס מִכְּרוֹתֵיהֶם, זֶה חֶרֶב.

עַל מִפֶּת מִנְּשָׁה הִיָּה דִּיוֹקָן שֶׁל שׁוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים לֵג, יז): בְּכוֹר שׁוֹר"ו הָדָר לוֹ.

יְהוּדָה - הִיָּה עַל מִפְּתוֹ דִּיוֹקָן שֶׁל אֲרִיָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית מֵט, ט): גּוֹר אֲרִיָּה יְהוּדָה מִטְּרֶף וְגו'.

יִשְׁשַׁכָּר - הִיָּה עַל מִפְּתוֹ דִּיוֹקָן שֶׁל חֲמוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית מֵט, יד): יִשְׁשַׁכָּר חֲמוֹר גֶּרֶם.

זְבוּלוֹן - הִיָּה עַל מִפְּתוֹ דִּיוֹקָן שֶׁל סְפִינָה וַיֵּם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית מֵט, יג): זְבוּלוֹן לַחֹף יָמִים יִשְׁכֵּן וְהוּא לַחֹף אֲנִיּוֹת וַיִּרְכְּתוּ עַל צִידוֹ.

דָּן - הִיָּה עַל מִפְּתוֹ דִּיוֹקָן שֶׁל נַחֲשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית מֵט, יז): יֵהִי דָן נַחֲשׁ עַלִי דֶּרֶךְ.

נפתלי - היה על מפתו דיוקן של אילה, כמו שכתוב (בראשית מט, כא): נפתלי אילה שלוחה וגו'.

גד - היה על מפתו דיוקן של דג, כי ג"ד אותיות ד"ג. ויש אומרים שהיה בקבוק על מפה שלו, כמו שכתוב (שמות טז, לג): קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן וגו', וכתוב (במדבר יא, ז): והמן כזרע ג"ד הוא.

אשר - היה על מפתו דיוקן של אילן זית וספל של שמן, כמו שכתוב (דברים לג, כד): וטובל בשמן רגלו וגו'.

אפרים - היה על מפתו דיוקן של ראם, כמו שכתוב (דברים לג, יז): וקרני ראם קרניו וגו'.

בנימין - היה על מפתו דיוקן של זאב, כמו שכתוב (בראשית מט, כז): בנימין זאב יטרף.

וידוע, שהשבטים נקראו 'חיה'. וזהו שכתוב: איש על דגלו באותות לבית אבותם.

הדגלים בעולמות העליונים

איש על דגלו, לעילא איתחם תחומין, מיכאל מימין, גבריאל משמאל, אוריאל מלפניו, רפאל מאחוריו. כן למטה, דגל מחנה יהודה כנגד מחנה מיכאל, דגל מחנה ראובן כנגד מחנה אוריאל, דגל מחנה אפרים כנגד מחנה רפאל, דגל מחנה דן כנגד מחנה גבריאל. (ילקוט ראובני, ע"פ הזוהר הקדוש במדבר דף קיח:).

כולם יחד מודים ומהללים

עם ישראל מפוצל לעדות שונות וכתות שונות, כל קבוצה לפי מנהג אבותיה. אבל סביב אהל מועד מקום השכינה, שם יחנו בני ישראל, כלומר, אמצעי ההתקרבות לשכינה שונים הם, ברם מטרת כולם - סביב לאהל מועד יחנו, דהיינו, מקום השכינה עצמה סביבה חונים כל ישראל.

וכעין דברים אלו, אמר הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, כי יש המקדימים 'ברוך שאמר' ל'הודו', ויש המקדימים 'הודו' ל'ברוך שאמר', אבל כולם יחד מודים ומהללים: 'יהי כבוד ה' לעולם'.

"איש על דגלו באתת לבית אבתם" (ב, ב).

הנקודה הפנימית שבלב האדם

כתוב בשיר השירים (א, ח): "אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך".

ידוע, שלכל נפש מישראל יש אחיזה בקדושה, כל אחד לפי בחינתו המיוחדת לו. וכל אחד בא לעולם הזה לתקן איזה דבר מיוחד. אך איך יידע האדם בנפשו על מה בא לעולם הזה לתקן ולהשיב אמרי אמת לשולחו? ידוע, כי מסביב לשושנה יש קוצים - "כשושנה בין החוחים", וכן יש קוצים המשמרים ומסובבים את הכרם. וכך הוא באדם, כנגד הקדושה שבלב האדם, תמיד יש נקודה הנוטה לכיוון הנגדי, כי 'זה לעומת זה עשה אלקים' (קהלת ז, יד), ובנקודה זו יש להתמקד.

וזהו: אם לא תדעי לך 'היפה בנשים' - אותיות יפה בנשמ"ה - אם לא תדע את חלקך היפה והמשובח בקדושה מן הנשמה שאתה צריך לעסוק בו תמיד, אז 'צאי לך בעקבי הצאן' - לשון עקביים, היינו מדרגה נמוכה. כלומר תסתכל תמיד באיזה ענין רצונך נוטה לצאת מחוץ לקדושה, ובזה המקום - 'תרעי את גדיותיך', שם תשקיע את כל המאמצים שלך לזמר את העריצים מסביב לשושנה ולכרם, כלומר לטהר את הלב והנשמה מכל סיג.

וזה הענין "איש על דגלו", הדגל מתנוסס ומתנופף לפי הרוח, כלומר לפי מה שנפשו חומדת, "באותות" - וזה האות לדעת מה דרוש תיקון, ועל זה לעבוד, עד שנעשה מ'דגלו' - "גדלו לה' איתי ונרוממה שמו יחדיו" (תהלים לד, ד).

"והחנים קדמה מזרחה דגל מִחֲנֵה יְהוּדָה" (ב, ג).

הטעם לסדר הדגלים

טעם לסדר הדגלים על זה האופן, כבר דיברו בו הראשונים איש לפי עניינו, והקרוב אלי לומר בזה, שהם על סדר ארבע מדרגות הכוללים כל שלימות האנושי, והם: קנין החכמה, ואחריה קנין המדות, ואחריהם קנין הגבורה, ואחר כולם קנין העושר, כי כך סדרם הרמב"ם.

וחז"ל אמרו (נדרים לח). אין השכינה שורה כי אם על חכם, עשיר, גבור, ועניו. כי העונה ראש לכל המדות, על כן הדגלים האלו שבאו להשראת השכינה אשר בתוכם, סדרם על זה האופן איש איש על מעלתו, לומר לך, ראויין אלו שתשרה עליהם השכינה, כי כל ארבע מעלות אלו נמצאו בהם:

יהודה יששכר זבולון ראשונה יסעו, כי מהם תצא תורה. על כן נאמר כפול - קדמה מזרח, להורות כי מהם תצא אור התורה. כי ביהודה נאמר (בראשית מט, י): לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו, אלו ראשי גלויות ונשיאי ארץ ישראל (סנהדרין ה. עיין שם), ואין מחוקק אלא תורה, שנאמר במשה (דברים לג, כא): כי שם חלקת מחוקק ספון, וכתוב (משלי לא, ה): פן ישתה וישכח מחוקק.

והחונים עליו מטה יששכר, שנאמר בו (דברי הימים א' יב, לב): ומבני יששכר יודעי בינה לעתים. מטה זבולון שנאמר בו (שופטים ה, יד): ומזבולון מושכים בשבט סופר. ועוד, שיהיה מחזיק ידי יששכר, ועל כן לא אמר: ועליו מטה זבולון, כי לא רצה לעשותו טפל למטה יששכר, להורות שהלומדה והמחזיק בלומדיה שקולים המה. ונאמר בהם: ראשונה יסעו, כי להם משפט הראשית במלחמה, כי מלחמתן של ישראל אינה בחרב וחנית, כי אם צריכין להיות חמושים מזויינים בחמשה חומשי תורה שנחלקו לשבעה ספרים, והיא כלולה במספר עשרים ושבע אותיות, כמספר ראשי תיבות של יהודה יששכר זבולון, לומר לך שזכות התורה מסייעת במלחמה, והם ראש דגל המורה על הנצחון.

דגל מחנה ראובן שמעון גד תימנה, שנקרא 'דרום' על שם 'דר-רום', שהשמש דר ברומו, כך כל הנכנע בטבע, לסוף הקדוש ברוך הוא מגביהו, וההכנעה - ראש לכל המדות הטובות. ומדה זו היתה אצל ראובן, כי הוא הודה ולא בוש במעשה בלהה, כמו שאמרו חז"ל (עיין סוטה ז): מי גרם לראובן שיודה וכו', וכמו שמביא רש"י בפרשת וזאת הברכה (דברים לג, ז). וזה נמשך מן מדת הענוה, כי כל גבה רוח הוא בוש מלהודות על האמת.

זמן שמעון היו מלמדים וסופרים ועניים, אשר בהם ההכנעה מצויה יותר מבזולתם. וכן גד היה בעל צדקה, שנאמר בו (דברים לג, כא): צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל, רצה לומר, כי 'משפטיו' - דהיינו על פי שורת המשפט לא היה צריך לילך כי אם עם ישראל ולא בראש החלון, ועל צד הצדקה הלך לפניהם כצדקת ה' ההולך לפני מחנה ישראל. וכדי שלא תאמר שמא מחמת גובה לבם הלכו בראש, תלמוד לומר (בראשית מט, יט): גד גדוד יגודנו והוא יגד עקב. הגדוד הלך בענוה, כעקב זה המורה על גדר הענוה, שנאמר (משלי כב, ד): עקב ענוה יראת ה'.

דגל מחנה אפרים מנשה ובנימין ימה ושלישים יסעו, כי מעלת הגבורה שלישית, וכתוב בהם (תהלים פ, ג): לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך וגו', כי יוסף בכור שור אשר לו הכח והגבורה, ובנימין זאב יטרף. וקנין זה הולך ופוחת, כי מיום ליום תש כוחו של אדם

מצד התכת הליחה השרשית, כי יום המות מתחיל מיום היוולדו, על כן חנייתם לרוח מערבי, כי באותו רוח השמש הולך וחסר.

דגל מחנה דן אשר נפתלי צפונה. אשר משם זהב יִאָתֶה, ושלושתן היו בעלי עושר, שנאמר (בראשית מט, כ): מאשר שמנה לחמו, וכתוב (דברים לג, כג): נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה'. ושבט דן עשה עגלי זהב בעבור רוב זהב שהושפע להם, ועל כן היה מאסף לכל המחנות (במדבר י, כה). וקנין זה הוא הפחות שבכולם, לכך נאמר בו לאחרונה יסעו.

ופניית כולם אל השכינה שבאמצע, כי כולם כאחד טובים כשמשמשים בהם לשם שמים. ויהודה ראש דגל, כי הוא מלך ונקרא 'גור אריה' (בראשית מט, ט), על כן דינו לילך בראש במלחמה. וכן דן גור אריה (ע"פ דברים לג, כב) הלך באחרונה, כי עיקר המלחמה פנים ואחור. וראובן בכור - ראש דגל, וכן אפרים ראש דגל, כי יוסף הבכור. (כלי יקר).

"מִטָּה זְבוּלָן וְנָשִׂיא לְבָנֵי זְבוּלָן אֱלִיָּאב בֶּן חֶלֶץ" (ב, ז).

התומך בתורה שכרו גדול כמו העוסק בתורה

'מטה זבולן', ומדוע לא אמר 'ומטה' כדרך שנאמר באחרים? לפי שזבולון היה מפרנס ליששכר, ללמדך שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא ונותן לפיו של יששכר, לפיכך לא עשהו טפל לו, לומר ששכרו גדול כמותו.

כתב רבנו יהושע אבן שועיב בפרשתנו: ושמעתי מרבתי שכבר היה מעשה בדורות שעברו, בשניים שהסכימו שיעסוק האחד בתורה והשני בפרקמטיא ושיחלקו בכאן ובעולם הבא. וכשנפטרה החכם - בכה עליו חברו, זכור מה שהסכמנו, והעידו שראו למת ששחק ממנו, והרכין בראשו להודות על הענין.

"דָּגֶל מַחֲנֵה רְאוּבֵן" (ב, י).

ענין ארבע רוחות העולם, החיות והדגלים

כתב בספר הפליאה (דף מה): וזו לשונו: ועתה בפעם הזאת אודיעך את כחי אשר נתחזקתי ונתאמצתי מפי אליהו ז"ל שבא אלי ושאלתי: מהו ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה (משלי ג, יט). ואמרתי לו: להעמידי על ענין הכסא והחיות. ואמר לי: כי שנו במתיבתא דרקייע לפני הקב"ה, בחכמה ברא הקב"ה ד' רוחות העולם. מזרח מערב צפון דרום. מזרח -

משם האור יוצא. מערב - אוצרות שלג, ואוצרות ברד וקור וחום יוצאים בעולם. דרום - טללי ברכה וגשמי ברכה יוצאים משם. צפון - משם חשך יוצא בעולם.

וכשם שברא הקב"ה ד' רוחות אלו כך סיבב לכסא ד' חיות ולמעלה מהם כסא הכבוד. וכסדר הזה אמר הקב"ה למשה כשעלה לרקיע לעשות בדגלים, והכי אמר ליה הקב"ה. משה! מזרח שממנו האור יוצא לעולם יהיה שבט לוי שנאמר (כאן ג, לח) והחונים לפני המשכן קדמה לפני אוהל מועד מזרחה וגו'. ועליו שבט יהודה שהם בעלי מלוכה ועליו שבט יששכר שהם בעלי תורה שנאמר (דברי הימים א. יב, לג) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים. ועליו שבט זבולן שהם בעלי עושר.

דרום שטללי ברכה יוצא ממנו לעולם יהיה כנגדו שבט ראובן שהם בעלי תשובה והתשובה מדה טובה ורחמי הקב"ה באים על הבריות בשעה שעושין תשובה, ועליו מטה גד שהוא בעל גדוד שנאמר (בראשית מט, יט) גד גדוד יגודנו גד בגבורה. ראובן בתשובה ושמעון באמצע לכפר עליו, שנאמר (דברים לג, יב) חופף עליו כל היום.

מערב אוצרות שלג ואוצרות ברד קור וחום באים ממנו, יהיה כנגדו אפרים ובנימין ומנשה שנאמר (תהלים פ, ג) לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך ולכה כו'. ושכינה לעולם במערב שנאמר (דברים לג, יב) ידיד ה' ישכון לבטח. מצפון החושך יוצא לעולם, וכנגדו שבט דן למה שהוא החשיך את העולם בעבודה זרה שעשה ירבעם שני עגלי זהב וע"ז, חושך הוא שנאמר (ישעיהו כה, טו) והיה במחשך מעשיהם, וחזר על כל ישראל ולא קבלו ממנו אלא שבט דן שנאמר (מלכים א יב, כח) ויועץ המלך ויעש שני עגלי זהב, ועליו שבט אשר שהוא מאיר על החושך שנאמר (דברים לג, כד) ולאשר אמר ברוך מבנים אשר וגו'.

כונן שמים בתבונה. וכשם שברא הקב"ה ד' רוחות, כך ברא הקב"ה ד' דגלים, וכך ברא ד' מלאכים, שהם מיכאל גבריאל רפאל אוריאל, וסיבבם אצל כסא מיכאל מימין, כנגד ראובן, ולמה נקרא שמו מיכאל, שבשעה שעברו בים פתח משה בשירה ואמר (שמות טו, יא) "מ"י כמכה באלים ה'". וכשסיים את התורה אמר (דברים לג, טו) אין כא"ל ישרון, מי כמכה ואין כאל הרי מי כאל. אוריאל משמאל כנגד דן שהוא בצפון, ולמה נקרא שמו אוריאל, בשביל תורה נביאים כתובים שהקדוש ברוך הוא מכפר עליו, שנאמר (ישעיהו ס, א) קומי אורי כי בא אורך, ודוד אמר (תהלים קיח, כז), אל ה' ויאר לנו הרי אוריאל, היינו דכתיב (מיכה ז, ח) כי אשב בחושך ה' אור לי. גבריאל מלפניו כנגד יהודה משה ואהרן מלכות יהודה, ולמה נקרא שמו גבריאל, דכתיב (דברי הימים א ה, ב) כי יהודה גבר באחיו, וכתוב (ויקרא א, א) ויקרא אל משה, וכתוב

(ישעיהו ט, ה) ויקרא שמו פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום, הרי גבריאֵל. רפאל מאחוריו כנגד אפרים ולמה נקרא שמו רפאל כדי לרפאות שברו של ירבעם שיצא מאפרים שהיא במערב והיינו דכתיב (ירמיהו יז, יד) רפאני ה' וארפא הרי רפאל. ע"כ דבריו.

ואמרת לו, אדוני, העוד לך דברים בכסא זה? א"ל, יבא אחר ויגיד חלקו. וקודם צאתו משם והנה צורת אדם בא ושאלתי לאלהיו זלה"ה מי הוא זה? וא"ל, גדול ממני, וברכתי השם ואמרתי, זה יוציאני מאפילה לאורה. וקודם שהתחיל לדבר הלך לו אליהו ז"ל ומיד התחיל זה ואמר ד' מחנות הם, וזה סידורם ומעמדם. וכן הד' דגלים היו עומדים על דרך זה ועל ד' מחנות שכניה, דגל מחנה יהודה למזרח ועמו שני שבטים, כמו כן ראובן לדרום ועמו שני שבטים, כמו כן דן לצפון ועמו שני שבטים, כמו כן אפרים למערב ועמו שני שבטים, רפאל מאחוריו לרפאות שבט אפרים. וכך הוא סדרן החיה ששמה אדם ומחנה גבריאֵל ודגל מחנה יהודה למזרח, והחיה ששמה שור ומחנה רפאל ודגל מחנה אפרים למערב, והחיה ששמה אריה ומחנה מיכאל ודגל מחנה ראובן לדרום, והחיה ששמה נשר ומחנה אוריאֵל ודגל מחנה דן לצפון, ולפני פני נשר תשים פני כרובים כי ביקש יחזקאל להיות כרוב, רצה לומר ביקש רחמים ונהפך לכרוב, זה רמז (חגיגה יג:) אפי רברבא ואפי זוטרטא.

וכתב הנועם אלימלך (ריש פרשת במדבר, באמצע דבריו) שנשמות ישראל הם למעלה מהמלאכים, וכל עולם הוא כסא לעולם שלמעלה ממנו, והמלאכים הם מרכבה לעולמות שלמעלה מהם. וידעו ישראל שנשמותיהם הם מרכבה וכסא לעולמות העליונים, אבל לא ידעו שגם הגוף של האדם יש צורך בו לקשר עולמות תחתונים, ולהיות מרכבה לעולמות העליונים. וכשראו את דגלי המלאכים כשהם מרכבה לעליונים, התאוו שגם גופי ישראל יזכו להיות מרכבה לשכינה עי"ש.

כלומר, שבמעשה המשכן והדגלים שסביבו, זכו ישראל שגם גופותיהם יתקדשו לצורך גבוה, בבחינת (משלי ג, ו): בכל דרכיך דעהו. וכמו ששורש נשמתם הוא כסא ומרכבה לשכינה, כן גופם כאשר הוא מתקדש וכל הצטרכויותיו ניתנים לו לשם שמים, לצורך עבודת הבורא יתברך שמו.

ושכנו ישראל בדגליהם סביב למשכן, בכדי שקדושת המשכן תתפשט מנשמותיהם לגופם. וגם להיפך, שכאשר יקדשו גופם, להכינו לצורך גבוה, אז תתעלה מדרגת נשמתם יותר ויותר. כי אם נעשה הגוף נרתיק וכלי שרת, - ממילא מקבל הוא נשמה יותר מעולה וטהורה. (משנת יוסף דרשות, מאמר סא).

וְנָסַע אֶהָל מוֹעֵד מִחֲנֵה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמִּנְחָה" (ב, יז)

להיות סביב לתורה ולינק ממנה

כתב בספר 'חפץ חיים' על התורה, כי מכיון שהתורה מונחת בארון אשר באהל מועד, צריך אהל מועד להיות תמיד בתוך המחנות באמצע, לא קרוב ביותר לאחד ולא רחוק ביותר מהשני, כמו שהבימה באמצע בית הכנסת, וכמו שעץ החיים היה נטוע בתוך הגן, וכתרגומו 'במציעות גינתא' - גם התורה היא עץ החיים, והכל צריכים להתרכז מסביבה והיא בתווך.

ויען כי תוצאות חיים הם מהלב, לכן מקומו באמצע הגוף, ושולח את הדם הוא הנפש לכל אברי הגוף בשווה, וכולם יונקים ממנו, ומכל משמר נצור לבך.

ובהגהות 'מעשי למלך' שם כתב, שמרן הגאון רשכבה"ג רבי חיים עוזר זצ"ל מוילנא, אמר פעם בנאום הפתיחה באסיפת היסוד של ועד הישיבות, כי תורתנו הקדושה איננה בור מקווה מים מכונסים שאפשר לסותמה, כי מקור מים חיים היא, ואם אתה סותמו מכאן, הוא פורץ לו דרך ממקום אחר, וכמו שהתורה היא נצחית, "לא תשכח מפי זרעו" כתיב (דברים לא, כא), כן הוא עֲמֻנוּ המחזיק במעוז התורה - נצחי הוא, וכל כלי יוצר עלינו ועל תורתנו לא יצלח.

ועוד כתב ה'חפץ חיים' שם על הפסוק (במדבר ה, י): ואיש את קדשיו לו יהיו. כי משלו במדרש על זה, משל לאדם שהיו לו שלשה חברים, האחד אוהבו מאד, השני אוהבו מעט, והשלישי לא היה אוהבו ולא חשבו למאומה. פעם אחת, שלח המלך לקרוא לאותו אדם, וסריסי המלך הבהילו להביאו לפניו, והיה זה האדם מתיירא ואומר: שמא הלשינו עלי לפני המלך ויהרגני. אלך לחברי אוהבי אשר בטחה נפשי בו, ואבקשנו שילך לפני המלך כדי שימליץ טוב עלי.

הלך וקרא לאוהבו הראשון שהיה אוהבו ביותר, ולא אבה ללכת עמו, עזבו והלך בפחי נפש. החליט בנפשו ללכת אל אוהבו השני, ולבקש מלפניו ללכת עמו לפני המלך. אמנם, הלה הסכים ללכת איתו, אבל לא להיכנס אל המלך. הלך אצל השלישי שלא היה חושבו לכלום, ובקשו שילך איתו לפני המלך אחרי אשר סיפר לו כל מה שאירע לו עם שני חבריו, אמר לו: אל תירא, אני אלך אתך ואכנס לפני המלך, ואלוץ בעדך עד שתנצל מידו, ולא תאונה אליך רעה. הלך עמו ולימד עליו זכות והצילו.

כך, האוהב הראשון שהוא אוהבו ביותר - הוא הממון שחביב לו לאדם מאד, ועוזבו ביום פטירתו, ולא יוליך בידו מאומה. שנאמר (תהלים מט, יח): לא ירד אחריו כבודו. האוהב השני

- הם הבנים והקרובים שמלוין לאדם עד הקבר, ולאחר שנקבר נפרדים מעליו ועוזבים אותו לנפשו. החבר השלישי שהליץ בעדו והצילו - הם התשובה ומעשים טובים, שהולכים עמו לאחר פטירתו להליץ בעדו, שנאמר (ישעיהו נח, ח): והלך לפניך צדקך. והמלך ששלח אחריו הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה, שאין לפניו משוא פנים ולא מקח שוחד, ולא יינצל אדם מדינו, כי אם בתורה ובמעשים טובים.

האוהבים היותר נאמנים לאדם, הלא המה קדשיו שלו, המה יהיו אתו בתמידות, המה רעיו, אוהביו ופרקליטיו, להליץ עליו טובה לפני אדון הכל. ועל האדם להרבות אוהבים כאלו בחייו ולהתרווע אתם תמיד, אחרי שהם אוהביו נצח.

והכתוב סיים ואמר: איש אשר יתן לכהן לו יהיה, והוא, כי מכל הממון שהאדם רוכש בעודו בחייו, לא יישאר לו מאומה ולא לו יהיו, ורק מה שפיזר לצדקה וחסד זהו שלו בעצם, אשר יתן לכהן לו יהיה, היינו שאותן המעות הם שלו.

ובהגהת 'מעשי למלך' שם כתב, כי החפץ חיים זצ"ל פעם הוכיח במישור לאחד האמידים, על אשר לא הפריש מהונו בחייו לעמלי תורה, והניח יתרו לבניו. ואמר לו בדרך צחות, כי דוד המלך שיבח את זה שאוכל יגיע כפיו בחייו, שנאמר (תהלים קכח, ב): יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. כלומר תאכלם אתה בעצמך, בעודך בחיים, אז אשריך וטוב לך. מה שאין כן אם תשאיר הונך ועמלך לבניך אחריו, מי יודע החכמים יהיו או סכלים, וישלטו בכל עמלך על פי דרך התורה.

והלא כן מצינו בריש לקיש שהיה תלמיד חבר לרבי יוחנן גיסו (בבא מציעא פד.), וברש"י (כתובות פד: ד"ה שנגדי) משמע שהיה שקול כרבי יוחנן. ובמותו הניח רק קבא דמוריקא, וקרי על נפשיה (תהלים מט, יא): ועזבו לאחרים חילם (גיטין מז.). הרי שלימד דעת את העם לתקן הכל בעודם בחיים, אשרי אנוש יעשה זאת (ישעיה נז, ב).

וְנָסַע אֶהָל מוֹעֵד מִחֲנֵה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמִּחָנֶּת" (ב, יז).

להמשיך בתורה חיות לכלל האומה

בא לרמוז לשבט לוי ובכללם לבני התורה אשר נדבה רוחם לשבת בבית ה' לעולמים, שלא יתבודדו בארבעה אמותיהם, אלא מתפקידם לשבת בתוך המחנות, להיות המספקים חיות לכלל האומה.

"בְּאֶשֶׁר יַחֲנוּ בֵּן יִסְעוּ" (ב, יז).

כדרך שעושה בחול כך יעשה בשבת

היה רבי אברהם מסלונים דורש מקרא זה כמין חומר: "יחנו" - זה יום השבת, יום המנוחה. "יסעו" - הם ימות החול, ימות הטרדה והטלטול. וכמנהגו של אדם בזה כך בזה.

יש אדם שהוא משוקע כולו בענייני פרנסה וחומריות. כיון שהתייגע כסוס בכל ימות השבוע, באה שבת והוא ישן כל היום להחליף כח כדי שיוכל להמשיך בשבוע הבא את עבודתו. ויש אדם שהוא עובד את ה' כל ימות השבוע, כיון שבאה שבת, אורה ומנוחה בכל העולמות, והוא נהנה מקדושת השבת. אז הוא מתחזק ומגביר מעשיו ועבודתו, ומתחנן לפני ה' יתברך לקרבו אליו... (ירחון בית יעקב, גליון 85 עמ' 14).

"וְהַלֹּוִים לֹא הִתְפַּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ב, לג).

להיות עם הכלל

פסוק זה, נכפל שוב לעיל (א, מז) והלויים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם. וביאר ראש ישיבת מיר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל את ענין הכפילות כך:

הנה, בטעם הדבר שלא התפקדו בתוך בני ישראל, הביא רש"י את דברי המדרש רבה, שצפה הקב"ה כי עתידה להיות גזירה על הנמנים מבין עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר, אמר: אל יהיו אלו בכלל. ועולה מדברי המדרש, כי אילו היו נמנים בכלל ישראל - אף הם היו מתים.

רבים שאלו על השואה האחרונה, איך נגזר דין חמור כל כך על הגה"ק רבי אלחנן וסרמן הי"ד, ועל עוד הרבה מגדולי ישראל, קדושי עליון. אכן התשובה לכך ברורה, היא כתובה כאן: הלויים לא חטאו בעגל, אך אף על פי כן, אם הם היו נמנים בתוך הכלל, הם היו מתים במדבר כמו כולם. כי על כן, זוהי הנהגת הקב"ה בעולמו, שמשגזרה גזרה על הכלל, היא חלה על כל מי שנמנה בתוך כלל זה, ואף היחידים כשלעצמם אינם ראויים לעונש זה, מכל מקום נענשים בעונש הכלל. לכך נצטוו משה למנותם מלכתחילה שלא בתוך בני ישראל, כדי שלא יענשו בכללם, כי כיון שניתנה רשות למחבל - שוב אינו מבחין.

למדנו מכאן על הצד הרע, שמי שלא נמצא בתוך הכלל אינו בגזרה עליהם, ועל אחת כמה וכמה מדה טובה המרובה ממידת פורענות, שראוי לאדם להיות בתוך הכלל בכדי לזכות

בברכת הכלל, ומי שנמשך ויוצא מהכלל - אינו זוכה איתם. ואמר מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל על כך, כי דבר זה ראינו בנס הצלת ישיבת מיר בשואה, אשר אלו שלא היו אתנו לאורך כל הדרך, ואפילו מי שפרש רק מעט בכדי לדרוש בשלום קרוביו - לא ניצולו בהצלת הישיבה. (מוסר חכמים).

"וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהֱרָן וּמִשֶּׁה" (ג, א).

המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו

ואלה תולדות אהרן ומשה - ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו 'תולדות משה', לפי שלימדו תורה. מלמד שכל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. (רש"י).

להלן נביא קטעים מהתיאור על תחילת ייסודו של הדף היומי מתוך הספר "ניצוצי אור המאיר" (עמ' כח), אותו ייסד הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין שלא זכה לילדים גשמיים משלו, אך בזה זכה לרבי רבבות ילדים רוחניים לדורי דורות:

ג' אלול תרפ"ג. אולמו המקושט של התיאטרון הממלכתי בוינה זוהר באור יקרות. כאן כנסיה לשם שמים. על בימת הכנסיה הגדולה, ניצב גאון תמיר ומחשמל את האווירה, הוא ממריא שחק ונישא על כנפי רוח, עיניו מתיזות רשפים: "אם כל בית ישראל בכל אתר ואתר, ילמדו באותו יום אותו דף גמרא, כלום יש לנו ביטוי מוחשי יותר לאיחוד העילאי והנצחי שבין קודשא בריך הוא, אורייתא וישראל!?".

כה שואל רבי מאיר שפירא, ופורס את יריעת ה"דף היומי" בציוריות נפלאה, בתיאור כה מרתק, קולע, מלבב וחי:

מה נפלא הדבר! נוסע לו יהודי באניה ותחת בית שחיו מסכת ברכות, נוסע הוא שבועיים ימים מארץ ישראל לאמריקה. כל יום, עם דמדומי חמה, הריהו פותח את הגמרא ולומד את ה"דף". ובבואו לאמריקה הריהו נכנס לבית המדרש בניו-יורק, ומוצא להפתעתו עוד יהודים עוסקים באותו דף שבו הגה היום ומצטרף ללומדים בחדוה, מתפלפל עמהם והם משיבים לו, נמצא שם שמים מתאדר, מתגדל ומתקדש...

ויהודי מארצות הברית שעקר לברזיל שבדרום או ליפן שבאסיה, הריהו סר בראש ובראשונה לבית המדרש ומוצא את כולם עסוקים בדף שהוא עומד בו היום - וכי יש לנו איחוד לבבות גדול מזה?! ולא רק זאת, עד הנה נשארו מסכתות שלא למד אותן ציבור גדול והיו

כ"יתומים", שרק יחידי סגולה חמלו עליהם, כעת ה"דף" יתקן הכל. ועוד משהו: הנוער שלנו, העתיד של עמנו, הוא שמחוייב להתחיל במצווה זו!

רועם האולם הענקי של הכנסיה הגדולה מתשואות ומחיאות כפיים. ההצעה מתקבלת בהתרגשות נדירה, פה אחד. חודשה הברית המשולשת בין "קודשא בריך הוא, אורייתא וישראל" בטרם הופרה. היהדות החרדית של כל העולם מקבלת על עצמה ללמוד בכל יום דף אחד ידוע, החל ממסכת ברכות, בראש השנה תרפ"ד!

והחזון הנפלא הופך למציאות, בדיוק בראש השנה תרפ"ד. עוד היו רבים שהיססו, אולם כשהרבי מגור סח ברטט למקורביו אחרי תפלת מעריב של ראש השנה: "אני נכנס ללמוד את הדף היומי", עבר כעין זרם חשמל של התרגשות בקהל הרבבות שהסתופף בגור, והכל רצו לחפש מסכת ברכות...

רבי מאיר שפירא סיפר, כי אחרי אותו ראש השנה תרפ"ד קיבל מכתב מאחותו היחידה, שהתגוררה בכפר נידח ליד בוקובינה, ובו נאמר: "בליל ראש השנה חלמתי חלום. ראיתי אותך אחי היקר בשמים, מוקף המון צדיקים בעלי צורה ומזהירים כזהר הרקיע, ואתה אחי עמדת בתווך ופניך זרחו כשמש בגבורתה, וכולם חייכו לעומתך והודו לך, ושמחו בך מאד מאד... הודיעני נא, אחי, פשר החלום ושברו".

המוני בית ישראל די בכל אתר התחילו ללמוד באותו לילה את ה"דף היומי", בכל עיר ועיירה נוסדו חברות ושיעורים ללימוד ה"דף" בצוותא. התחילו לציין כתאריך את ה"דף" גם במסמכים ובעיתונות. שני יהודים שנפגשו - מצאו נושא משותף לשיחה, מסוגיות הדף של אותו יום, "מעניינא דיומא". רבי מאיר שפירא הפיץ רבבות טפסים של לוח ה"דף היומי", וזים יצירת אוסף חודשי של חידושי תורה על רקע ה"דף היומי". בירחון "יבנה" שיצא בלבוב, הופיע מוסף מיוחד למטרה זו, גם הירחון "אשכול" הקדיש את טוריו לכך. רבי ברוך גלברט מלודז' ערך מפתח לאמרות חז"ל לפי סדר מסכתות ה"דף היומי", לתועלת הלומדים, ורבי מאיר שפירא העניק לו הסכמה נלהבת: "ברוך טעמו וברוכה משנתו... תאורנה עיני לומדי ה"דף יומי" ויהי ה' אתו". האדמו"ר מראדזין וצ"ל תאב היה לרכוש מרבי מאיר את הזכות של יצירת ה"דף היומי" בעד כל הון דעלמא, אך הוא סירב.

הרעיון הופך לילד שעשועיו של רבי מאיר שפירא. רגיל הוא לספר: כשנצנץ במוחי רעיון ה"דף", רציתי להציעו בפני הכנסיה הגדולה רק למען הצעירים, לא חלמתי שהכנסיה

תקבל את ההחלטה גם בשביל זקני הדור. אולם כשהתחלתי להסביר את תועלת לימוד ה"דף היומי", כי לדעתי יש תועלת רבה אם בכל יום נלמד דף גמרא אחד על ידי רבבות יהודים ועולה השמימה, או אז באה ההפתעה המרעישת והכל הסכימו פה אחד, שזה טוב בשביל כל יהודי מישראל! והוא הוסיף: אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים!

תמצית של השקפת עולם גלומה ברעיון - היה אומר מדי דברו על ה"דף היומי". התפילה בישראל היתה תמיד חובת גברא פרטית, ובכל זאת בא האר"י ז"ל ולימד אותנו: כשאתה מתפלל, אמור: "לשם יחוד קב"ה... בשם כל ישראל", תתאחד עם הכלל. אם עד עכשיו למד כל יחיד דף גמרא אחר, האחד ברכות והשני בכורות, הנה אם כולם ילמדו דף משותף, הרי לנו הצירוף של כלל ישראל. אם קוב"ה ואורייתא וישראל כולהו חד, קודשא בריך הוא, אורייתא וישראל במסכת אחת, בדף אחד וביום אחד - לא כל שכן!

ולפי מספר הדפים - מספר הימים, יום יום והדף שלו. אל תפגר ואל תדלג, כי אם איבדת דף - איבדת יום, יום שאבד נגזז, ושוב לא ישוב.

בראש השנה לאילנות תרצ"א, נחוג סיום הש"ס העולמי ברוב פאר, בכל קצוי תבל. בהיכל ישיבת חכמי לובלין פצחה המקהלה בשירה אדירה: "הדרן עלך כל הש"ס", והרב נשא משא מרתק, ובסוף קרא: "הדרן עלך פרק תינוקות וסליקא מסכת נדה. רבנו של עולם - כששבים אליך תינוקות של בית רבן ובני תשחורת, תסתלק נא מסכת נדה ושיקוצים, גירוש וחרמים מעל בית ישראל!" את ה"קדיש דרבנן" אמר ליד ארון הקודש הפתוח, כשהוא טובל בים של דמעות, גילה ותוגה, כאילו ניבא שזה לו הסיום הראשון והאחרון. ע"כ.

"וְאֵנִי הִנֵּה לִקְחָתִי אֶת הָעָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ג, יב).

הלויים זכו בזכות לאה

כתב רבנו אפרים: בעת לידת לוי, התפללה לאה אמנו שהקב"ה יקח אותו לחלק השם יתברך ויקרבהו אליו. וכמאמרה (בראשית נט, לד): "הפעם ילדה אישי אלי". כי בקשה שהקב"ה הנקרא "אישי", כמו שנאמר (הושע ב, יח): "תקראי לי אישי" - יתלוה לכלל ישראל ע"י הבן הנולד לה, ולכן נקרא בשם "לוי", ודו"ק.

וכשחטאו הבכורות, נתקיימה תפילת לאה ונבחר שבט לוי. ורמזו דבר זה במקרא קודש שלפנינו: לקחתי את הלויים, ראשי תיבות לאה, כי היה זה בזכות תפילת לאה ודו"ק.

והנה, ילוח אישי אלי - סופי תיבות: יי"ה, והוא שם משמות של ע"ב, כי ביקשה מדת רחמים שיהיה הקב"ה נוטלו לחלקו ולברך בשמו. 'אישי' - זה הקב"ה, שנאמר (הושע ב, יח): תקראי לי אישי - סופי תיבות: יי"י, והוא שם של: יברכך, יאר, ישא. ע"כ.

"וַיִּפְקֹד אֶתְּמֹשֶׁה עַל פִּי ה' " (ג, טז).

במנין ע"פ ה' - אין עין הרע

אמר משה: היאך אני נכנס וכו', ובת קול יוצאת מהאהל ואומרת: כך וכך תינוקות יש באהל, לכך נאמר: על פי ה'. יובן לפי מה שאמר מהרי"א סדר כי תשא, שכאשר המנין הוא על פי ה', אין משום עין הרע. וכוונת משה באומרו היאך אני נכנס, לא היה זה על הטורח והכבוד, כי לגבי גזירתו יתברך שיעשה כן - מלתא זוטרתא היא לגבי משה. אבל כוונתו שחשש היאך אני יכול להכנס כי יש בזה משום עין הרע, ובפרט ביונקי שדים וגמולי חלב העלולים יותר לעין הרע כנודע. ועל זה השיב לו הקב"ה תשובה ניצחת, כי לא אתה הוא המונה כי אם על פי ה'. (מוסר חכמים).

"וַהֲחַנִּים לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קָדְמָה " (ג, לח).

אין פותחים פתחי בית הכנסת אלא למזרח

למדנו שפתח ההיכל במזרח. ומכאן אמרו, אין פותחים פתחי בית הכנסת אלא למזרח, שכן מצינו בהיכל שפתוח למזרח. (מדרש הביאור).

"וְכָא אֲהֲרֹן וּבָנָיו בְּנִסְעַ הַמִּחָנָה " (ד, ה).

רמזי הארון

זה הוא שאמר הכתוב (תהלים כד, י): מי הוא זה מלך הכבוד, ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה. הכבוד - זה הארון, מלך הכבוד - זה הקב"ה, הוא מלך הכבוד, שהוא חולק כבוד לעושי רצונו.

אמר רבי חייא כל הכלים עור תחש מלמעלה ותכלת מלמטה, אבל הארון עור תחש מלמטה ותכלת מלמעלה. אמר רבי יודן, העליונים והתחתונים אינן מתקיימים אלא בזכות התורה הנתונה בארון. ולמה תכלת? משום רבי מאיר אמרו, תכלת דומה לים, והים דומה לרקיע, ורקיע לקשת, והקשת לענן, והענן לכסא, והכסא לכבוד. שנאמר (יחזקאל א, כח): כמראה הקשת אשר יהיה בענן. ומכבודו חלק לעושי רצונו, זו מצות התכלת, לכך נאמר: הוא מלך הכבוד סלה. (מוסר חכמים).

"וְשָׂמוּ אֶת בְּדִיו" (ד, ח).

כוונת הכתוב לסידור הבדים בטבעות

כתב הרדב"ז (ח"ו, סי' ב"א קצ): שאלת ממני על פסוק 'ושמו את בדיו' האמור בארון בפרשת במדבר סיני, והרי הבדים בארון היו, והמסירים ממנו לוקה, דכתיב (שמות כה, טו): לא יסורו ממנו?

לפיכך הנכון אצלי, שאין המסיר לוקה עד שיסיר אותו מן הטבעות לגמרי. אבל לפעמים היו נשמטים לצד זה או לצד זה, אף על פי שלא היו יוצאים מן הטבעות. ובשעה שהיו צריכים לשאת את הארון, היו צריכים להביא את הבדים לאמצע כדרך כל נושאי משא. ולתיקון הזה קורא הכתוב 'שימה', כלומר תיקנו את בדיו אם היו צריכים כדי לשאת אותו. שוב ראיתי שכתב הרמב"ן ז"ל כמו שכתבתי. וירמוז כאן על נדיבי העם התומכים בתורה שידעו שהם תמיד מחוברים לארון התורה, ולעולם לא יסורו ממנו.

"וַיָּאֵת כָּל כְּלֵי שִׁמְנָה" (ד, ט).

המשנה משרתת לשכינה

פירש רבנו שמשון (עי' כסא דוד להגחיד"א דרוש ח לשבת כלה ד"ה וזה רמזתי), "כלי" גימטריא ששים, "שמנה" אותיות משנה. רמז לששים מסכתות אשר ישרתו לה לשכינה, ליחודה עם דודה בהם. ובזכות המשניות מתקרבת הגאולה, כמו שאמרו רז"ל (בבא בתרא ח.). על הכתוב (הושע ח, י): גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם, והוא ברחמי נדחי ישראל יקבץ, אמן.

"וַיֹּאחֲזִי בֶן יִבְאֹוּ בְּנֵי קָהָת לְשֵׁאת וְלֹא יָגִעוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ" (ד, טו).

התורה נושאת את נושאייה

ובזמננו הישיבות הקדושות הן בבחינת הארון, ונושאייה המה ראשי הישיבות ומנהליהן הנושאים בעול החזקתה, כך הובא משמו של רבנו חיים מוולוז'ין. ללמדך, כי גם אם המצב החומרי קשה, ולכאורה החזקת הישיבה כבדה מנשוא, סוף דבר שישא הארון את נושאייו, והישיבה היא תחזיק את נושאייה. (מוסר חכמים).

מעשה נורא מרבי מרדכי יפה

על כוחו המופלא של רבי מרדכי יפה בעל הלבושים זצוקלה"ה, מובא מעשה נורא (חמדת צבי, שפתי צדיקים וישלח עמ' קמה): בשנת שמ"ט שימש רבי מרדכי כאב"ד בהורודנא (גרודנא),

ביד רמה הנהיג הרב את בני עירו, שסרו דרך קבע למוצא פיו. בין היתר, נרתמו בני הורודנא לבניית בית הכנסת הגדול של רבם, בית הכנסת שבמשך שנים רבות אחר פטירתו, עד שנות האימה הנוראות, נהגו על פי דעתו ומנהגיו.

אחת מהנהגותיו של רבי מרדכי היתה בשבת קודש, קול תפלתו הערב עלה ובקע בין בתי היהודים, כשרגעי הזמירות היו המרגשים ביותר, בקול מרטיט זימר אב"ד דהורודנא אל אלוהיו, בעוד קדושת השבת מאירה על כל סביבותיו. אולם הכל היו מודים כי שירת הפזמון 'מה יפית' - היתה הנעלה מכולם. אורח כי בא לעיר, נאסף יחד עם כל השאר, והאזין לקול הארי ולהתלהבות הנוראה שאחזה בו עת שר את הפיוט הלו.

גם פריצי היהודים ידעו על שירת הרב, אך איש מהם לא הצטרף למאזינים, והם בבורותם אף נהגו לזלזל בו, עד לאותה שבת נוראה שלא פגה מזכרונם. שעת מנחה גדולה, רבי מרדכי פוסע לבדו לעבר בית הכנסת הגדול, לפני שאר המתפללים, תפוס כולו בשרעפיו, והנה אל מולו קבוצת הוללים, פניהם זורחות, ראש החבורה רואה את הרב, ובמוחו מנצנץ רעיון משעשע, הוא פונה לידידיו השתויים קמעה בשאלה: אולי נשמע קצת 'מה יפית'?! החבורה העליזה פורצת בצחוק, ומיד נגשים אל הרב, אוחזים בשתי ידיו ומוליכים אותו אחר כבוד אל ביתו של אחד מהם, איש עשיר, שבטרקלינו נאספו ידידים רבים עולצים ומאושרים, הם נהנים לקראת ההצגה שתערך מיד, שולחן ערוך מטעמים ויין-שרף לרוב. רבי מרדכי בידם, והם מושיבים אותו על כיסא מפואר בראש השלחן, ואז פונים אליו שישיר להם 'מה יפית' לשמח את לבם.

רבי מרדכי הרים את ידו, הס הושלך, והגאון מביט סביבו ורואה שאין דרך להימלט, או אז הוא פונה ליושבים ואומר להם: אני אשיר לכם ואזמר בקול, אך תנאי אחד יש לי, והוא שכולכם כאחד תרקדו במעגל סביבי על פי קצב הניגון, כל היושבים קמו ממקומם והסתדרו במעגל, יד דבקה לחברתה, והחל ריקוד איטי, כשרב העיירה פוצח בקולו הערב בפזמון המפורסם. המחול התנהל בעצלתיים, דקה ועוד דקה ועוד שתים, ואז החל הגאון אט אט להתלהב יותר ויותר, וככל שהוא התלהב, הרגישו בני החבורה כי כאילו מעצמם ריקודם גובר, וכשהחל רבי מרדכי לספוק בכפיו מרוב התלהבות, קרה לפתע דבר מדהים, עם כל ספיקת כף הוקפצו הרוקדים באויר וצנחו מטה להמשך הריקוד, תחלה היה נראה זה כפרץ של שמחה, אך במהירות הבינו כי לא הם השולטים בקפיצות, אלא מחיאות כפיו של הרב. וככל שהתלהבות אצל האב"ד גוברת, גובה הקפיצה גם הוא עולה.

שוב ושוב מצאו עצמם בני החבורה נחבלים בתקרה, משם לארץ וחוזר חלילה, איש לא היה יכול לעצור את גופו מלקפוץ, אף אחד מהם גם לא היה מסוגל למנוע את החבטות הקשות על כל הנלוו אליהם, שעתיים שלמות ישב רבי מרדכי ושורר בהתלהבות, לאיש מכת הלצים לא נותרה יד או רגל שלימה, פניהם דומים היו לקלף ישן שירוקת עלתה בו, וכל הבית נתמלא סחי וקיא, הם הרגישו כי בעוד רגע כבר תפרח נשמתם.

תם הניגון, כולם שוכבים דוויים וכואבים בלי רוח בהם, הגאון קם מכסאו, פונה אל כל הנמצאים ואומר להם: חן חן לכם רבותי המכובדים על כי עשיתם רצוני, שכן המחולות תאמו באופן מופלא את הניגון והפזמון, ואם תרצו ותעשו פעם נוספת סעודה, אזמר לכם בהתלהבות עצומה עוד יותר... ולא יגעו אל הקודש!

"וּפָקַדְתָּ אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן שֹׁמֵן הַמָּאוֹר וְקִטְרֶת הַסַּמִּים וּמִנְחַת הַתָּמִיד" (ד, טז).

אין גאווה לפני האלוקים

במדבר (במדבר רבה, במדבר פ"ד ס"כ) איתא: אמר רבי יהושע בן לוי, אלעזר היה נשיא על הנשיאים, ראה שררה שהיתה בידו, ואתה סבור מפני שהיה אדם גדול היה נותן לאחרים שיטענו? לאו, אלא הוא עצמו היה טוען.

אמרו רבותינו: כך היה טוען, שמן המאור בימינו וקטורת הסמים בשמאלו, ומנחת התמיד תלויה בזרועו. ומדוע השפיל עצמו כל כך נשיא נשיאי הלוי? והרי אדם במעמדו יכול היה להטיל עבודותיו על אחרים! עונה על כך המדרש: להודיעך שאין גאווה לפני האלוקים.

אמר אליהו: כל המרבה כבוד שמים וממעט כבוד עצמו, כבוד שמים מתרבה וכבודו מתרבה, וכל הממעט כבוד שמים ומרבה כבוד עצמו, כבוד שמים במקומו וכבודו מתמעט. ע"כ דברי המדרש.

"וּפָקַדְתָּ אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן שֹׁמֵן הַמָּאוֹר וְקִטְרֶת הַסַּמִּים וּמִנְחַת הַתָּמִיד" (ד, טז).

וקוי ה' יחליפו כח

ברמב"ן הביא את דברי הירושלמי (שבת פ"ה ה"ג) המובא בדברי רש"י (שבת צב. ד"ה שכן) שאלעזר נשא משא כבד מאד, שהרי הקטורת היא שס"ה מנה, ושמן למאור לשנה שלמה הוא קפ"ג לוגין, ומנחת התמיד לא ידענו לכמה ימים ישא ממנה. אבל היה אלעזר חזק ואמין כיעקב אבינו, וכן משה רבנו ואהרן אחיו, וקוי ה' יחליפו כח.

ביאור דבריו, שאף כי התורה מתשת כח האדם, ובוודאי רועי ישראל נחלשו מעסק התורה, אלא שקוי ה' יחליפו כח, וברצונם העז לעשות רצון קונם, זוכים לכוחות מחודשים עד שאינם חשים בקושי או בחולשה.

וב'כלי חמדה' תמה על דברי הרמב"ן, שהרי משאו של אלעזר היה גדול פי שבע מקפ"ג לוגין, כי לכל נר נתנו חצי לוג ובשנה קפ"ג לכל נר, ולשבעת הנרות היו צריכים פי שבע משיעור קפ"ג לוגין.

ונראה לפרש, שאלעזר לא נשא את משא כל הנרות, שהרי כלל לא צווה לשאת את השמן, שנאמר: ופקודת אלעזר, שהוא היה ממונה לדבר מצוה ולא למשאה, אלא שמחביבות יתרה ביקש לשאת את השמן בעצמו, ונטל שמן בשיעור קפ"ג לוגין, שהוא שמן של נר אחד, ובחר לשאת את שמנו של הנר המערבי דוקא, כי נעשו בו נסים והספיק השמן שבו לכל היממה, ואלו שאר המשא מסר לאחרים. ולימוד הוא לנו, להשתדל במצוה ולחבבה גם אם מכבידה עלינו, כי זכות הוא לאדם לשאת את עול המקדש. (מוסר חכמים).

"וְזֹאת עֲשׂוּ לָהֶם וַחֲיוֹ וְלֹא יָמָתוּ בַּגִּשְׁתָּם אֶת קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים אַחֲרַי וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׁמּוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְאֵל מִשְׁאוֹ" (ד, יט).

וַחֲיוֹ אֶת בְּנֵיהֶם לַעֲבֹדָת ה'

כתב בעל הטורים: ב' במסורה, "וַחֲיוֹ וְלֹא יָמָתוּ", "וַחֲיוֹ אֶת בְּנֵיהֶם" (זכריה י, ט). יובן על פי מה שכתבו רז"ל שהקללה שיהיו בני יתומים (תהלים קט, טו) היא, שמכיון שאין להם אב - על הרוב יוצאים לתרבות רעה, כי אין מי שידריך אותם לעבודת ה'. ועל זה רמז הכתוב, כי מרובה מדה טובה 'וַחֲיוֹ וְלֹא יָמָתוּ' שיאריכו ימים ושנים, ועל ידי זה 'וַחֲיוֹ אֶת בְּנֵיהֶם' לעבודת ה' ולתורה הנותנת חיים לעושיה.

וַחֲיוֹ וְלֹא יָמָתוּ

לפני כשמונים שנה, בכולל גליציה שבירושלים צלצל הטלפון, והממונה על הכולל שהיה בעל מעמד רם, כמעט "הכל יכול" - הרים את הטלפון. על הקו היה המפקד הטורקי של המחנה הצבאי באזור ירושלים, שביקש להיפגש עם הממונה על הכולל. רבי פנחס הממונה לבש את מעילו, והלך אל המפקד לראות מה בקשתו.

בשובו, היה רבי פנחס נרגש ומבולבל. מה רצה המפקד? שאל המזכיר הנמרץ רבי שמואל אהרן שזורי, שהיה מוכר להרבה מבני ירושלים. צליל של כעס עלה בדברי הממונה כאשר השיב, כי הממונה הטורקי ביקש ממנו רשימת כל בני משפחתו. ישב רבי פנחס וערך את הרשימה של בני המשפחה שהיו עשרים ושמונה איש, והעביר אותו לממונה הטורקי.

בראש חדש ניסן צלצל שוב הטלפון, הרים רבי פנחס את הטלפון ופניו החורו באחת. מה קרה? שאל המזכיר. רבי פנחס היה מבוהל, - המפקד העליון של הצבא הטורקי קרא לי לבוא אליו בדחיפות בפקודה. המזכיר נלווה לרבי פנחס, ויחד צעדו לבית המושל בשער שכם. המתין המזכיר בחוץ, ולאחר כמה דקות יצא רבי פנחס וקולו נשק בדברו: היית מעלה על דעתך, כי ניתנה לי פקודת גירוש מהארץ, ג'אמל פאשה בכבודו ובעצמו כתב כי בני משפחת 'הממונה' חייבים לעזוב את הארץ בתוך ארבעה עשר יום, עד לערב פסח, ולנסוע לאסקיהיר אשר בטורקיה.

למה ומדוע? איש לא ידע. אבל השלטון הטורקי ידע גם ידע כי לרבי פנחס יש בן בהולנד, ובכדי לעודד את משפחתו כתב להם כי בקרוב מתמוטט השלטון הטורקי והאנגלים ייכנסו במקומם, מכתב זה נפל בידי הטורקים, אשר האשימו את משפחת פנחס בריגול לטובת האויב.

פעילות רבה וענפה עשו רבי פנחס ומשפחתו בכדי לדחות את הגירוש, ואפילו הקונסול האוסטרי בירושלים שהיה בעל מעמד גבוה במיוחד, התערב ללא הועיל.

המזכיר, רבי שמואל אהרן, שם פעמיו לרבי מלעלוב וסיפר לו כל המעשה. הוא היה בטוח כי הרבי יבטל את הענין במחי יד, אך להפתעתו הגיב הרבי אחרת. רעד תקף את הרבי הקדוש כאשר נודע לו על פקודת הגירוש, הוא התעניין בגוף המעשה, אך לא אמר יותר מאומה.

בינתיים הידיעה עשתה לה כנפיים ברחבי ירושלים והעיר היתה כמרקחה, מאיגרא רמה לכירא עמיקתא, נחרדו הכל כשנודעה פקודת הגירוש האכזרית, שהגיעה בימי ערב הפסח הלחוצים.

בערב פסח עם אור הבוקר, הקיפה פלוגת ז'נדרמים טורקיים חמושים את ביתו של רבי פנחס, בני המשפחה הוצאו מהבית בזה אחר זה, החיילים עמדו כשרשימה מסודרת בידם וקוראים שם אחר שם. הצרחות והיללות פילחו את הרחוב ואת לב הצופים, בני המשפחה הועלו על העגלות, כאשר רק צרורות ספורים הורשו לקחת אתם. רבי פנחס הועלה עם כל

צאצאיו על הרכבת בצהרי היום, ואת ליל הסדר הוא כבר עשה עם בני משפחתו על הרכבת. מן הרכבת הועברו לספינה, ואחר כמה שבועות הגיעו לאסקיזהיר הנדחת, שוכנו בבקתות רעועות בתוך אזור פראי שנדמה כי רגל אדם לא עברה שם.

לאחר כמה שבועות החלו מגיעות גלויות מאסקיזהיר הרחוקה, גלויות שנכתבו בדמעות, רבי פנחס ובני משפחתו ביכו את מר גורלם וסיפרו על חרפת רעב, על חיים קשים מנשוא, תנאי מזג אויר בלתי נסבלים. רבי שמואל אהרן נטל את הגלויות, עלה עמם לבית הרבי מלעלוב, והראה לו את אשר נכתב בדם ודמעות. הרבי רבי דוד'ל קורא, ולבו הרחום מיצר בצערן של ישראל, עיניו דומעות, אבל שוב הוא מושך בכתפיו כמשלים עם הגזירה.

פעם אחת, כבר פקעה סבלנותו של רבי שמואל אהרן, היה זה כאשר הגיעה גלויה אחת שזעקת הצלה עלתה ממנה, הוא הלך לרבי ושאל: על מה ולמה הגזירה הנוראה הזו? הרבי הביט בו במבט חמור סבר, חשב וחשב עד שלבסוף אמר: כעת יכול אני לגלות לך, זוכר אתה את הנפטר הגליצאי? שאל הרבי. באותו רגע קפץ רבי שמואל כנשוך נחש: בודאי שאני זוכר, איך אשכח?!

שנה אחת לפני כן, נפטר בירושלים העתיקה יהודי גלמוד, עני ואביון, ממוצא גליצאי היה, אלא שלא נתברך במזל, וכך הוא נפטר בעירום ובחוסר כל, לאחר מותו, לא היה מי שישלם לחברא קדישא את הוצאות הטהרה והקבורה, מנהג ירושלים הוא, שלא להלין את המת אפילו לילה אחד, ואילו על הנפטר דנו, עברו בלית ברירה יומיים ושלושה, ולא היו לו קוברים. החברא קדישא דרשה את התשלום, שכן גם היא לא יכלה לעמוד בהוצאות הללו.

הלכו השכנים אל הנהלת כולל גליציה וטענה בפיהם: הנפטר שייך לכם, ומשכך עליכם מוטל לקבור אותו. אולם לעומתם טענו אנשי הנהלת הכולל, כי ההוצאות גדולות מדי, ואם לא יהיה מי שישתתף עמם, לא יוכלו לשאת לבד במעמסה.

הרבי מלעלוב השתייך לאנשי כולל פולין, אך מכיון ששמע על המת המתנוול בביתו, לא יכול היה להבליג על החרפה, ועלה לביתו של הממונה מיועדנו רבי פנחס, והתחנן עבור המת באומרו: כיצד אפשר לתת לנפטר הגלמוד לשכב כך ללא קבורה ולהבאיש בביתו, רק בגלל ענייני ממון? אנא עשו חסד וקברו אותו ללא תמורה. רבי שמואל אהרן נלוה אל הרבי מלעלוב לביתו של הממונה, ושמע באוזניו את התשובה החמורה: אל תתערבו בענייננו, זה ענין פנימי שלנו, הרי לכם כי פלוני ופלוני שהתערבו בעניינים פנימיים שלנו כבר נזרקו מירושלים. תשובה

זו גדושה היתה בחוצפה וגסות רוח. עתה נתחוויר לרבי שמואל אהרן, מדוע נתקף הרבי רעדה כאשר בא לספר לו על צו הגירוש, חלחלה אחזה אותו כאשר הבין כי הממונה שילם מחיר יקר על זלזולו בצדיק, ונענש בגירוש מדה כנגד מדה.

בני כולל גליציה השקיעו מאמצים כבירים והרבו בשתדלנות, סוף דבר הצליחו להמתיק במקצת את עונשה של המשפחה, אשר הורשתה לעזוב את ארץ הגזירה אסקישהיר ולעבור לוינה. שבור ורצוץ הגיע הממונה לשעבר רבי פנחס לאוסטריה, ולאחר זמן קצר נפטר בוניה כשהוא עני ואביון. משהגיעו אנשי החברה קדישא לטפל בו, לא היה לבני המשפחה כסף אפילו בעבור תכריכים. רבי פנחס נקבר בוניה בקבר זמני, כשהוא כרוך בבגדי שק במקום תכריכים, בדיוק כפי שנקבר לבסוף הנפטר הגליצאי הגלמוד בירושלים שנה לפני כן. לאחר שנה הועלה ארונו של הממונה ארצה, והובא למנוחת עולמים בירושלים על ידי כל בני משפחתו ששבו ארצה. היה זה לאחר שכבשו הבריטים את הארץ, ותיכף ומיד ביטלו את גזירת הגירוש נגד משפחת הממונה, שהרי מדת הדין לא חלה עליהם. (מוסר חכמים).

"וְלֹא יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבָלֶעַ אֶת הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ" (ד, כ).

סודם של הגוונים בבגדי השרד

גם בבגדי השרד שבהם מכסים את הכלים יש ענין גדול בגוונים שלהם, כי יש מהם תכלית ויש מתולעת שני, וישנם בגדי ארגמן שהוא אדום מכולם, והם רומזים לאישים העליונים ולמרכבה. ובהיות הכל נעשים כדן וכמצוה ובכסוייהן, היתה השכינה שורה בכלים, והיתה נותנת זיו וסדר בכלים. וקדושי ישראל היו מכירים שהשכינה שוכנת בין הכרובים, כמו שהנשמה נותנת הדר וזיו בגוף, ובהסתלקה עושה רושם. וזה נרמז בפסוק: ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו.

וכתבו ז"ל, כי בארון היו שלשה כסויין, כנגד הנבואה שהיתה שלש מדרגות - רוח הקדש, ואספקלריה שאינה מאירה, ואספקלריה מאירה. וכן היו לשלחן שלשה כסויים, כנגד המלכות שיש בה שלש מעלות - שופטים, מלכי ישראל, ומלכי יהודה שהיתה להם ישיבה בעזרה, לבד ממלכות בית דוד. וכן למנורה שני כסויים כנגד תורה שבכתב ושבעל פה, ולמזבח הקטורת שני כסויים כנגד כהן גדול וכהן הדיוט, וכן למזבח הנחושת בחוץ שני כסויים כנגד ישראל שיש בהם שתי מעלות - יראי ה' ובית ישראל בעלי מלאכה, שהם צריכים אלו לאלו. **הנה** בארנו, כי הדגלים והכלים המקודשים וכסוייהן - הכל הוא כדוגמת המרכבה. (מוסר חכמים).

"ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו" (ד, כ).

סכנת ראיית הארון

זו שעת הכנסת כלים לנרתיק שלהם, שלא יזונו עיניהן מהן. ולפיכך כשהיו בני קהת קובעין את הארון, היו שני כהנים נושאים את הפרכת לפני הארון, ואחר כך נותנין עליו כסוי עור תחש שלא יראה בארון כלום, שנאמר: ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו.

מה הוא כבלע? אמר רבי לוי: אם רואים בארון כבלע הזה שהוא נופל בעין - מיד היו מתים. תדע לך שבשעה ששבו פלשתים את הארון וביקשו להחזירו, הביאו את הפרות וקשרו אותם כמנהג העולם אחוריהן לארון, ידעו הפרות מה היה נתון עליהן, ועיקמו את פניהם כלפי הארון והיו מנהיגים אותו לפניהם, שנאמר (שמואל א' ו, יב): וישרנה הפרות, ופתחו פיהן ואמרו שירה. ומה שירה אמרו? יש אומרים (ישעיהו יב, ד): הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו הזכירו כי נשגב שמו. ויש אומרים (במדבר י, לה): ויהי בנסוע הארון.

כיון שהגיעו לבית שמש, היו רואים את העגלה ואת הפרות וישמחו לראות, כיון שנשבה הרוח ונתגלה הארון - הרג בהם, שנאמר (שמואל א' ו, יט): ויך בעם.

אמר רב קטינא: בשעה שהיו ישראל עולים לרגל, היו מגוללין להם הפרוכת, ומראין להם את הכרובים שהיו מעורין זה בזה, ואומרין להם: ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר עם נקבה.

ביאור ההפטר

הקשר בין ההפטר לפרשה

בהפטר מסופר על מספר בני ישראל שלא ימדד ולא יספר, וזה מעין הפרשה שמסופר בה על מספר בני ישראל.

תוכן ההפטר

הנביא מנבא שלעתיד לבוא מספר בני ישראל יהיה כחול הים, אשר לא ימדד ולא יספר, ובמקום שיאמר להם "לא עמי אתם", כי עזבו את ה', מעתה יאמר עליהם בני "אל חי", כי יחזרו בתשובה אמיתית, ובימות המשיח יתחברו כל ישראל יחד, וישימו עליהם את מלך המשיח למנהיג.

זה' אומר לצדיקים שיוכיחו את כנסת ישראל שמדמה אותה לאשה שסטתה מהדרך הטובה ומזנה אחרי בעלה, שיאמרו לה שתפסיק לצבוע את פניה, כדי למשוך גברים לזנות איתה, והנמשל הוא שעם ישראל נוטים אחרי הבעלים והע"ז, וחושבים שהם סיפקו להם את צורכיהם, כאשה סוטה החושבת שכל מה שבעלה העניק לה, הם "אתנן" שקיבלה ממאהביה, לכן בורא העולם יגלה את כיעורה לעיני מאהביה, ואיש לא יצילנה מידו,

והכוונה שהבעלים והע"ז לא יכולים לעזור לישראל בעת צרתם, וגם גוים שבטחה בהם לא יעזרו לה במאומה, ואז תחליט לשוב אל בעלה הראשון הבורא יתברך שמו, וכשתתעורר לשוב הרי מן השמים יעזרו לה כאומרם: הבא ליטהר מסייעין אותו,

ואז עם ישראל יגיעו למנוחה ולנחלה, שאומות העולם הנמשלים לחיות השדה ישלימו עם ישראל, יכתתו חרבותם לאתים, שלום ישרור בארץ ועם ישראל יהיו קשורים לה' יתברך שמו, כמו אהבת ארוסה לבעלה שאהבתם גדולה מאוד.

הושע פרק ב' מפסוק א' עד סוף פסוק כ"ב

א וְהָיָה [א] בזמן הגאולה (מ"ד) מִסְפָּר [ב] בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם [ג] אֲשֶׁר
לֹא-יִמָּד אי אפשר למדוד אותם וְלֹא יִסְפָּר וְהָיָה בְּמִקְוֶם אֲשֶׁר-יֵאמָר

עינים והארות

ורש"י פירש: נתון אתן להם, כלומר, אשיב להם כגמולם. "ותהר ותלד בן, ויאמר קרא שמו לא עמי, כי אתם לא עמי ואנכי לא אהיה לכם" (הושע א, וט). לאחר שנולדו לו שני בנים ובת אחת, אמר הקדוש ברוך הוא להושע: לא היה לך ללמוד ממשה רבך, שכיון שדברתי עמו, פירש מן האשה, אמר לפניו, רבונו של עולם! יש לי בנים ממנה ואני יכול לגרשה ולא להוציאה. אמר לו הקדוש ברוך הוא: ומה אתה שאשתך זונה ובניך בני זנונים ואין אתה יודע אם שלך הם אם של אחרים הם כך, אני שישראל בני, בני בחוני בני אברהם יצחק ויעקב, אחד מארבעה קניינים שקניתי בעולמי (בפרקי אבות כתוב: חמשה קניינים עיין מהרש"א, פסחים פז): תורה, שמים וארץ, בית המקדש וישראל (בפרקי אבות מוסיף אברהם והוא החמישי), תורה קניין אחד מניין? שנאמר (משלי ח, כב): "ה' קנני ראשית דרכו, קדם מפעליו מאז"; שמים וארץ קניין אחד שנאמר (ישעיה סו, א): "כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי, אֵי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי"; ואומר (תהלים ק', כד): "מה רבו מעשיך ה', כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קניןך". אברהם קנין אחד – דכתיב (בראשית יד, יט): "ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון, קונה שמים וארץ"; ישראל קנין אחד דכתיב (שמות טו, טז): "עד יעבור עמך ה', עד יעבור עם זו קנית"; ואומר (תהלים טז, ג): "לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי בם". בית המקדש קניין אחד, שנאמר (שמות ו, יז): "מקדש ה' כוננו

א. נאמר (הושע פרק א, ב): "תחלת דבר ה' בהושע" מובא במסכת פסחים (פז) וכי עם הושע דבר ה' תחילה? והלא ממש עד הושע היו כמה נביאים, אמר רבי יוחנן: תחילה לארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק (זמן) ואלו הן: הושע, ישעיה, עמוס ומיכה. אמר הקדוש ברוך הוא להושע בניך חטאו (הכוונה על ישראל), היה לו לומר, בניך הם, בני חנוניך הם, בני אברהם יצחק ויעקב גלגל עליהם מדת רחמך, לא די שלא אמר כך, אלא אמר לפניו: רבונו של עולם, כל העולם שלך הוא, העבירם באומה אחרת. אמר הקדוש ברוך הוא: מה אעשה לזקן זה. אומר לו: קח לך אשה זונה ותוליד לך בני זנונים, ואחר כך אומר לו: שלחה מעל פניך, אם יוכל לשלחה, אף אני אשלח את ישראל, שנאמר (הושע א, ג): "וילך ויקח את גומר בת דבלים" מאי "גומר"? אמר רב: שהכל גומרים בה (ביאתם ותאוותם רש"י). בת דבלים דבה רעה בת דבה רעה, ושמואל אמר: שהכל דשים בה כדבלה, ורבי יוחנן אמר: שמתוקה בפי הכל כדבלה.

ותהר ותלד לו בן, ויאמר ה' אליו: "קרא שמו יזרעאל, כי עוד מעט ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא. והשבתי ממלכות בית ישראל" (הושע א, גיד). "ותהר עוד ותלד בת, ויאמר לו: קרא שמה לא רוחמה, כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל, כי נשא אשא להם". פירוש נשא אשא לא אוסיף לרחם עד כדי לסלוח להם,

עיונים והארות

עשרים וחמש ביחד (100 ועוד 25 ועוד 36 ועוד 25 = 186), וכן מילת מקום גם עולה אותו בחשבון מ-40, ק-100, ו-6, מ-40, ביחד 186.

כתיב והיה מספר בני ישראל, וכתוב כי אתם לא עמי, מה ענין זה לזה. אלא משל למלך שכעס על אשתו שלח אחר סופר לכתוב את גטה. עד שלא בא הסופר נתרצה המלך לאשתו, אמר המלך אפשר שיצא סופר זה מכאן חלוק, אלא אמר לו בוא כתוב שאני כופל כתובתה (ספרי בלק, רש"י).

והיה מספר מהו הדבר, משהוא נותן קצבה והיה מספר בני ישראל, חוזר ואומר אשר לא ימד ולא יספר, אלא שהראה הקב"ה להושע כשם שהראה לאברהם, הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם, להודיעך שהראה אותם במספר וחזר והראה לו שלו, מתחלה הראה לו מזל אחד, ואחר כך הראה לו שנים, ואחר כך הראה לו שלשה, ואחר כך הראה לו י"ב, ואחר כך שבעים, ואחר כך הראה לו מזלות שאין מספר להם. וכן הראה להושע (פסיקתא רבתי).

ג. כחול הים - מה עפר הארץ אם אינו נמצא אין אדם מתקיים אם אין עפר אין אילנות ואין תבואה כך אם אין ישראל אין העולם מתקיים שנא' (בראשית כב) והתברכו בזרעך כל גוי הארץ, בעוה"ז הם משולים כעפר, לימות המשיח הם משולים לחול הים, מה דרכו של חול מקהה שיניו כך ישראל לימות המשיח מכלין כל האומות שנאמר (במדבר כד) וירד מיעקב וגו' וכתוב (יחזקאל כה) ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל ד"א למה משלן כחול מה חול אדם נוטל ממנו מלא קמצו ונותן לעיסה או לתוך

ידיך; ואומר (תהלים עח, נד): "ויביאם אל גבול קודשו, הר זה קנתה ימינו". - ואתה אומר להעבירם באומה אחרת, כיון שידע שחטא, התחיל מבקש רחמים על עצמו. אמר לו הקדוש ברוך הוא: עד שאתה מבקש רחמים על עצמך, בקש רחמים על ישראל שגזרתי עליהם שלוש גזירות בעבורך (שלוש גזירות הן כדברי רש"י) יזרעאל דהיינו גולה, לא רוחמה ולא עמי (עין מהרש"א). התחיל מברכם שנאמר (הושע ב, א): "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר; והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי, ונקבצו בני יהודה. וזרעתיה לי בארץ, ורחמתי את לא רוחמה, ואמרת ללא עמי עמי אתה, והוא יאמר אֵילֵהי" (הושע ב, כה).

ב. והיה מספר (ילק"ש) ר' יונתן רמי, כתיב אשר לא ימד ולא יספר, וכתוב והיה מספר בני ישראל, לא קשיא, כאן בזמן שישראל עושים רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום. רבי יוסי אומר כאן בידי אדם, כאן בידי שמים. א"ר אלעזר כל המונה את ישראל עובר בלאו, שנאמר אשר לא ימד ולא יספר (יומא כ"ב).

מקום כינוי להקב"ה, כי מלוא כל הארץ כבודו. וכתוב בהגדת פסח: "ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמו ישראל", בפירוש האברבנאל כתוב: מקום זה כינוי שמו של הקב"ה, לפי שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו, ועוד תמצא כי "מקום" עולה למניין י-הו-ה בחשבון גדול, כך לספור האות י עשר פעמים וזה עולה מאה, האות ה להכפיל בחמש עולה עשרים וחמש. האות ו להכפיל בשש עולה שלושים ושש והאות ה להכפיל בחמש עולה

לָהֶם בְּזֶמַן הַזֶּה לֹא-עָמִי אַתֶּם מִפְּנֵי מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים יֹאמַר לָהֶם בְּזֶמַן הַהוּא בְּנִי
 אֶל-חֵי הַחַבִּיבִים כִּי יִשׁוּבוּ אֵל ה' וְהוּא יִשִּׁיב שְׁבוּתָם וִירַחֲמֵם (רד"ק): בּוֹנֵקְבָצוּ בִימֵי הַמַּשִּׁיחַ
 בְּנֵי-יְהוּדָה וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׁמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד [ו] [ה]
 מִנְהִיג אֶחָד שֶׁהוּא מֶלֶךְ הַמַּשִּׁיחַ וְעָלּוּ מִן-הָאָרֶץ מֵאֲרָצוֹת הַגּוֹלָה אֶל אֶרֶץ (רד"ק) בְּיָגְדוֹל
 יוֹם יִזְרְעָאֵל יוֹם קִיבוּץ יִשְׂרָאֵל (ע"פ ת"י) מֵאֲרָצוֹת הַגּוֹלָה שְׁפִיזוּם שֶׁם ה' כִּמְפוֹר זִרְעִים עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה

עיונים והארות

לבית הכנסת. ישבו שם יהודים עשירים ומכובדים, ולאחר התפילה אמרו העשירים לשמש בית הכנסת להגיש לאורחים עניים אלה סעודה פשוטה. כשנפרדו מעשירי העם בירך אותם אליהו שיהיו כולם ראשים. תמה על כך רבי יהושע בן לוי, אך התאפק ושתק. לאחר מכן הגיעו לעיר קטנה ונכנסו לבית הכנסת. אנשי אותה העיר שהיו עניים, קיבלו את האורחים בסבר פנים יפות וכבודם בכבוד גדול.

כשנפרדו מאנשי העיר בירך אותם אליהו שיזכו לראש אחד. תמה רבי יהושע בן לוי וביקש מאליהו שיסביר לו את מעשיו התמוהים (זאת לאחר שראה לפניו כן עוד מעשים תמוהים אצל אליהו הנביא, וכבר לא יכל להתאפק) אמר לו אליהו: עיר שכולה ראשים הרי זו קללה, כמאמר הבריות: "ברוב חובלים תטבענה האניות". ראש אחד לעיר הרי זו ברכה גדולה, מנהיג אחד לדור.

ועל פי המעשה הנ"ל מובן הכתוב: "ושמו להם ראש אחד", שאין לך ברכה גדולה מאשר עיר שיש שם ראש אחד בלבד.

התבשיל אין כל בריה יכול לטעמו שהוא מקהה את שיניו כך הם ישראל כל מי שהוא בוזז או גוזלן בעולם הזה הוא מקהה את שיניו לעתיד לבא למה שהוא קדש שנאמר (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה כל אוכליו יאשמו רעה תבוא עליהם נאם ה' וכל מי שנוגע בקדשים חייב מיתה (במדבר רבה פרשה ב, יג).

ד. בת"י כ' חד מן בית דוד. וברש"י - דוד מלכם. אמנם המלבי"ם כ' דהוא משיח בן יוסף. וברד"ק בשם י"מ שהוא אליהו הנביא.

ה. ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדיו ושמו להם ראש אחד (ב, ב) נקט הכתוב "ראש אחד", והוא יובן על פי המסופר בסדר הדורות, שרבי יהושע בן לוי ביקש להילות לאליהו הנביא ולראות את מעשיו. אמר לו אליהו: תוכל להילות אלי בתנאי שכל מה שתראה לא תשאלני לסיבת מעשי. אך ברגע שתשאל ואענה לך עליך להפרד ממני. קיבל עליו רבי יהושע בן לוי לראות ולא לשאול.

הלכו שניהם לדרכם והגיעו לעיר אחת ונכנסו

(רש"י): אַתֶּם בְּנֵי יִהוּדָה וּבְנֵימִין אָמְרוּ לְאַחֵיכֶם בְּנֵי עֲשֶׂרֶת הַשִּׁבְטִים שֶׁהָיוּ קְרוּאִים לֹא עִמִּי בְּזִמְנָם שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים הָרַע בְּעֵינֵי ה', עֵתָה בְּזִמְנָם הַגְּאוּלָּה אָמְרוּ לָהֶם שֶׁהֵם עַמִּי [ו] כְּמוֹתְכֶם (רד"ק בשם רס"ג) וְכֵן אָמְרוּ וּלְאַחֵיוֹתֵיכֶם נְשֵׁי עֲשֶׂרֶת הַשִּׁבְטִים רַחֲמָה אֲנִי אֶרְחֶם עֲלֵיהֶם (מ"ד ע"פ רד"ק): דְּרִיבּוֹ בְּאַמְכֶּם רִיבּוֹ אַתֶּם הַצַּדִּיקִים הַתּוֹכַחְתּוּ עִם אִמְכֶּם שֶׁהִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל (מ"ד) אִם כָּל הַדּוֹרוֹת (רש"י) וּבִבְקִשָּׁה תִּרְיָבוּ אִישׁ בְּאַחִיו לְהַשִּׁיבֵם לְדֶרֶךְ הַטּוֹבָה כִּי מַעֲתָה הִיא לֹא אִשְׁתִּי [ו] כִּי סִרְתָּה מֵעֲלִי וְאַנְכִי לֹא אִישָׁה לְהִזְמִין לָהּ סִפּוּקָה וְתִסֵּר זְנוּנִיָּה מִפְּנֵיהָ [ח] וְלֹא תַצְבַּע אֶת פָּנֶיהָ כְּדִי לִמְשֹׁךְ הַנּוֹאפִים אֲלֶיהָ וְנִאֲפֻכֶיהָ וְתִסֵּר וְלֹא תִשֵּׁם עוֹד בְּשִׁמְיָם מִבֵּין שָׂרֵיהָ וְהֵינּוּ שִׁמְעָתָה תַּעֲזוֹב דְּרָכָה (רד"ק, מ"ד): הַמִּזְהִירָה שֶׁאִם לֹא תַעֲזוֹב דְּרָכָה פֶּן-אֶפְשִׁיטָנָה [ט] מִבְּגָדֶיהָ וְתִשָּׂאֵר עֲרֻמָּה וְהִצְנִתִּיהָ אַעֲמִיד אוֹתָהּ בְּלִי לְבוֹשׁ וּמִכְסָּה כִּיּוֹם הַיּוֹלָדָה וְשִׁמְתִּיהָ כַּמְדָּבָר הַפָּקֵד לְכָל כַּמְדָּבָר (רד"ק) וְשִׁתָּהּ אֲשִׁים אוֹתָהּ כְּאַרְצָן צִיָּה שׁוֹמֵמָה (מ"צ)

עיונים והארות

לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה כמו שפירשתי בספר יחזקאל והיו מחליפים אותם בחוקי עכו"ם ואלה הם הנאפופים.

ט. ובת"י פירש פן אפשיטנה וכו' - אולי אסלק שכינתי ממנה (מעם ישראל) ואעשה אותה עזובה כימים הראשונים שלה לפני שהתקרבה לעבודתי, ויחול הרוגז שלי עליה כמו שחל על דור שעברו על תורת במדבר, ואעשה הארץ ריקה, ואהרוג אותה בבצורת - ברעב, ה"י.

ו. ובת"י ורש"י פי' אמרו לאחיכם עמי - תחזרו לתורה שלי ואז ארחם ואקבץ אתכם.

ז. ובת"י פי' תוכיחו לכנסת ישראל מכיון שאינה מתעניינת בעבודתי לא אקבל תפילותיה עד שתעזוב מעשיה הרעים.

ח. וכ' עוד הרד"ק וז"ל: והפנים הוא משל לנביאים שהיו העם מחליפים נביאי ה' בנביאי השקר ואלה הם הזונים, ושדים הוא משל

וְהִמָּתִיָּהּ וְאֵמִית אוֹתָהּ (ת"י) **בַּצֵּמָא** [י]: וְאֶת-בְּנֵיהָ אֶפִּילוּ הַצְדִּיקִים שְׁבָהם לֹא
 אֲרֵתָם שִׁילְכוּ בְּגוֹלָה **כִּי-בְנֵי זְנוּנִים הָמָּה** עוֹבְדֵי עֲכוּ"ם (מ"ד): **כִּי זָנְתָה**
 אִמָּם [יא] שְׁכָלְלוֹת הָאוֹמֶה סֵרָה מַעֲלִי [יב] הִבִּישָׁה הוֹרָתָם הָאֵם שֶׁהִרְתָּה אוֹתָם עֲשֵׂתָה מַעֲשֵׂה
 בּוֹשָׁה וְכִלְיָמָה (מ"ד) **כִּי אָמַרְהָ אֶלְכָּה אַחֲרֵי מֵאֲהָבִי** בִּדְרָכֵי הַעֲכוּ"ם (רש"י) **נִתְּנִי**
 הַנּוֹתָנִים לִי **לְחָמִי וּמִימִי צִמְרִי וּפִשְׁתִּי** לְטוֹוֹת בָּם בְּגָדִים, וְכֵן נּוֹתָנִים לִי יֵתֶר צִרְכֵי שֶׁהֵם
 שְׁמֹנִי לְסוּךְ **וְשִׁקְוִי** וּמִשְׁקִים לְהִתְעַנֵּג בָּהֶם כְּמוֹ יֵין וְחֵלֶב (מַלְבִּי"ם): **חָלֵב לֶבֶן** הוּאֵיל וְכַךְ חֲשָׁבָה (מ"ד)
הִנְנִי-שָׂךְ גּוֹדֵר וְסוֹגֵר **אֶת-דֶּרֶךְךָ בַּפִּסְרִים** בְּקוֹצִים **וְגִדְרָתִי**
אֶת-גִּדְרָהּ שְׁלֹא תוֹכֵל לַעֲבֹר **וְנִתִּיבוֹתֶיהָ** וּדְרָכֶיהָ שֶׁהִיתָה הוֹלֶכֶת בָּהֶם **לֹא תִמָּצֵא**
 עוֹד (רש"י): **ט וְרִדְפָה אֶת-מֵאֲהָבֶיהָ** [יג] שֶׁהֵם מַצִּירִים וְאֲשׁוּר **וְלֹא-תִשָּׁיג**

עיונים והארות

לאשה, ואם תאמר אלכה אחרי מאהבי וגו' שמני
 ושיקויי, דברים שהאשה משתוקקת עליהם,
 ומאי ניהו תכשיטין (כתובות סה).

יב. ובת"י - שהלכו אחר נביאי השקר.

יג. ורדפה את מאהביה הם מיכאל וגבריאל, כמו
 שאמרו ז"ל כל רעיה בגדו בה אלו מיכאל
 וגבריאל, ותהיה הכוונה כי היו מבקשים אותם
 שיקיף זה מים וזה אש (את ירושלים), ובגדו בה,
 ולא תשיג אותם כי לא יענו. (אלשיך)

ורדפה את מאהביה (ילק"ש) א"ר יוחנן משום
 ר' יוסי טובה מרדות אחת בלבו של

אדם מכמה מלקיות, שנאמר ורדפה את מאהביה

י. וברד"ק כ' ואפשר שיהיה בצמא משל לבטול
 התורה והמצוות והנבואה כמ"ש "לא רעב
 לחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי
 ה'".

יא. כי זנתה אמם (ילק"ש) אמר רבי שמלאי
 אמר הקב"ה הדיינים מביישין דברי בפני עמי
 הארץ, כיצד, יושב ודורש לא תלוה ברבית, והוא
 מלוה ברבית, לא תגזול, והוא גזול, לא תגנוב,
 והוא גונב. וא"ר ברכיה מעשה באדם אחד שנגנב
 טליתו והלך לקבול לדיין עליה, ומצאה פרוסה
 על מטתו. לכך נאמר זנתה אמם הובישה הורתם
 (דברים רבה ב, יט).

לחמי ומימי א"ר אלעזר אין פוסקין יינות

אתם ולא תוכל לבקש מהם עזרה (רש"י) **ובקשתם** וגם כאשר תבקש אותם **ולא תמצא** מהם שום שפע **ואמרה** אז תאמר **אלכה ואשובה אל-איש הרשון** בעלי הראשון, כלומר אבטח בקב"ה **כי** כשהיה בטחוני בו (מ"ד) היה **טוב לי אז מעתה: והיא לא ירעה** לא שמה על ליבה לידע (רש"י) **כי אנכי נתתי לה הדגן** התבואה **והתירוש** ענבי היין **והיצהר** והשמן (מ"ז) **וכסף הרביתי לה וזהב** ובמקום להשתמש בהם לכבודי **עשו אותו לבעל [יד]: יא לכן** מפני שכך עשתה **אשוב ולקחתי דגני בעתו** הדגן שלי בעת גמר בישולו ע"י שאביא אויביה לקחתו **והתירוש במוערו** היין שלי בזמן הביכור **והיצלתי** אפריש ואסיר מהם את **צמרי ופשתי** שנתתי לה **לכסות את-ערותיה** כי ימותו הצאן ולא לה יהיה צמר, והפשתים ילקו ולא יהיה לה מה ללבוש (מ"ד): **יב ועתה** כאשר אסיר צמרי ופשתי (מ"ד) **אגלה את-נבלתה** כיעורה ומעשיה הרעים **לעיני מאהביה** ובכל זאת **ואיש מהם לא-יצילנה מידי** (רד"ק): **יג והשבת** אבטל (ת"י) **כל-משושה [טו] שמחתה חגיה** ג' רגלים (רד"ק בשם רס"ג)

עיונים והארות

נחמני מנין שחזר הקב"ה והודה למשה, שנאמר וכסף הרביתי לה (ברכות ל"ב).

טו. והשבת כל משושה א"ר יוחנן מפני מה מועדים שבבבל שמחים, מפני שלא היו באותה קללה (שבת קמ"ה). תני נוהג אבל מראש חדש עד תענית דברי ר"מ, ר' יהודה אומר כל החדש כלו אסור, רבן שמעון בן גמליאל אומר

וגו', וריש לקיש אמר יותר ממאה מלקיות, שנאמר תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה (ברכות ז')

יד. וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל (ילק"ש) אמר משה לפני הקב"ה, בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו ד', שנאמר ודי זהב, גרם להם לעשות העגל. א"ר שמואל בר

שמרבים להביא בהם שלמי חגיגה (מלבי"ם) **חֲדָשִׁי** ראש חודש שלה (ת"י) **וְשַׁבְּתָהּ וְכֹל מוֹעֵדָה** ר"ה ויוהכ"פ וש"ע (רד"ק בשם רס"ג): **יָד וְהַשְׁמָתִי** ואעשה שממה (רש"י) את מקום **גִּפְנֵה וּתְאִנְתָּהּ** שהם מיטב מאכל האדם **אֲשֶׁר אָמְרָה אֶתְנָה** "אתנן" [שהוא מתן הזונה המקבלת מהנואף] (רד"ק) **הָמָּה לִי אֲשֶׁר נָתַנּוּ-לִי מֵאֵהָבִי וְשִׁמְתִּים** ושמתי את הפרדסים **לִיעֵר** מקום הפקר (מ"ד) **וְאֶכְלָתֶם חֵיט הַשָּׂדֶה:** טו **וּפְקַדְתִּי** ואזכיר **עֲלֶיהָ אֶת-יָמֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם** שהקטירה להם לשלם הגמול לפי רוב הימים (מ"ד) **וְתַעַר גִּזְמָהּ וְחִלְתָּהּ** וקשטה עצמה בנוזמים ותכשיטים (רד"ק) **וְתִלְךְ אַחֲרֵי מֵאֵהָבֶיהָ וְאֵתִי שָׁכְחָה נָא-יְהוָה:** טז **לָכֵן הִנֵּה אֲנֹכִי מִפְּתִיחָהּ [טז]** משדלה להמשך אחרי **וְהִלַּכְתִּיהָ הַמְּדַבֵּר** של העמים שהם הגלויות

עיונים והארות

ויגיע לימים אלף שלש מאות שלשים וחמשה, אלו מותרי מ"ה אינון אלין מ"ה יום, שעלה להם וחזר ונכסה מהם. להיכן הוא מוליכן, אית דאמרין למדבר יהודה, ואית דאמרין למדבר סיחון ועוג, הדא הוא דכתיב לכן הנה אנכי מפתיה והולכתיה המדבר, מי שמאמין בו אוכל מלוחים ושרשי רתמים, הדא הוא דכתיב הקוטפים מלוח עלי שיח ושרש רתמים לחם, ומי שאינו מאמין בו והולך לאומות העולם והם הורגים אותו. א"ר יצחק בר מריון לסוף מ"ה יום נגלה להם ומוריד להם את המן, למה שאין כל חדש תחת השמש, ומה טעם, וכיום עלותה מארץ מצרים (פסיקתא).

אינו אסור אלא אותו שבת לבד, א"ר יוחנן ושלשתם מקרא אחד דרשו, והשבת כל משושה וגו', מאן דאמר מראש חודש ועד תענית מחגה, מאן דאמר כל החדש כלו אסור מחדשה, מאן דאמר אין אסור אלא אותו שבת משבתה.. (ילק"ש)

טז. לכן הנה אנכי מפתיה - (ילק"ש) רבי ברכיה בשם ר' לוי כגואל הראשון כך גואל האחרון, מה גואל הראשון נגלה להם וחזר ונכסה מהם, כך גואל האחרון. וכמה הוא נכסה מהם, ר' ברכיה בשם ר' חמא בר חנינא מ"ה ימים, הדא הוא דכתיב ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שומם ימים אלף מאתים ותשעים, וכתיב אשרי המחכה

וּדְבַרְתִּי עַל-לִבָּהּ וּשְׁם תִּשִּׁיב אֶל לִבָּהּ כִּי טוֹב לָהּ כַּשְׁעִשְׁתָּהּ רְצוֹנִי מִכְשִׁמְרָהּ בִּי (רש"י):

וַיִּנְתַּתִּי לָהּ אֶת-כְּרַמִּיָּהּ מִשֶּׁם [יז] מֵהַתְּשׁוּבָה שֶׁתְּשׁוּב אֵלַי אַחֲזִיר לָהּ אֶת כְּרָמָהּ [יח]

וְאֶת-עֵמֶק עֶבְרָה הָעֵמֶקִים שֶׁהָיוּ עֶכְרִים וְנִשְׁחָתִים מֵעַתָּה יִקְרָאוּ לָהֶם שֵׁם לִשְׁבָּה לְפִתְחָהּ

תִּקְוָהּ הָעַמִּים יִהְיוּ חֲמוּדִים כִּפְתָּהּ נִחְמָד שְׂרוּצִים אֲנָשִׁים לְבָא בּוֹ וְעֲנִתָּה שְׂמָהּ תִּרְיֶם שְׁמָה קוֹל

שִׁירָה וְזִמְרָה לֹאֵל יִתְבָּרַךְ עַל הַנִּפְלְאוֹת פִּימִי נְעוּרֶיהָ כִּימִים שֶׁהִיָּתָה צַעֲרָהּ (מ"ד) שֶׁנַּעֲשׂוּ לָהֶם נִסִּים

בַּעַת כִּיבוֹשׁ הָאָרֶץ וּבַעַת בְּנִין הַמִּקְדָּשׁ בִּימֵי שְׁלֹמֹה (מלבי"ם) וְכִיּוֹם עֲלִיתָהּ מֵאֶרֶץ-מִצְרָיִם

שֶׁשָּׂרוּ מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל עַל יָם סוּף (רד"ק): יָח וְהָיָה בַּיּוֹם-הַהוּא נֶאֱמַר-יְהוָה תִּקְרָאִי

לִי אִישִׁי הָאִישׁ שְׁלִי [אִישִׁי מִלִּשׁוֹן אִישׁוֹת וְחִיבַת נְעוּרִים (רש"י)] וְלֹא-תִקְרָאִי-לִי עוֹד

בְּעַלִּי שֶׁהוּא שֵׁם מִשׁוֹתֶף לְעִבּוּדַת אֱלִילִים (רד"ק) [וּי"א מִלִּשׁוֹן אֲדֻנּוֹת וּמוֹרָא (רש"י)]: יֵט [יט] וְהִסְרֵתִי

אֶת-שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיהָ מִפִּיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכָפַל וְאָמַר וְלֹא-יִזְכְּרוּ עוֹד

עיונים והארות

הָאָרֶץ וְגו', מִקִּישׁ יִצִּיאֲתֶם מִמִּצְרַיִם לְבִיאֲתֶם לָאָרֶץ, מֵהָ בִיאָתָן לָאָרֶץ שְׁנִים מִס' רְבּוּא, אָף יִצִּיאֲתֶם מִצְרַיִם שְׁנִים מִס' רְבּוּא, וְכִתִּיב וְעִנִּיתָ שְׁמָה כִּימֵי נְעוּרֶיהָ, מֵהָ יִצִּיאֲתֶם מִמִּצְרַיִם בִּס' רְבּוּא וְכִנִּסְתָּן לָאָרֶץ בִּס' רְבּוּא, כֵּן לִימּוֹת הַמִּשְׁחָה בִּשְׁשִׁים רְבּוּא (סְנַהֲדִין קי"ד).

יָח. וּבִתְ"י פִי' וְאִמְנָה לָהּ אֶת הַפְּרָנְסִים שֶׁלָּהּ וְכו' עי"ש.

יט. וּבִמְצוּדַת דּוּד פִי' וְהִסְרֵיתִי - אֶתֵּן בְּלִיבִם לְהִסִּיר אֶת שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיהָ שֶׁאֵפִי בְּלִי כּוֹוֶנָה לֹא תִזְכְּרוּם.

יז. וְנִתַּתִּי לָהּ אֶת כְּרַמִּיָּהּ מִשֶּׁם - (יִלְק"ש) מִדְּבַר בְּסֻדּוֹם וְעִמּוֹרָה, לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר וְיִהְיוּ אֶת הָעֵרִים הָאֵל, וְכִתִּיב בַּחֲלֻמִּישׁ שֶׁלַח יָדוֹ הִפָּךְ מִשׁוֹרֵשׁ הָרִים, לְעוֹלָם הָבָא הַקָּב"ה מִרְפָּא אֶת יִשְׂרָאֵל וּמִרְפָּא אוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר וְנִתַּתִּי לָהּ אֶת כְּרַמִּיָּהּ מִשֶּׁם אֱלוֹ הַנְּבִיאִים, וְאֶת עֵמֶק עֶכּוֹר, עֵמֶק שֶׁעָכְרָתִי בְּאִפִּי, לְפִתְחָהּ תִּקְוָה. אוֹתָהּ שַׁעֲהָ הֵם אוֹמְרִים שִׁירָה, שֶׁנֶּאֱמַר וְעִנִּיתָ שְׁמָה כִּימֵי נְעוּרֶיהָ, וְאֵין עִנִּיתָ אֶלָּא שִׁירָה, שֶׁנֶּאֱמַר וְתַעֲן לָהֶם מִרִּים. (תַּנְחוּמָא).

תניא ר' סימאי אומר, נאמר ולקחתי אתכם לי עם וגו' ונאמר להלן והבאתי אתכם אל

ישראל [נ] בַּשָּׁמַם [נא] של בעלים כי עבודת הבעלים תבוטל לגמרי (רש"י, מלבי"ם): כְּוַכְרָתִי
 לָהֶם בְּרִית בַּיּוֹם הַהוּא עִם-חֵית הַשָּׂדֶה וְעִם-עוֹף הַשָּׁמַיִם
 וְרֶמֶשׂ הָאֲדָמָה שלא יזיקו להם (ת"י) שאשביית כל המזיקין מן העולם (רש"י) וְקִשְׁת וְחָרֶב
 וּמִלְחָמָה אֲשַׁבֵּר אֲבָטֵל (מ"ד) מִן-הָאָרֶץ כְּמִשְׁכַּח "וכתתו חרבותם לאתים" (רד"ק)
 וְהַשְׁבַּתִּים לְבִטָּה: כֹּא וְאַרְשֶׁתִּיךָ [נב] לִי לְעוֹלָם אַקָּה אוֹתָךְ לִהְיוֹת אֲרוּסָתִי
 עַד עוֹלָם וְלֹא אֲמַס בְּךָ וְאַרְשֶׁתִּיךָ לִי בְצֶדֶק לַפְנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין וּבְמִשְׁפָּט בַּעֲבוּר

עיונים והארות

פעמי' וארשתיך כנגד שלשה גליות שגלו ישראל גלות מצרים וגלות בבל וזה הגלות שאנחנו בו היום וכל זמן צאתם מן הגלות היה האל י"ת כאלו מארס אותם הארוסים הראשונים כשהוציאם ממצרים לא היו לעולם שהרי גלו לפיכך אמר כנגדו וארשתיך לי לעולם- והארוסים השניים כשהוציאם מבבל לא היו בצדק ובמשפט שהם היו עושי' הרע שהרי כתוב שהיו בהם מחללי שבתות ונושאים נשים נכריות והיו כובשים אחיהם לעבדים ושדותיהם הנה כי לא היה בהם צדק ומשפט חסד ורחמים לפיכך אמר כנגדו וארשתיך לי בצדק ובמשפט שיהיו הם עושים שהרי ישובו בתשובה כמו שכתוב ושבת עד ה' אלהיך.

ובבעל הטורים (שמות יט, ד) כתב רמז בזה, כי ג' פעמים אמר הושע לישראל "וארשתיך", כנגד ג' דרכים שאשה נקנית בהם, כסף ושטר וביאה. ואף ישראל כן. בכסף, זו ביזת הים וביזת מצרים. בשטר, זאת התורה, שנאמר (דברים לג, ד) תורה צוה לנו משה מורשה וגו', אל תקרי מורשה אלא מאורסה (פסחים מט:). ובביאה, זהו שאמר יחזקאל (טז, ח) ואפרוש כנפי עליך וגו' ואבוא בברית אתך.

ג. וברד"ק בשם רב סעדיה גאון פי' שלא יזכרו עוד אומות העולם של הע"ז בפי א"ה כי אף האומות לא יעבדו עכו"ם באותו זמן כמו שאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד.

נא. והסירותי את שמות הבעלים מפיה ולא יזכרו עוד בשמם (ב, יט) הנפש מישראל צריכה להתרחק מן הכוחות הרעים, מהאלילים ומעובדיה, שאפילו את שמותיהם לא יזכרו, שאת יזכרם ימחקו משפת פיהם, שכן הכל עלול לעשות רושם, ואפילו הזכרת השם ועל האדם לעקוף את דרכם, ומכל שכן שלא יתחבר עמהם ולא ישתף פעולה אף לדבר מצוה, ויש לשרש, לעקור ולאבד אפילו את זכרם.

וכבר ידועה אימרת ה"חתם סופר" זצ"ל, שלכן נכשל שאול במלכותו מפני שקראו לו שאול, שהיה גם שמו של אחד מאלופי עשו, כמו שכתוב בתורה (בראשית לו, לז): "שאול מרחובות הנהר" (קול צופיך).

נב. ובת"י פי' אקיים אותכם לעולם וכו' ע"ש. וטעם דאמר ג' פעמים "וארשתיך" כ' הרד"ק וז"ל: כנגד מה שאמר אשת זנונים וזכר שלשה

הצדקה ומשפט שתעשו, אז **וַיִּבְחָרְכֶּם וַיִּבְרַחְמִים** אני אתנהג אתכם (מ"ד): **כִּבְּ וְאֶרְשִׁתִּיךְ**

לִי בְּאֻמוֹנָה [נג] בשכר האמונה שהאמנת בי בגולה להבטחות שעל ידי נביאי (רש"י) [נד] **וַיִּדְעָתָ**

אֶת-יְהוָה אז תשיגי השגה גדולה לידע את ה' (מ"ד) כמ"ש כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם (רד"ק):

עיונים והארות

כתב רבינו בחיי ז"ל בספרו "כד הקמח": למה תלו החכמים ענין זה בחבקוק ולא בדוד, הרי דוד המלך אמר (תהלים קיט, פו): "כל מצותיך אמונה"? אלא, חבקוק הזכיר את השכר, שעם האמונה יחיה האדם לעולם הבא שהם חיים נצחיים האמיתיים, אולם דוד לא ביאר את שכרם, אלא אמר: "כל מצוותיך אמונה".

כל זה בא ללמד את האדם, שאם זכה לקיים אפילו מצוה אחת כהלכתה יזכה לחיי עולם הבא, כדברי הרמב"ם ז"ל בפירושו למשנה האחרונה במסכת מכות: "רבי חנניא בן עקשיא אומר: רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות. שנאמר (ישעיה מב, כא): 'ה' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר'. מעיקרי האמונה בתורה, כי כאשר יקיים אדם אפילו מצוה אחת מתוך התרי"ג מצוות כראוי וכהוגן ולא ישתף עמה כוונה מכוונות העולם בשום פנים, אלא יעשה אותה לשמה מאהבה, על ידי זה יזכה לחיי עולם הבא. ועל זה אמר רבי חנניא: כי המצוות בהיותן מרובות, אי אפשר שלא יעשה האדם בחייו אחת מהן על מתכונתה ושלמותה, ובעשותו אותה המצוה תחיה נפשו באותו מעשה (עיין ילקוט שבע חלק ז' ערך אמונה). ואומר הבן איש חי ז"ל בספרו "אדרת אליהו" נמצא שהעיקר היא האמונה, ואם ישראל תהיה בהם מידת האמונה בשלימותה הרי הם מרוצים בזה לפני השם יתברך, ולזה אמר הנביא הושע "וארשתיך לי באמונה", אפילו במצות האמונה לבדה, ובזה וידעת את ה' כמה רב חסד הוא ומרבה להטיב.

וביזון דקדם לזה הכתוב (הושע ב, יח): והיה ביום ההוא נאום ה' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי, ו"אישי" לשון אישות, כמש"כ רש"י שם, נרמז בכאן ענין ג' דברים דאשה נקנית בהם.

ובמדרש איתא משל למלך שקידש אשה וכתב לה מתנות מועטות כיון שבא ללקחה כתב לה מתנות רבות כבעל, כך [עם ישראל] בעולם הזה אירוסין היו שנאמר (הושע ב) וארשתיך לי לעולם ולא מסר להם אלא הלבנה בלבד שנאמר החדש הזה לכם אבל לימות המשיח יהיו נישואין שנאמר (ישעיה נד) כי בועליך עושין באותה שעה מוסר להן את הכל שנא' (דניאל יב) והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד (שמות רבה טו, לא).

נג. וארשתיך לי באמונה - (ילק"ש) אתה מוצא שאין הגליות מתכנסות אלא בשכר אמונה, וכן הוא אומר אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבאי תשורי מראש אמונה. וגדולה האמונה לפני מי שאמר והיה העולם, שבשכר האמונה שהאמינו ישראל שרתה עליהם רוח הקדש ואמרו שירה, שנאמר ויאמינו בה' ובמשה עבדו, אז ישיר משה ובני ישראל. וכן אתה מוצא שלא נגאלו אבותינו ממצרים אלא בזכות האמונה, שנאמר ויאמן העם, וכן אתה מוצא שלא ירש אברהם אבינו העולם הזה והעולם הבא אלא בזכות אמונה שהאמין, שנאמר והאמין בה', וכן הוא אומר אמונים נוצר ה' (מכילתא וראה שם עוד).

נד. בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר (חבקוק ב, ד): "וצדיק באמונתו יחיה".

דרושים לשבועות

דרוש א' - יום החתונה הגדולה - יום הדין על התורה

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו

ביום הזה הקב"ה מראה לנו את אהבתו הגדולה, אהבה שאינה תלויה בדבר, שבחר בנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו הקדושה, חמדה גנוזה תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, והוציאנו מעבדות לחרות, והעלנו מבירא עמיקתא לגאולה ולישועה, והביא אותנו ליום הגדול, לחתונה הגדולה, בו ביום נגמר הזווג בין החתן המרומם ה' יתברך ויתעלה שמו, והכלה המהוללה בת זוגו כנסת ישראל, כמש"כ ביום חתונתו - זה מעמד הר סיני, וביום שמחת לבו - זה מתן תורה. לא אמר ביום חתונתו ושמחת ליבו, אלא ביום חתונתו וביום שמחת לבו.

שמחת הקדושין לבד היא הקרבה להר סיני, שאז פסקה זוהמתן וזה היה ע"י שליח, ע"י משה רבנו, כמש"כ וקדשתם היום ומחר. אבל מתן תורה, הוא החופה הוא היחוד שהיה ע"י הקב"ה, והוצרך הקב"ה בעצמו לירד על הר סיני ופה אל פה אדבר בו בדברות קדשו, כי אי אפשר חופה ויחוד ע"י שליח, ומאז נהג איתנו כדן חתן לכלה, כמש"כ אתי מלבנון כלה, לבבתיני אחותי כלה - וכמשוש חתן על כלה.

שמים וארץ הם בחי' אותיות ו"ה

והנה עיקר שמחת החתן והכלה שהם קובה"ו, היא התורה הקדושה, כמו שאמרו רבותינו יום הששי יוכלו השמים והארץ, בתבית הששי יש תוספת אות ה"ה" שהיא הכלה השכינה הקדושה, ותיבת "ששי" הא אות ו' שהוא החתן קוב"ה, הם הנקראים "שמים וארץ". ותנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם מקבלים ישראל את התורה מוטב, ואם לאו יחזיר העולם לתהו ובהו.

ולכן עיקר שמחתנו לשמח החתן והכלה, הוא ע"י לימוד התורה וקיום המצוות, וצריך כל אחד ביום זה לדעת שדנים אותו כמה יזכה השנה הזאת להגות בתורה, ומה הוא מקבל עליו ללמוד, ולקבוע עתים לתורה, ולחנך בניו לתורה, ואז החיתון והזווג יעלה יפה יפה.

כי התורה מחנכת אותנו ומדריכה אותנו שנשלוט על היצה"ר שלנו, ונכוף אותו לעבוד את השי"ת, ורק ע"י התורה אפשר לכפות את היצה"ר, כמש"כ אם פגע כך מנוול זה, מושכחו לבית המדרש.

וזה הטעם שקראו לחג השבועות בשם "עצרת", לרמוז שאין שום יכולת לעצור את היצרים של האדם, אלא רק התורה היא המעצור העולמי, בכח לימוד התורה, והיא העוצרת ע"י מאמר ה' וחומת הדת, והיא בסוד חקת עולם לדורותיכם. כמו דאיתא בגמ' (קידושין ל:): "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין".

וזה שאמר רב יוסף אי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא, כי היום הזה גורם לעצור לחסום את היצירה"ר.

וחג השבועות כידוע הוא גמר חג הפסח על דרך סוד מרע ועשה טוב, והיא תכלית ועיקר יציאת מצרים. וזה ענין מילה וטבילה אצל הגר, ואם מל ולא טבל כאלו לא מל, כי הסרת הערלה היא הסרת הטומאה, והטבילה היא קבלת הטהרה, ולכן המילה קודמת לטבילה. וא"כ בפסח יצאנו מהטומאה הנוראה, ולאחר ההכנות בימי ספירת העומר, אז בחג השבועות אנו טובלים במקוה העליון, ומקבלים את התורה הקדושה ונכנסים ומקבלים טהרה גדולה.

וכאשר יצאנו ממצרים שעדיין לא קבלנו את התורה אז אכילתנו היא בבחינת שעורים - מאכל בהמה, ולכן מקריבים מנחת העומר משעורים, ובשבועות כאשר קבלנו את התורה אנו אוכלים ומקריבים שתי הלחם מחטים - מאכל אדם, כי כאשר יצאנו ממצרים השתחרר רק הגוף, אבל עתה בחג השבועות הנשמה מקבלת את התורה ואז האדם בן חורין אמיתי וכמש"כ פְּתוּת על הלוחות - פְּתוּת ע"י לימוד התורה.

והנה זה היום קוינו לו - לכתונה הגדולה - ההר בוער באש עד לב השמים. **ולא** די בזה, אלא יש קולות וברקים, שיצא קול, כי האשה מחזיקים אותה למקודשת ע"י הקול, שיצא קול פלונית מתקדשת היום.

ואח"כ הקב"ה האיר את העולם בברקים כדרך שמאירים לכלה בנרות.

והטעם לבשמים אומר הבן איש חי כי הגמרא (סנהדרין ע"א) אומרת חמרא וריחני פקחין, דהיינו שיש לריח כח להחכים את האדם, ולכן נתן הקב"ה ריח טוב, כדי שנוכל להבין סודות התורה.

ואמרו רבותינו כי רק כאשר כבר עמדנו על הר סיני פסקה הזוהמה, ולכן אומרים "אלו קרבנו לפני הר סיני דיינו", כי ע"י הקריבה להר סיני הגענו למדרגת אדה"ר לפני החטא, והיינו יכולים לידע את התורה כולה לבד, כמו האבות, כי האברים שלנו היו מלמדים אותנו, כמו שאיתא במדרש תנחומא (פרשת ויגש יא) על הפסוק עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר

משמרתי מצותי חקותי ותורתִי, ומהיכן למד אברהם את התורה, רשב"י אומר נעשו שתי כליותיו כשני כדים של מים והיו נובעין תורה.

יום הדין על התורה

והנה ידוע כי בחג השבועות נידונים על פירות האילן, כמו ששינינו במשנה (ד"ה וזו): "בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון... ובחג נידונים על המים". ומפרש בגמרא: "מפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת, מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא, אמר הקב"ה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן".

והנה השל"ה הקדוש (מסכת שבועות פרק נר מצוה אות ט) הביא בשם המקובל האלקי בעל "תולעת יעקב" דבר נפלא ונורא, שראוי לכל אחד לחזור ולשנן בהכנה לקראת חג השבועות, כי חג השבועות הוא יום הדין של מתן תורה, שבו נידונים נשמות ישראל שהן בבחינת "פירות האילן", על שיצאו מאילן הנשמות של הקב"ה, אם עסקו בתורה וקיימו מעוות התורה כראוי.

והנה הם דברי השל"ה בלשון: "חייב אדם לשמוח בזה החג ביותר, כי הוא יום שזכינו בו לכתר תורה, ובפסחים פרק אלו דברים (סח): הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם... מכל מקום גילו ברעדה כתיב, והשמחה אשר שמח תהיה שמחה רוחנית, והודות והלל להשם יתברך שנתן לנו התורה, מתעורר מאוד בלבו להתקדש ולתקן מעשיו, ולהיות מוכתר בכתר תורה לקיים והגית בו יומם ולילה, כי היום הקדוש הזה הוא יומא דדינא.

וזה לשון תולעת יעקב דף נ"ח: ודע כי כמו שבראש השנה רצה הקב"ה להשגיח ולדרוש מעשה בני אדם, כי הוא יום הבריאה הראשונה וחדוש העולם... כן רצה ביום מתן תורה שהוא מורה על חידוש העולם, להשגיח ולדרוש על מעשה העולם ולדונו על פירות האילן... וכבר ביארנו כי הפירות ההם, הן הנשמות הפורחות מאילנו של הקב"ה, והעולם נידון ביום זה על התורה שניתנה בו שבטלו עצמם ממנה, והוא אמרם על פירות האילן, בלא השלימם בתורה ובמצוות כראוי" עד כאן.

ר' ברוך ממעז'יבוז זי"ע, היה רגיל לומר שהוא מתיירא מחג השבועות יותר מראש השנה, כי בראש השנה עיקר המשפט והדין הוא על גשמיות, כלומר "יחלה יותר יחלה פחות", ואילו בחג השבועות הדין הוא על רוחניות, אם עסקנו בתורה וקיימנו את מצוותיה כראוי.

יומתק לבאר לפי זה מה שאמר הקב"ה: "הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו על פירות האילן". וצריך ביאור איך בהבאת שתי הלחם יתברכו "פירות האילן" - נשמות

ישראל על יום הדין של מתן תורה. ונראה לבאר הכוונה בזה על פי המבואר בזהר הקדוש (חלק א רס.), כי שתי הלחם הן כנגד תורה שבכתב ותורה שבעל פה: "אורייתא דאקרי לחם דכתיב (משלי ט-ה) לכו לחמו בלחמי, ואנן מקרבין ביומא דחמשין דאתייהיב ביה אורייתא, שתי הלחם תורה שבכתב ותורה שבעל פה".

יום חתונתו זה מתן תורה

והנה ביום זה היא החתונה כמו שכתוב ביום חתונתו וביום שמחת לבו, רבותינו (במסכת תענית דף כו:) דרשו ביום חתונתו - זה מתן תורה. וביום שמחת לבו - זה בנין ביהמ"ק שיבנה במהרה בימינו.

א"כ משמע שהם ב' ימים, שיום חתונתו אינו יום שמחת לבו. ואמר הגאון ר' משה סאלווייצ'ק כי משל לאדם שפתח עסק גדול, בודאי שהוא שמח מאד, אבל השמחה האמיתית והגדולה זה ביום שהוא רואה שהעסק מצליח, גם חתן וכלה יש להם שמחה ביום החתונה, אבל השמחה הגדולה היא ביום שהם רואים את הפירות. וכן עם ישראל.

נתבונן ונראה איזו התבטלות היתה לעם ישראל ביום קבלת התורה, הרי כל העולם דמם, עוף לא פרח, שור לא געה וכו', עם ישראל ראה את ההתבטלות לגבי התורה, הם למדו למשך כל ימיהם כי הכל בטל לגמרי לגבי התורה.

ביום זה אנחנו זוכים לעבור ממצב של אוכלי שעורים - בהמות, למצב של אוכלי חטים, להגיע למדרגת "אדם".

שני הלוחות כנגד חתן וכלה ועוה"ז ועוה"ב

ומדרש רבה כי תשא כתב - שני לוחות העדות, כנגד שמים וארץ - כנגד חתן וכלה - כנגד העוה"ז והעולם הבא. וענין חתן וכלה הוא בחי' משפיע ומקבל, כמו שמים וארץ שמים משפיעים בארץ, וכן עוה"ב משפיע לעוה"ז.

וע"כ בשבועות קב"ה וישראל ואורייתא חד הוא, שהחבור בין הקב"ה לכנסת ישראל ועם ישראל הם ע"י משפיע ומקבל, ואז יש שלימות והפסקת הזוהמה.

וזה הסוד שמושה רבנו הוסיף יום אחד מדעתו, והסכים עמו הקב"ה, כי יום ששי הוא בחי' חתן, ושבת קודש בחי' כלה, כי יום הששי משפיע על השבת, מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת.

וע"כ רצה משה רבנו שהתורה תנתן דוקא בשבת הנקראת כלה, כי בזה תושלם מדרגת כ"י שנקראת כלה, ויהיה תיקון שלם ופסיקת הזוהמה, וע"כ נקרא יום מתן תורה יום הארוסין והחתונה בין קב"ה וכנסת ישראל.

וזה שקבלו ישראל את התורה בהר סיני, תורה שבכתב ותורה שבע"פ, הוא כי סוד לימוד התורה בכח הוא תורה שבכתב, כי היא השורש של תורה שבע"פ, ולימוד התורה שבע"פ עיקרה להביא לידי מעשה של פסיקת ההלכה, כי רק עם התורה שבע"פ אנחנו יכולים לפסוק, וכמו שאמרז"ל "להורותם" זה גמרא, והיא כנגד המעשה "ולכן הקדימו ישראל נעשה לנשמע", שעיקר עסק התורה הוא להגיע למעשה ללמוד על מנת לעשות. ולכן באו המלאכים וקשרו כתרים לעם ישראל, כי עם ישראל הגיעו למדרגת המלאכים, מבחי' "עושי דברו", ולכן שני כתרי תורה אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, תורה שבכתב ותורה שבע"פ מבחי' חתן וכלה, נעשה היא הכלה, ונשמע הוא החתן כנודע.

וכמו שהכלה עושה הכנות לקראת חתונה כן אנחנו צריכים להכין עצמינו ולטהר רעיונינו שנוכה לקבלת התורה בכל רמ"ח אברינו ושס"ה גידינו.

דרוש ב'

הארת מעמד הר סיני וקבלת התורה בכל שנה

חג השבועות נקרא גם בשם מתן תורה וגם בתפילת עמידה אומרים אנחנו "זמן מתן תורתנו", וכבר נודע מה שכתב רבנו האריז"ל שבכל מועד וחג מתחדשת אותה הארה ואותה נתינה בעולם.

ולפי זה בחג השבועות שהוא חג מתן תורה מתעוררת ההארה הגדולה והעצומה של מעמד הר סיני וקבלת התורה כאלו ממש אנחנו עומדים ברמ"ח אברינו ושס"ה גידינו על הר סיני ומקבלים את התורה.

ומסופר על גדולי הצדיקים שזכו להרגיש את מעמד הר סיני, וכלשון אחד מהראשונים "החזקוני" שכותב וז"ל: "ובחלומי שמעתי קול אלהים מדבר עשרת הדברות בנועם קול דממה לארץ ולדרים". והוא פלא איזה חשק היה להם לתורה, כי ידעו להכין עצמם ואז זכו לשמוע ולהרגיש, והכל ע"י העמל והיגיעה.

המהר"ל מפראג אומר שמתן תורה לא היה ארוע חד פעמי, אלא מדי שנה ושנה דנים את האדם ונותנים לו את חלקו בתורה. כל שנה ושנה בעצרת, האדם נדון על התורה שיזכה להשיג בשנה זו.

פעם אחת בשנה, בשבועות, ניתנת לנו הזדמנות חד שנתית להחליף דרגה. להכנס למסלול אחר. זהו המתן תורה המתחדש מדי שנה, וכל יהודי זוכה בו לפי כלי הקיבול שהכין.

גם בזה"ז חולים נתרפאו

וסיפר לנו הרב קולדצקי חתנו של הגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א שמעשה היה באברך ת"ח שחלה במחלה הקשה ל"ע ובא אותו אברך למרן הגאון ר' יוסף שלום אלישיב זצוק"ל והיה בוכה ומספר לרב את מה שגילו שהוא חולה מאוד ובקש מהרב שיברך אותו והיה זה מספר ימים לפני חג השבועות. ואמר לו הרב, תשמע הרי בעוד מספר ימים מגיע חג השבועות וקוראים בתורה את פרשת מתן תורה עשרת הדברות, וידוע מה שאמרו חז"ל (ילקוט"ש רע"ב) שבשעה שנתן הקב"ה את התורה לעם ישראל כל החולים נתרפאו.

ולכן תלך אתה לבית הכנסת ותשמע מהחזן שקורא בתורה מלה במלה ותחשוב ותכוין דעתך כאלו אתה עומד ממש בהר סיני, ובעזרת ה' תהיה בריא. שמע אותו אברך לעצת הרב זצוק"ל ועשה כן. לאחר מכן כשהלך לעשות בדיקות ראו שהמחלה נעלמה וכלא היתה.

נמצאנו למדים שממש בכל שנה מתחדשת קבלת התורה, וצריך האדם להרגיש ולראות כאלו ממש עומד ומקבל את התורה על הר סיני, וע"י זה יחיה לאורך ימים על התורה ועל העבודה.

כח הדיבור שיצא מפי הגבורה

"מן השמים השמיעך את קולו וכו' ודבריו שמעת מתוך האש", א"כ הפעם הראשונה שעם ישראל שומע את קול ה' יתברך בכבודו ובעצמו ומההבל של אותם הקולות מתמלא כל העולם אור וזו וכו'. וכל הבריאה כולה העצים והאבנים וכו' וכן בעליונים קבלו את אותו הדבור שיצא מפי הגבורה וקבלו חיות וזה מאיר בהם עד עצם היום הזה.

וכאשר שמעו ישראל את הדברות מפי הגבורה נתמלא כל העולם בשמים. וכיון שנתמלא בדבור ראשון, להיכן הגיע הריח של דבור שני, אלא הוציא הקב"ה רוח מאוצרותיו והעביר ריחו של דבור הראשון והביא ריחו של דבור השני, ונתמלא כל העולם כולו שוב ריח בשמים מין אחר חשוב מאד, וכן הלאה. ואומר הרי"ח הטוב הטעם לבשמים הוא ע"פ הגמרא (סנהדרין ע"א) שאומרת חמרא וריחני פקחין, שהריח הטוב מפקח את האדם ויכול להבין את התורה הקדושה.

וכן מכל דבור ודבור יצאה נשמתן של ישראל שנאמר "נפשי יצאה בדברו" והוריד הקב"ה טל של תחיה והחיה אותם ובודאי שזה הטל הוא אור של מוחין עצומים וגדולים שעם ישראל נתעלו וקבלו אור ומוחין חדשים כדי שיוכלו להבין התורה.

וכן מכל דבור ודבור חזרו ישראל לאחוריהם י"ב מיל והיו מלאכי השרת מדדין אותם שנאמר מלכי צבאות ידודון ידודון.

וכל שנה ושנה חוזרות הארות אלו להאיר ולכן עלינו לנצל הזמן לתורה ויר"ש.

קרבנו להר סיני

והנה בהגדה של פסח אנחנו אומרים אלו קרבנו להר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו.

וקשה איזו תועלת יש לנו אם קרבנו להר סיני ולא נתן לנו את התורה, הרי העיקר הגדול והמתנה הגדולה ביותר היא התורה בכל חלקיה, מתנה שאין כמותה בעולם, א"כ מה תועיל קרבה להר סיני בלבד?

אמנם דע לך אחי חביבי אם נתבונן רק במעמד הגדול והנורא של הר סיני נראה שכבר כשבאנו ועמדנו על הר סיני זכינו למעלות נשגבות וגדולות שאין כמותם בעולם. ולכן אם רק היינו באים להר סיני וזוכים למעלות המפורטות לקמן דיינו, והם:

א. אמרו רבותינו בשבת (דף קמ"ו) כאשר עם ישראל עמדו בהר סיני, פסקה זוהמתן, זוהמת הנחש שהטיל בחוה. הרי שמיד כשהגיעו להר סיני נטהרו מכל טומאה ומכל זוהמה ונתקדשו ונטהרו ונתרפאו מכל מום ומחלה כמו שכותב רש"י, והגיעו למעלת אדם הראשון לפני החטא, והאברים שלהם היו מלמדים אותם ומגידים להם כל התורה רמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת כמו שהיה אצל אבות העולם.

ב. זכו למדת השלום והאחדות כמש"כ ויחן שם ישראל נגד ההר כאיש אחד בלב אחד, וזכו לעשות תשובה שלמה כמאמר רבותינו ז"ל במכילתא שמקישים נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן בתשובה אף נסיעתם מרפידים בתשובה.

ג. זכו לזריזות גדולה ונפלאה שנאמר ויסעו מרפידים שנסעו ועזבו את הרפיון והעצלנות הגדולה וזכו למדרגת הזריזות והחשק הנורא והנפלא.

ד. זכו ליראת שמים גדולה כי כאשר עמדו על הר סיני נזדעזעו ורעדו ואמרו נעשה ונשמע וניתן להם זיו השכינה הקדושה ונכנסה בלבם מדת ההכנעה והענוה להתבטל זה לזה כמש"כ רבותינו מי שיש לו בושת פנים בידוע שעמדו רגלי אבותיו על הר סיני. (הרי לפניך שהמעמד עצמו היה רם ונשא ונורא מאד מאד).

ועתה בודאי ובודאי שעל מעמד הר סיני בלבד עוד לפני מתן תורה אנחנו צריכים להודות לו יתברך עבור המדרגות הנפלאות הנ"ל.

ולכן אמרנו אלו קרבנו להר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו, וכ"ש עתה שגם זכינו למתנה הנפלאה שאין כמותה בעולם היא התורה הקדושה שכל אחד מאתנו יכול לטעום ממנה וללמוד בה ולזכות בה כי הרי היא מונחת בקרן זוית וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול ויזכה.

ה. הר"ן בדרשותיו דרוש רביעי תירץ על זה, שהתורה ניתנה לעם ישראל שהם יפסקו בה לפי הבנתם והכרעתם, וזהו שאומרים אלו קרבנו להר סיני ולא נתן לנו את התורה שתהיה ההכרעה על ידינו שיפסקו למעלה כמו שפוסקים למטה אלא רק נתן לנו את התורה והקב"ה מחליט ומכריע איך ההלכה ולא חכמי ישראל, דיינו.

על אחת כמה וכמה שהקב"ה נתן לנו את התורה, ואנחנו פוסקים להלכה מה יהיה ואיך הפסק וכו' כמו בתנורו של עכנאי במסכת בבא מציעא, (נ"ט ע"ב).

וכמו שמסופר על רבה בר נחמני, (בבא מציעא פ"ו ע"א), שהיה מכנס י"ב אלף מעם ישראל לירחי כלה ללמוד כל חודש אלול וחודש אדר, ואינם מעלים מסים בחודשים אלה. בקשה המלכות להורגו. ברח וישב על גזע עץ סמוך לאגם ולמד. באותה שעה נחלקו במתיבתא דרקיעא בדין נגעים, אם צמח שער לבן בבהרת טמא, אך אם קדם השער לבן לבהרת טהור, מה הדין בספק כשלא יודעים מתי צמח השער לבן.

הקב"ה אמר טהור, וכל מתיבתא דלעילא אמרו טמא. אמרו מי יכריע, והשיבו יכריע רבה בר נחמני שהוא יחיד בנגעים ואהלות. בתוך כך נשבה רוח בין קני הסוף וחשב שבאים להורגו ופרחה נשמתו. בשעת יציאת נשמתו נשאל ממרומים וענה טהור. יצאה בת קול מן השמים: אשריך רבה בר נחמני שיצאה נשמתך בטהור. נפלה פתקה מן השמים רבה בר נחמני נתבקש לשיבה של מעלה. יצאו לחפשו, וכשהגיעו לאגם, ראו להקת ציפורים מצלת עליו, מצאוהו והספידוהו וקברוהו.

הרי ראינו שמן השמים אומרים שכאן אצלינו יפסקו ההלכה ויכריעו בדבר.

פסקה זוהמתן

עם ישראל זכו להגיע למדרגת אדה"ר קודם החטא ע"י שפסקה זוהמתן, והמדרגה הזאת כיון שחטאו ישראל נסתלקה מהם ולא נזכה לה אלא רק לעת"ל בגאולה השלמה בעזה"י.

והנה דוד המלך ע"ה שהוא בבחי' אדה"ר, כי אד"ם ר"ת אדם - דוד - משיח, וקבל מאדה"ר שבעים שנה, נולד בשבועות, והוא נקרא "מלכא משיחא", וממנו משתלשלת הגאולה העתידה בבחי' משיח בחי' אדה"ר קודם החטא, ולכן נולד דוד בשבועות כי אז פסקה זוהמתן בבחי' אדה"ר קודם החטא, ואז מתגלה משיח.

מתגלה אורו של משה

ואז גם מתגלה אורו של משה רבנו, שגם הוא בחי' משיח גואל ראשון הוא גואל אחרון. והוא נתגלה בו' סיון כי נולד בז' אדר ותצפנו ג' ירחים עד ו' סיון. ולא יכלה עוד הצפינו, כי ביום הזה גילוי שער החמשים בחי' יובל, וביובל באה הגאולה והחרות.

ותכלית היציאה ממצרים היא בשבועות, כי אז מגיעים לבחי' אדה"ר קודם החטא והוא תכלית הגאולה כנודע.

על ידי הענוה זוכים לחכמת התורה ועל זה אמרו יהיב חכמתא לחכימין

אמר רבי יוחנן, אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה, שנאמר (דניאל ב, כא) יהב חכמתא לחכימין ומנדעא ליודעי בינה. שמע רב תחליפא בד מערבא ואמרה קמיה דרבי אבהו, אמד ליה אתון מהתם מתניתו לה, אנן מהכא מתנינן לה דכתיב (שמות לא, ו) ובלב כל חכם לב נתתי חכמה.

נמצינו למדים מזה שאין הקב"ה משפיע חוכמת התורה רק למי שכבר הקדים להיות "חכם", ועל כך אומר הכתוב: "יהב חכמתא לחכימין". ומוזה נשכיל להבין שהעבודה הגדולה לקראת קבלת התורה היא, שיזכה האדם להיות בבחינת "חכם", כי בזכות זה ישפיע לו הקב"ה חכמת התורה בבחינת: "יהב חכמתא לחכימין". אלא שצריך לידע, מהי החכמה הראשונה שצריך אדם להשיג בכוחות עצמו, כדי שישפיע לו הקב"ה מחכמתו.

התשובה לזה היא שצריך לקנות מדת הענוה וזש"ה שאמרו יהיה חכמתא לחכימין למי שיש בו חכמה כי חכמה הם אותיות כח-מה שרומזו על ענוה כמו שאמר משה רבנו "ונחנו מה" שיהיה לו חכמה מיוחד וכח מיוחד להיות בבחינת "מה" שהיא מידת הענוה ואז יזכה לתורה.

וכמו שכתב מו"ר מרן יוסף חיים בעל "בן איש חי" כתב בפירושו "בן יהודע" על אגדות הש"ס (שבת פט). "כי ידוע שהתורה נקראת חכמ"ה שהיא כח מ"ה, לרמוז מי שיש לו ענוה אמיתית שהיא במדרגת 'מה', זה ראוי שתקרא התורה על שמו". בפירושו "בניהו" (פסחים סו). הוא מפרש לפי זה דקדוק לשון הגמרא (שם): "כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו", כי היות שבבחינת חכמ"ה היא אותיות כח מ"ה, כי אין החכמה נקנית אלא למי שהוא עניו בבחינת מ"ה, לכן כל המתיהר שאין בו מ"ה שהיא ענוה "חכמתו" מסתלקת ממנו. וכן אמרו חז"ל (קידושין מט): סימן לגסות עניות התורה.

בגמרא (תענית ז:): "למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב (ישעיה נה, א) הוי כל צמא לכו למים, לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה". וכן בגמרא (סוטה ה:): "לעולם ילמד אדם מדעת קונו, שהרי הקב"ה הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני". ועוד בגמרא (פסחים סו): "כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו".

והרב "ערוגת הבשם" מביא על כך מה שמבואר בספרים הקדושים, כי חכמ"ה היא אותיות כ"ח מ"ה שרומזו על מדת הענוה, כמו שאמר משה רבנו בגדל ענוותנותו (שמות טז, ז): "ונחנו מה".

וכמו שכתוב (איוב כח-יב): "והחכמה מאין תמצא". פירוש, כדי לזכות לחכמה צריך להיות תחילה עניו בבחינת "אין". וזהו הרמז: "חכם מה הוא אומר", החכם זוכה לומד דברי חכמה מפאת היות עניו בבחינת מ"ה. ולפי האמור הדי זה מתקשר עם חכמ"ה שהיא אותיות כח מ"ה.

להמחיש העניין נתבונן במעשה הבא שלפנינו. אדם שכר מחבירו משאית גדולה כדי לבצע העברה של רהיטים ומוצרי חשמל, הוא נסע עם המשאית בגביש איילון והתקרב לגשר, שעליו סומן הגובה המרבי למעבר כלי רכב - 5.5 מטרים. "אני בטוח עובר" אמר הבחור לעצמו. שיטת ה'סמוך. תוך כדי שריקה עליזה הוא נכנס מתחת לגשר, אבל אז נשמע קול מתכת מתפצחת, הקול הבלתי נעים הזה הגיע מאזור הגג של המשאית, הבחור קפץ מהמשאית וגילה לצערו הגדול, שהגג מעוך לתוך בסיס הגשר, הוא עלה שוב על המשאית וניסה לנסוע אחורנית, כדי להיחלץ, אבל המשאית לא זזה אפילו סנטימטר. רק קולות חיכוך עמומים מבשרי רעה הגיעו מכיוון הגג. הוא ניסה שוב, קדימה אחורה, שוב קדימה ושוב אחורה, אבל כלום לא עזר. המשאית נותרה תקועה, מקובעת היטב במקומה. היא הזמין גרר. הנהג של הגרר ניסה למשוך את המשאית, אך ללא כל הצלחה. מה עושים? מרחוק כבר נשמעו צפירות קולניות של קוצר רוח. הפקק הלך וגדל מרגע לרגע. בחור צעיר יצא מאחת המכוניות וניגש להציע את עזרתו. "אתה? אפילו הגרר לא הצליח פה ואיך אתה תוכל לעזור?!". הבחור לא התרגש מהזלזול ביכולותיו. הוא התקרב למשאית, ניגש לאחד הגלגלים והוציא ממנו את האוויר, וכך עשה גם בשאר הגלגלים. תוך זמן קצר המשאית נמשכה בנקל החוצה... אדם 'נפוח' מביט על כל בעיה בחיים בגישה של "למה עשו לי את זה?! איך העזו להגיד לי ככה?!". במקום להיות 'נפוח' ולהיתקע, מוטב לו לאדם להכניע עצמו, להוריד את האף' ולצאת מכל הבעיות.

דרוש ג'

מעלת וחשיבות הלימוד בליל חג השבועות

בו ידבר בהרחבה גדולה במעלת הלילה הגדול הזה וסדר הלימוד

בליל חג שבועות נשארים ערים כל הלילה ועוסקים בתורה, והטעם כתוב בפרקי דרבי אליעזר לפי שכאשר קבלו עם ישראל את התורה היו ישנים כל הלילה עד שהוצרך הקדוש ברוך הוא להעיר אותם משנתם, משום כך כנגד זה עם ישראל נעורים בלילה הזה ועוסקים בתורה כדי לתקן את המעוות (מגן אברהם סימן תצ"ד כף החיים שם).

ונהגו ללמוד כפי הסדר שמובא בהקדמה לזוהר הקדוש (עיין כף החיים שם, ובבא"ח במדבר הלכה ד) בתורה חמשה חומשי תורה, אח"כ נביאים, אח"כ כתובים, אח"כ מדרשות, ואח"כ סתרי תורה, ומי שלמד בזוה"ק אם בהקדמת זוהר דף ח' ואם בפרשת אמור יראה כמה זכות גדולה למי שלומד כסדר המפורט שם שזוכה לעטר את השכינה הקדושה ולקשט אותה בכ"ד קשוטי כלה, כמה סגולות וזכויות גדולות.

א. יהיו רשומים ונכתבים בספר הזכרונות, והקב"ה מברך אותם בשבעים ברכות ועיטורים של העולם העליון.

ב. פועל צדק עם השכינה הקדושה, ועם בניה היקרים עם ישראל הקדושים להוציאם מהגלות הקשה הזאת.

ג. לא ימות בשנה ההיא, ולא יארע לו שום נזק, וכלשון הזוה"ק "ויפיק שתא בשלם".

ד. זוכה לבנים ובני בנים עוסקים בתורה.

ויש נוהגים בלילה זה ללמוד כפי סדר לימודם של שאר ימות השנה, יש שלומדים גמרא ויש לומדים הלכות, ובמחילה מכבודם לא יפה עושים כי יש סוד בלימוד שתין הרשב"י והאר"י כי ע"י לימוד זה מקשט את השכינה הקדושה בכ"ד קישוטים, ואפשר שאחר שלמדו סדר התנ"ך ומעט זוהר יעסקו בתרי"ג מצות ובהלכותיהן.

מסופר שפעם אחת נזדמן רבי יעקב המגיד מדובנא לפני חג השבועות לוילנא, הזמין אותו הגר"א לחוג את החג בביתו, והיו שניהם ערים כל אותו הלילה, הגר"א עסק ב"תיקון ליל שבועות", ואילו המגיד ניגש אל ארון הספרים הוציא משם מסכת אחת של תלמוד בבלי וישב ועסק בה כל הלילה.

ראה הגר"א מוילנא שאורחו החביב יושב ועוסק בתורה כבכל ימות השנה, ניגש אליו ושאל אותו: מה טעם אין אתם קוראים ב"תקון ליל שבועות" כפי המנהג.

השיב המגיד מדובנא כדרכו בקודש: אמשול משל לרבנו למה הדבר דומה, חתן אחד לאחר חתונתו היה יושב ובטל. שאל אותו חותנו, מדוע אינך עוסק במסחר? השיב החתן הצעיר: איני יודע איך לעסוק במסחר. אמר לו חותנו: לך נא לשוק והסתכל במעשי הסוחרים, וכאשר הם עושים תעשה. הלך וראה שהסוחרים תולים בחלון הראווה דוגמאות של הסחורות שלהם מינים ממינים שונים, כדי שעל פי הדוגמאות יוכלו הלקוחות לבחור את הסחורה הדרושה להם.

מה עשה, הלך ושכר לו חנות, וקנה קצת דוגמאות ותלה אותן בחלון הראווה, והחנות ריקה מכל סחורה. נכנסו אנשים ובקשו לקנות חפץ פלוני "כמו שבחלון" ולא היה לו. כשנודע לחותנו התחיל לצחוק עליו, ואמר: לכל הסוחרים יש סחורות רבות בכמות הנדרשת ללקוחות, והדוגמאות הם רק כדי לבחור את הסחורה שמוצאת חן בעיניהם, ואילו אתה שהחנות שלך ריקה מכל וכל, בשביל מה לך הדוגמאות.

והנמשל, המשיך המגיד, מורי ורבי הגאון מוילנא מלא ברכת ה' בתורה בנביאים ובכתובים בתלמוד ובמדרשים, אוצר נחמד ושמן, ובלילה זה עוסק רק בקטעי הפסוקים והמאמרים הנכללים בתיקון של ליל חג השבועות, והם הדוגמאות של כל מין ומין אשר צבר ברוב שקידתו וחכמתו כיד ה' הטובה עליו, ואילו אדם כמוני שלא קרא ולא שנה ולא למד כמעט כלום בכל השנה, ובביתי אין לחם ושמלה, אם אקרא את התיקון ישימוני ללעג וקלס, הואיל והמחסן שלי ריק לגמרי מכל סחורה, ולרש אין כל, לפיכך אני יושב ולומד כאשר תשיג ידי יד כהה.

מעשה ממרן הקדוש

וראינו לנכון להביא המעשה הידוע שהיה עם מרן הקדוש, כפי שכתב המקובל כמוה"ר שלמה אלקבץ הלוי שהיה בבית מרן זיע"א איך שהשכינה הקדושה דברה מגרונו של מרן ה"בית יוסף" כשהיו לומדים בליל שבועות. וכל הקורא מעשה זה מתמלא חשק ושמחה לעשות התיקון של הלילה הקדוש הזה בלא שום דבור וגם ללמוד ביום עצמו דחג השבועות בחשק והתלהבות ולחדש ביום זה חידושים בתורה וזה תארו.

המעשה של מרן הקדוש בליל שבועות שנתגלה אליו המגיד כפי שמובא בספר השל"ה מסכת שבועות פרק נר מצוה.

ולהראות גדולת מעלת זאת הלילה, איך שחביב לפני הקדוש ברוך הוא לבלתי נדום רגע אחת מדבקות התורה. גם יש רשות להפסיק בין ענין לענין לדבר דברי התעוררות מוסר ופשפוש מעשים ולתקן תקנות ליראת ה'. אכתוב לכם מעשה שאירע קרוב לזמנינו והועתק מכתב המקובל הר"ר שלמה הלוי אלקבץ שהיה מתחבר בבית של רבנו בית יוסף והופיע עליו רוח הקודש.

וזה נוסח הכתוב, דעו לכם כי הסכמנו החסיד נר"ו ואני עבדו ועבדיכם מהחברים, לעמוד על נפשינו ליל שבועות ולנדד שינה מעינינו. ותודה לאל כן עלה בידינו כי לא הפסקנו רגע, רק אשר תשמעו ותחי נפשכם.

וזהו הסדר שתקנתי וסדרתי בלילה ההוא, ראשונה תורה קרינן מפרשת בראשית עד ויכולו בנעימה בקול גדול, אחר כך בחודש השלישי עד סוף סדרא, עוד מפרשת משפטים ואל משה אמר עד סוף סדרא, עוד מפרשת ואתחנן ויקרא משה אל כל ישראל עד סוף פרשת שמע ישראל, עוד מפרשת וזאת הברכה ויעל משה עד לעיני כל ישראל, עוד ההפטרה ויהי בשלשים שנה והפטרת תפלה לחבקוק הנביא, אחר כך מזמור השמים מספרים ומזמור יקום אלהים, אח"כ האלפא ביתא בלא השיירות, אח"כ כל מגילת שיר השירים וכל מגילת רות, ואחר כך פסוקים אחרונים של דברי הימים. וכל זה באימה ביראה בניגון ובטעם, לא יאומן כי יסופר. ואחר כך למדנו על דרך האמת. ובעת שהתחלנו ללמוד המשנה ולמדנו שתי מסכתות, זכנו בוראנו ונשמע את קול המדבר בפי החסיד נר"ו, קול גדול בחתוך אותיות, וכל השכנים היו שומעים ולא מבינים. והיה הנעימות רב, והקול הולך וחזק, ונפלנו על פנינו ולא היה רוח באיש לישא עיניו ופניו לראות מרוב המורא. והדבור ההוא מדבר עמנו והתחיל ואמר:

שמעו ידידי המהדרים מן המהדרים, ידידי אהובי שלום לכם, אשריכם ואשרי יולדתכם, אשריכם בעולם הזה אשריכם בעולם הבא, אשר שמתם על נפשכם לעטרני בלילה הזה, אשר זה כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי, ואני מושלכת בעפר חובקת אשפתות, ועתה החזרתם עטרה ליושנה.

התחזקו ידידי התאמצו אהובי שמחו ועלצו. ודעו כי אתם מבני עליה, וזכיתם להיות מהיכלא דמלכא, וקול תורתכם והבל פיכם עלה לפני הקב"ה ובקע כמה אוירים וכמה רקיעים עד שעלה, ומלאכים שתקו ושרפים דממו והחיות עמדו וכל צבא מעלה להקב"ה שומעים את קולכם. והנני המשנה הא' המייסרת את האדם באתי לדבר אליכם, ואם הייתם עשרה הייתם מתעלים יותר ויותר. אבל עם כל זה נתעליתם, ואשריכם ואשרי יולדתכם ידידי, אשר נדדתם

שינה מעיניכם, ועל ידיכם נתעלתי הלילה הזה, ועל ידי החברים אשר בעיר הגדולה עיר ואם בישראל. ואין אתם כאותם השוכבים על מטות שן שינה שהיא אחד מששים במיתה, וסרוחים על עריסותם, ואתם נדבקתם ביהו"ה והוא שמח בכם.

לכן בני התחזקו ואמצו ועלצו באהבתי בתורתִי ביראתִי. ואלו הייתם משערים אחד מאלף אלפי אלפים ורוב רבי רבבות מהצער אשר אני שרויה בו, לא היתה נכנסת שמחה בלבבכם ולא שחוק בפיכם, בזכריכם כי בסבתכם אני מושלכת בעפר, לכן חזקו ואמצו ועלצו בני ידידי המהדרים ואל תפסיקו הלימוד, כי חוט של חסד משוך עליכם ותורתכם ערבה לפני הקב"ה. לכן עמדו בני ידידי על רגליכם והעלוני, ואמרו בקול רם כיום הכפורים, ברוך שם כבוד כו'. ועמדנו על רגלינו וקטרי חרצינו משתרין ואמרנו בקול כאשר נצטוינו. וחזר ואמר, אשריכם בני, שובו אל למודכם ואל תפסיקו רגע, ועלו לארץ ישראל, כי לא כל העתים שוות, ואין מעצור להושיע ברב או במעט, ועיניכם אל תחוס על כליכם, כי טוב הארץ העליונה תאכלו, ואם תאבו ושמעתם טוב הארץ ההיא תאכלו. לכן מהרו ועלו, כי אני המפרנסת לכם ואני אפרנסכם, ואתם שלום ובתיכם שלום וכל אשר לכם שלום, ה' עוז לעמו יתן כו':

את כל הדברים האלה דבר אלינו ושמעה אזנינו, ורבות כהנה וכהנה מענייני החכמה, כמה וכמה הבטחות גדולות, וכלנו געינו בבכיה מרוב השמחה. וגם בשמענו צרת השכינה בעונותינו וקולה כחולה המתחננת אלינו. ואז נתחזקנו עד אור הבוקר ולא פסק גירסא מפומנא בגילה ורעדה.

ויחי בבקר הלכנו וטבלנו כאשר עשינו שני ימים קודם. ושם מצאנו לשלשה החברים אשר לא נמצאו שמה בלילה ההוא, וגערנו בהם ונספר להם את כל הטובה אשר עשה ה' עמנו. וימס לבם בקרבם וסטרו פניהם וגעו בבכיה. וגם אנחנו התחזקנו כנגדם יען בסבתם לא זכינו עוד והפסדנו כאשר אמר למעלה. ויאמרו מי יתן והלילה הזאת השניה נתחבר ביחד ונהיה עשרה, והסכמנו לעשות כן. ועם שבִּלִּילָה הראשון שינה בעינינו לא ראינו אפילו רגע כמימריה, וגם ביום לא הונח לישון, כי דרוש דרש החסיד נר"ו אחר המנחה וישבנו שם, ועם כל זה שנסנו בעז מתנינו ועשינו בלילה השניה כסדר הראשון.

ומרוב השמחה שהיינו עשרה לא המתינה עד עת קרוא המשנה, ולא עד חצות כמו בלילה הראשונה שהיה ממש בחצות הלילה, רק תכף שהיינו קוראים דברות של משנה תורה, בהגיענו אל פרשת שמע, קול דודינו דופק והתחיל, שמעו ידידים המהדרים מן המהדרים, הקיצו ורננו שוכני עפר בסוד עפר העליון שני הה"ן כו', ודברים רבים של חכמה אמר.

הנה אחר כך אמר, אשריכם ידידי, אשריכם המעלים אותי, כמה וכמה נתעליתם שאתם עשרה לכל דבר שבקדושה, אשריכם בע"ה אשריכם ואשרי יולדתכם, אל תראו חרפת אנוש ומגדופם אל תחתו כי אתם המעלים לכנסת ישראל. ודעו כי אתם מבני עליה כו' כדלעיל. ואתם מתדבקים ב', והכבוד חופף על ראשיכם, וחוט של חסד משוך עליכם. ואלמלא נתן רשות לעין, הייתם רואים האש הסובבת הבית הזאת. לכן חזקו ואמצו ואל תפסיקו הקשר, והעלוני בקול רם שמע ישראל וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד כיום הכפורים, ודברים אחרים כמו חצי שעה. וחזרנו לסוד (לסדר) הלימוד.

ואחר כך בחצות הלילה חזר הדבור פעם שנית, ודבר שיעור שעה ויותר, וחזר לשבח הענין הלימוד ההוא. ואמר, ראו השמע עם קול מדבר ככם, שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך, אם זה כמה מאות שנה שמעו או ראו כדבר הזה, ואתם זכיתם. ולכן מכאן והלאה תהיינה עיניכם פקוחות על דרכיכם, ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק, והחלש יאמר גבור אני, והחזיקו עצמיכם לגדולים, כי אתם מבני היכלא דמלכא, וזכיתם לפרוזדור, השתדלו לכנס לטרקלין, ולא תצאו מהפרוזדור, כי אשר יצא מפתח שער הפרוזדור דמו בראשו. הקיצו בני וראו כי אני מסברת אתכם, הקיצו ידידי התאמצו והיו לבני חיל. ועתה אל תתלוצצו, חזקו ועלצו וחוט של חסד המשוך עליכם מדי יום ביומו זרו הלאה ומעכו אותה וראו כי אתם שכורים מחמדת העולם. הקיצו שכורים, כי הנה יום בא ויסיר האדם את אלילי כספו ומאודיו בהנאת העולם ואת אלילי זהבו חמדת הממון. ועלו לארץ ישראל, כי יש לאל ידכם, רק שאתם מוטבעים בטיט חמדת תבל והבליו. והיוצא מכם ונזור אחור דמו בראשו. וראו את אשר זכיתם אתם מה שלא זכו אחרים מכמה דורות, והאריך הרבה בענין הזה.

ועתה בנים שמעו לי הטו אזניכם תנו לבבכם, מי פתי ישמע כדברים האלה ולא יקח ערמה, וחסר לב ולא יקנה. מי עוזר ועינים לא יראה זכות בזה, ולא יתן אל לבו לשוב אל ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאדו. ומעיד אני שמים וארץ כי כל זה שדברתי פה ובקונטרס אינו חלק אחד ממאה ואחד, ואפילו בקונטרס ההוא [תראו] בין תיבה לתיבה סגולתא כזה לפעמים, והוא הוכחה כי שם היה דבר נעלם ולא הרשתי עצמי לכתוב אותו. אחי ועמי, שמעו ותחי נפשכם, כי החברים השלמים אשר ראו כל זה, רוח חדשה נתן בקרבם. וגם ביום השבת חזר הדבור אל החסיד והפלה לשבח את אשר עשינו בשני הלילות האלה, ואמר פעם ופעמיים ושלש, פקוד לחברים דיסתמרון מחובביהו, מאחר שנכנסו לפרוזדור ישתדלו לכנס לטרקלין, כי אשר יצא החוצה דמו בראשו ואנחנו נקיים.

ואז עמד החסיד קודם אכילת הבוקר וקבצם כולם ביחד, ודבר הוא אליהם והתרה בהם כאשר צוה. ואחר כך אמר אני עבדכם, ויענו כולם ויאמרו נעשה ונשמע, ותקנו תקנות רבות. ואחד מהם, שיהיה יום רביעי כולו לזכר החרבן, ושלא נאכל בשר ולא נשתה יין לילו ויומו כל כ"ד שעות אם לא יהיה בסעודות מצוה או אכסניא או הולך בדרך וכאלה רבות. ואתם אחי הקיצו חזקו ואמצו עלצו בעבודת יוצרינו, וראו כי כפי המובן מדברי המגיד ליל ראשון של שבועות גם אתם או כלכם או מקצתכם כמו כן נועדתם לעבוד את ה' וכן נזכרתם, ובלילה השני לא נזכרתם, לכן עמדו על נפשכם ושימו כל הדברים האלה על לבבכם. ומי יתן והיה כפי המדבר אליכם אז תראו ותתמחו ופקחו עיניכם ממה שהובטח בקונטרס הזה במראה אחרונה, כי נדר החסיד ואני לשבת בארץ והחברים ויבא מלאכים כו'.

לכן כל אחד יתן אל לבו, ועיניכם אל תחוס על כליכם, ולא יעצם עיניכם חמדת העולם ומיעוט ההבטחה, פן תתנחמו ואין לאל ידיכם, כי כבר אמר עת הזמיר הגיע ולא כל העתים שוות, פקחו עיניכם, ואין לי פנאי להאריך בזה יותר, ולבי בוער בקרבי. ראו כמה סבות סבב האל עלי מה שאין לשכל האנושי מבואר כן, ואני בער ולא אדע, והיתה הכוונה מאתו יתברך להראות אלי הענין הגדול הזה.

ואתם גם אתם התאוששו והתקוששו והשיבו על לב, והחלש יאמר גבור אני, ואיש את רעהו יעזור, ואני את נפשי הצלתי. חזקו אל תרפו ידיכם, ודעו כי גם קבלו החברים הנה כי בערב ט' באב לא יאכלו שום תבשיל ואפילו של עדשים, וזה כל היום. ובסעודה המפסקת פת חרבה וקיתון של מים וכאלה רבות עמהם. לכן חושו על כבוד יוצרכם ותנו אליו כבוד והזהרו פן תתנחמו חלילה, ואל שדי אתחנן יתן בלבבכם לחוס על עצמכם, ויזכני להתאחד עמכם אל אדמת הקודש לעבדו שכם אחד אמן. כה דברי לשוני אחיכם שלמה הלוי אלקוויץ. עד כאן לשון הכתב:

אשרי עין ראתה כל אלה. על כן כל אחד יקדש ויטהר עצמו בתוספת קדושה וטהרה. וטוב שיזהרו שלא ידברו באותה הלילה בשום לשון חול, רק הכל בלשון הקודש.

הלב של השנה הוא חג שבועות ולכן צריכים להיות ערים ועוסקים בתורה

דרש הרה"ק האמרי אמת' זי"ע (תרע"ב) מה שנאמר (שה"ש ה ב) "אני ישנה ולבי ער", ישנה בגימטריא שס"ה, כנגד שס"ה ימות החמה שהאדם ישן בהם, אך 'וליבי ער' הוא כנגד חג השבועות, שהוא לב השנה.

ביאור ההפטר

ויהי בשלושים שנה

הקשר לפרשה ולשבועות

בהפטר מוספר על המרכבה שראה יחזקאל וכן את כבוד ה' וקולו יתברך, וזה מעין הפרשה ומעניינא דיומא שראו את כבוד ה' בהר סיני ושמעו את קולו יתברך בחג השבועות שבו נגלה ה' בהר סיני לעיני בני ישראל.

התוכן:

הנביא יחזקאל מתאר את המרכבה שראה בהיותו בתוך הגולה.

כמו כן ראה שבאה רוח סערה מצפון, וזה מסמל את מלך בבל שבא להלחם על ירושלים.

גם ראה את חשכת הצרות שיהיו לעם ישראל, כתוצאה מן הגלות והחורבן,

אך לבסוף ראה אור חזק ומזהיר, וזה סמל לגאולה שתבוא בימות המשיח.

בתיאור המרכבה הוא אומר שראה ארבע חיות שיש להן דמות גוף אדם. לכל חיה היו ארבעה פרצופים לכל צד, ובכל צד היו ארבעה פרצופין והן: אדם, אריה, שור ונשר, ואם כך היו סך הכל ששים וארבע פנים, ומאתים חמשים ושש כנפים, כי לכל אחת מהפנים היו ארבע כנפים.

רגלי החיות היו ישרות ולא נכפפים כי אין להם לא שכיבה ולא ישיבה, וכשהחיות הולכות, אינן צריכות להסתובב כי יש להן פנים לכל צד, ויכולות ללכת לצד הפנים שירצו.

בכנפים היו מכסות את פניהם וגופם, מראה החיות היה כגחלי אש ומראה לפידים, היו רצים במהירות ושבים למקומם מיד כמראה הברק. גם ראה שליד כל חיה היה אופן אחד, מראה האופנים היה כעץ אבן יקרה הנקראת תרשיש. האופנים היו הולכים לכל צד מבלי להסתובב כאלו ישנו אופן אחד תקוע ברוחבו של השני.

לחיות היה גב והיו גבוהים מאד, וכשראה אותם יחזקאל נפלה עליו יראה ואימה, וכשהחיות הולכות גם האופנים הולכים, וכשהחיות מתנשאות גם האופנים התנשאו, כי רצון החיות היה תקוע באופנים, ורצון ה' תוך החיות.

מעל לראשי החיות היה פרוש מראה מפחיד, כמראה הקרח שמפחיד בזהרו ולבנוניתו. **הנביא** שמע את קול הרעשת כנפיהם כקול מים רבים, וכקול ה' ברדתו על הר סיני, אך כאשר יוצא קול ה' לדבר אל הנביאים, הרי כנפיהם שקטות ולא משמיעות קול.

מעל לרקיע אשר על ראשם, ראה הנביא מראה זך הדומה לאבן ספיר וזה היה דמות הכסא, ומעל דמות הכסא ראה דמות אדם למעלה שממותניו ולמעלה היה כעין החשמל, וממותניו ולמטה היה כעין מראה אש והארה מרובה, (והכוונה לכבוד ה' שעוזב את מקדשו).

וכשראה דמות ה' נפל על פניו ואז שמע את קול ה'.

והנביא אומר שכל נחשוב שכאשר עזב ה' את מקדשו, הרי נחסר ח"ו מכבודו יתברך, אין הדבר כן אלא ה' הוא ברוך ומהולל תמיד, אבל אנו חסרים, שכבוד ה' עזב את בית מקדשו.

יחזקאל פרק א' - פרק ג' פסוק י"ב.

אֲוִיָּהּ | בְּשָׁלֹשִׁים שָׁנָה בשנת השלושים ליובל שגלו בו [א] **בְּרַבִּיעִי** בחודש הרביעי

שהוא חודש תמוז [שבו החלה הפורענות בשנת החורבן] (רד"ק) **בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ** [ה' תמוז] **וְאֲנִי**

אז אני הייתי **בְּתוֹךְ** אנשי **הַגּוֹלָה** (ת"י) דהיינו בחוץ לארץ **עַל-נְהַר-כְּבָר** נהר ששמו

"כבר" (רש"י) **נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם** מעצמם בלי שיכינו אותי **וְאֶרְאֶה מְרָאוֹת אֱלֹהִים**

מראות השכינה (מ"ד): **בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ** האמור הוא תמוז **הִיא** היתה בזמן (מ"ד) **הַשָּׁנָה**

הַחֲמִישִׁית לְגָלוֹת הַמֶּלֶךְ יוֹיָכִין [ב]: הִנֵּה הִנֵּה דָבָר-יְהוָה

עיונים והארות

א. עיין בתרגום יונתן שפירש בענין אחר והרד"ק הקשה על דבריו ע"ש.

ב. היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין -

אֶל-יְחִזְקָאל בֶּן-בוּזִי הַכֹּהֵן לָנָחַם אֶת הַגּוֹלִים, שִׁידְעוּ שֶׁהַשְׂכִּינָה עִמָּהֶם גַּם בַּהֲיֻתָּם
 בְּאַרְצָן פְּשָׁדִים (מלבי"ם), וְהַמְרָאוֹת רָאָה כְּשַׁעֲמֵד עַל-נְהַר-כְּבָר בְּמָקוֹם שֶׁהוּר עַל הַמִּים
 (רד"ק) וַתְּהִי עָלָיו שֵׁם יְד-יְהוָה כִּחַ הַנְּבוּאָה מֵאֵת ה' (ע"פ מ"ד): ד' וְאַרְא דאית' (ת"י)
 וַהֲנֵה רוּחַ סַעְרָה וְחִזְקָה בָּאָה מִן-הַצָּפוֹן וְזֶה רִמּוֹ לְמֶלֶךְ בָּבֶל [שְׁחִיָּה בַצִּפּוֹן א"י]
 שִׁיבָא עַל יְרוּשָׁלַם עֲנָן גָּדוֹל רִמּוֹ לַחֲשֹׁכֶת הַצְרוֹת וְאַשׁ מִתְּלַחֶת אֲשׁ בּוֹעֶרֶת [בַּהֲתַלְבּוֹת
 (מ"צ)] וְזֶה רִמּוֹ שְׂבִיחַ מִ"ק יַעֲלֶה בָּאֵשׁ (מ"ד), אֲמַנֵּם גַּם רָאָה וְנִנְהָ לוֹ סָבִיב שְׂרָאָה אֹרֶךְ זֹרֶחַ סָבִיב
 הָעֲנָן וְזֶה רִמּוֹ שְׁעֵתִיּוֹן יִשְׂרָאֵל לְהַגָּאֵל מִשֵּׁם (רש"י) וּמִתּוֹכָהּ פְּעִין כְּגוֹן הַחֲשֵׁמֶל שֶׁהוּא הוֹךְ
 אֲשֶׁר בָּאֵשׁ (מ"ד) מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: ה' וּמִתּוֹכָהּ מִתּוֹךְ הַנוּגָה רָאָה דְּמֹת אַרְבַּע
 חַיּוֹת וְזֶה תּוֹאֵר מִרְאִיָּהֶן דְּמֹת גּוֹף אֶחָם לַהֲנָה לַאַרְבַּע חַיּוֹת הֵיךְ לָהֶם גּוֹף
 דְּמֹת אָדָם (מ"ד) [נִיֻּצֵּב הַקּוֹמָה עַל ב' רַגְלִים וּב' יָדִים לְמוֹ וְכֵן מִלֵּאִים חֲכָמָה וְתַבּוּנָה כְּאָדָם וְרַק בַּפְּנִים נִמְצָא פְּנֵי
 חַיָּה לֹא בַּבִּנְיָן הַגּוֹף (מלבי"ם)]: ו' וְאַרְבַּעַה פָּנִים לְאַחַת לְכָל חַיָּה אַרְבַּעַה פְּרָצוּפִים מְכַל צֶדֶד,
 וְהֵם: אָדָם, אֲרִיָּה, שׁוֹר, נֶשֶׁר, וְאִיֶּכ לְכָל חַיָּה הֵיךְ שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר פְּרָצוּפִים, וְלְכָל חַיּוֹת סֶךְ הַכֹּל שְׁשִׁים וָאַרְבַּע פְּרָצוּפִין
 וְאַרְבַּע כְּנָפִים לְאַחַת לָהֶם [ג] וְלְכָל פְּרָצוֹף הָיוּ אַרְבַּע כְּנָפִים, נִמְצָא סֶךְ הַכֹּל מֵאֵתִים

עיונים והארות

שנתן סימן למנין היובל שנאמר (יחזקאל מ, א):
 "בעשרים וחמש שנה לגלותנו בראש השנה
 בעשור לחודש" - אין פירושו שיהיה ראש השנה
 בעשור לחודש, אלא בשנת היובל, שאז ביום
 הכיפורים תוקעים בשופר והעבדים יוצאים
 לחרות.

ג. וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת
 להם - כתוב אחד אומר (ישעיה ו, ב): "שש
 כנפים שש כנפים לאחד". וכתוב אחד אומר:

שמצא חלקיהו את הספר (מלכים"ב, כב, פסוק ג
 ופסוק ח), ואומר רש"י: וכן שנינו (למדנו) בסדר
 עולם, שהיא היתה תחילת היובל, יאשיהו מלך
 שלוששים ואחת שנה, צא מהם שבע עשרה
 שעברו כבר, נשארו ארבע עשרה שנה, יהויקים
 מלך אחת עשרה שנה - הרי עשרים וחמש
 ויכונינה בנו מלך רק שלושה חודשים וגלה, ואותה
 שנה שניבא יחזקאל היתה חמישית לגלותו, הרי
 שנת שלוששים ביובל, וכן מצינו בסוף נבואתו,

וּחְמִישִׁים וּשְׁשׁ כִנְפִים (ת"י): **וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יִשְׂרָה** שווה מבלי פרקים לכפית השוקיים כי אין להם לא שכיבה ולא ישיבה (רש"י) **וְכַף תַּחְתִּית רַגְלֵיהֶם כְּכַף כְּדָמוֹת כַּף רֶגֶל יַעֲקֹב** (מ"ד) **וְנִצְעָיִם** הרגלים היו מזהירים וכאילו משליכים ניצוצות אש **בְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל** מזוקק (רש"י): **וַיְדִי אָדָם וַיִּדְּהֶם כִּידֵי אָדָם**, עשה להם **מִתַּחַת בְּנִפְיָהֶם** (ת"י) **וְעַל אֲרַבְּעַת רַבְעֵיהֶם** וכן היה בכל ארבע צדדיהם **וּפְנֵיהֶם** הפנים **וְכַנְפֵיהֶם** והכנפיים שהיו להם היו שווים **לְאֲרַבְּעָתָם** לכל ארבעת החיות זה כזה (מ"ד): **ט כַּנְפֵיהֶם הֵיוּ חֲבֵרָת** מחוברות ונוגעות **אִשָּׁה אֶל-אֲחֻתָּה בְּנִפְיָהֶם** דהיינו כנפיהם היו פרושות ונוגעות זה בזה ובכך היו מכסות פניהם [כי הכנפיים פרושות למעלה מן הפנים] לכסות בהם הפנים **לֹא-יִסְבּוּ בְּלִכְתָּן** אם רוצות

עיונים והארות

לו שתי רגלים ושתי ידים ולא כחיה שיש לה ארבע רגלים ואין לה ידים, והידים היו תחת כנפיהם למעלה, ובעת שהכנפים שוכבות על הגוף - הידים מכוסות (עיין באורך במלבי"ם).

וַיְדִי אָדָם - "וידיו" כתובה בוי"ו וקרי בוי"ד, והכתוב רוצה לומר, וידו אדם, כאילו אמר, וידיו ידי אדם, כמו (שיר השירים א, טו): "עיניך יונים", פרושו: עיניך כעיני יונים (רד"ק).

עַל אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶם - כמו שהכנפים המעופפות היו קבועות בארבעת צדדי החיה אצל כל פנים שבצד ההוא לעוף בהן לכל צד, כך היו הידים קבועות בכל ארבעת הצדדים.

וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם לְאֲרַבְּעָתָם - שהכנפים היו עם פניהם, שלכל פנים היו כנפים בפני עצמם, לבל נטעה שמה שאמר (פסוק ו): "וארבע כנפים לאחת להם", היינו לכל חיה, לכן מפרש, שכן היה לכל פנים (עיין באורך בפירוש המלבי"ם).

"וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת להם?" לא קשה, כאן בזמן שבית המקדש קיים. כאן בזמן שאין בית המקדש קיים כביכול נתמעטו כנפי החיות. איזה מהן התמעטו? - אמר רב חננאל אמר רב אותן שאומרות שירה בהן (חגיגה יג:).

הַסִּבֵּר הדברים הוא, שהנה בפסוק: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", יש בו שש תיבות, והיה כתוב על הכנפיים כסדר מלמעלה למטה על כל כנף תיבה אחת, נמצא שעל הכנפים האמצעיים היה כתוב "כבוד מלכותו", לכן אנו אומרים בתפילה: "גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה", שהוא שני כנפים האמצעיים שנתמעטו, ותשלח לנו את אליהו הנביא (קול אליהו).

וַיְדִי אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם - באשר אמר שרגליהם הם כרגלי החיות שהכף עגולה לא כרגלי אדם, לכן אמר, שידיהם אינם כחיות רק כידי אדם, וגם שנדמו לאדם שיש

ללכת אין צריכות להסב פנים מצד אל צד כי יש להם פנים לכל צד **אִישׁ אֶל-עֵבֶר** צד **פָּנָיו יִלְכוּ** כי ילכו לצד הפנים של אותו רוח שהם רוצים (רש"י): **וַיִּדְמֹת פְּנֵיהֶם** מראה פני החיות היה כדמות **פָּנֵי אָדָם וּפְנֵי אֲרִיָּה אֶל-הַיָּמִין** מצד ימין של פני אדם **לְאַרְבַּעַתָּם** לארבעת פני האדם **וּפְנֵי-שׁוֹר מִהַשְּׂמֹאול לְאַרְבַּעַתָּן** מצד שמאל של פני האדם בכל הארבע חיות **וּפְנֵי-נֶשֶׁךְ לְאַרְבַּעַתָּן** ומאחורי פני אדם שבכל הארבע חיות היה פני נשך (מ"ד): **יָא וּפְנֵיהֶם** של החיות היו כנז' אמנם **וְכַנְפֵיהֶם** היו **פְּרָדוֹת** פרושות **מִלְמַעְלָה** מעל פניהם **לְאִישׁ** לכל פנים היה **שְׁתֵּים** שתי כנפיים **חֲבֵרוֹת** נוגעות **אִישׁ** אל אחיו לכסות בהם הפנים **וּשְׁתֵּים** ושתי כנפיים היו **מִכְסוֹת אֵת גְּוִיתֵיהֶנָּה** את גופותיהן (רש"י): **יָב וְאִישׁ** כל חיה מהחיות **אֶל מוֹל עֵבֶר פָּנָיו יִלְכוּ** כי היה להם פנים בכל רוח וצד **אֶל** המקום **אֲשֶׁר יִהְיֶה-שָׁמָּה** הרצון של הָרוֹחַ **לָלֶכֶת יִלְכוּ** הלכו **וְלֹא יִסְבּוּ** מצד אל צד **בְּלִכְתָּן** (מ"ד): **יָג וַיִּדְמֹת הַחַיּוֹת** צורת גוון החיות **מִרְאֵיהֶם כְּנֶחֱלִי-אֵשׁ בְּעֵרֹת דּוֹלֵקוֹת** כְּמִרְאֵה הַלְפָדִים והמראה הזה **הָיָא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין כָּל הַחַיּוֹת** שלכולן היה המראה ההוא **וְנִגְהָ** והאדה יתירה ומרובה היה **לְאֵשׁ וּמִן מִרְאֵה הָאֵשׁ** היה **יוֹצֵא כַּעֵין בָּרֶק** (מ"ד): **יָד וְהַחַיּוֹת** לא עמדו במקום אחד אלא היו **רָצוּא וְשׁוֹב** רצים ממקום למקום וחוזרים במהרה **כְּמִרְאֵה הַבֶּזֶק** [ה] הברק שמתגלה ומיד נעלם (מ"ד): **טו וְאֶרְאָה** הסתכלתי אל **הַחַיּוֹת** וראיתי **וְהִנֵּה**

עיונים והארות

הנה אמרו רבותינו בתלמוד: תנא: מיכאל באחת, גבריאל בשנים, אליהו בארבע, ומלאך המות בשמונה (ברכות ד:).

ה. והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק - אמר רבי אייבו: "רצות" לא כתוב כאן אלא "רצוא", רצין לעשות שליחותן (בראשית רבה נ, א)

דמות (מ"ד) **אופן** [גלגל (ט"ז)] **אחד בארץ** ברצפת הרקיע (רש"י) **אצל החיות**
לארבעת פניו ליד כל חיה היה אופן אחד ולא ליד כל פנים אופן (מ"ד): **טז מראה**
האופנים ומעשיהם ופעולתם **בעין תרשיש** כמו אבן בעל גוון יפה כעין התכלת
(רד"ק) והוא זך ובהיר עד שיראה בו מעבר לעבר **ודמות אחד לארבעתן** לארבעת האופנים
ומראיהם תואר פניהם **ומעשיהם** ופעולתם היה **באשר יהיה האופן**
בתוך האופן שהיו הולכים לכל צד שירצו בלי להסתובב כדרך שתוקעים גלגל לתוך רוחבו של חבירו
שאז יוכל לילך לכל צד בלי להסתובב (מ"ד): **יז ומכיון שהיו מתגלגלים לכל צד לכן על-ארבעת**
רביעיהן צדדיהם **בלקתם ילכו** בלי להסתובב **לא יסבו** לא חוזרים להסתובב
בלקתן (מ"ד): **יח וגביהן** והחיות היה להם גב (רש"י) **וגבה להם** שווים בגובהם **ויראה**
להם היה יראה ופחד ואיום לרואה אותם **וגבתם** וגבות עיניהם **מלאת עינים סביב**

עיונים והארות

לרסן את עצמו לעצור ברוחו בארבע פריחות, יעשה כמה הפסקות, יירגע בינתיים, ולא יזדרז למלא אחר עצת היצר "בפריחה אחת", כאשר תקפו הבולמוס של המדה הרעה.

אולם למצוה ולדבר טוב להגשת עזרה לזולת "ירון בפריחה אחת", במהירות ובזריזות, אך צריך לזהר שלא להפוך את הסדר. זריזות ומעבר מיידי ממחשבה לעשייה, ראויים ורצויים רק בדבר טוב, ואילו בדבר עבירה יעצור את עצמו ויעמוד על נפשו "עד כמה פריחות" עם הפסק בין זה לזה, אולי אחרי שתחול דחיה בכעס או בתאוה יתחרט מהחטא לגמרי ושב ורפא לו (קול צופין ח"ב).

וכתב המהרש"א (ברכות שם): "ענינו שמיכאל מים מימין ממונה על הרחמים, וגבריאל אש משמאל ממונה על הדין. ולפי שרחמי שמים מרובים, ניתן כח למיכאל לעשות שליחותו בפריחה אחת, ולגבריאל לא ניתן כח למחר שליחותו עד שתי פריחות שירגיע בינתיים, אולי ישוב ונחם ה'. ומלאך המות הממונה על מיתת האדם, לא ניתן לו כח לקיום שליחותו עד שמונה פריחות, דהיינו שירגיע בנייהם שבע פעמים, אולי ישוב האדם בינתיים, והוא טעם שבע מעמדות שעושים למת ונגד שבעה הבליים", (עד כאן לשון המהרש"א).

למדנו מכאן שבשעה שהאדם נתקף בבולמוס של תאוה, של נקמה, של כעס, יתאמץ

לראות לכל רוח (רש"י) והגוונים שלהם היו מתחלפים **לְאַרְבַּעַתָּן** (מ"ד): **וּבְלַכְתָּ הַחַיּוֹת**
וכשהחיות הולכות **יִלְכוּ** גם **הָאוֹפָנִים** הגלגלים **אֲצִלָּם וּבְהִנָּשָׂא הַחַיּוֹת** וכאשר
החיות מתנשאות עצמן **מֵעַל הָאָרֶץ** לעלות למעלה **יִנָּשְׂאוּ** גם **הָאוֹפָנִים** לעלות למעלה
(מ"ד): **כֹּעַל אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה-שָׁם הָרוּחַ** הרצון של הקב"ה הרוכב בחיות (רש"י)
לְלַכְתָּ יִלְכוּ החיות כי **שָׁמָּה** רצון הָרוּחַ של הי"ת בתוכם **לְלַכְתָּ וְהָאוֹפָנִים**
כאשר **יִנָּשְׂאוּ** החיות למעלה **לְעֹמָתָם** גם האופנים ינשאו **כִּי רוּחַ רָצוֹן** של הַחַיָּה
נמצאת **בָּאוֹפָנִים** (מ"ד) [ו]: **כֹּא בְלַכְתָּם** בעת ילכו החיות **יִלְכוּ** גם האופנים (רש"י)
וּבְעֹמָדָם יַעֲמֻדוּ וּבְהִנָּשָׂאם ובעת שיתרוממו החיות **מֵעַל הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ**
יתרוממו **הָאוֹפָנִים לְעֹמָתָם כִּי רוּחַ רָצוֹן** של הַחַיָּה נמצאת **בָּאוֹפָנִים**
ורוחו של הקב"ה תוך החיה (רש"י לעיל): **כֹּב וּדְמוּת** השטוח ופרוש **עַל-רֹאשֵׁי הַחַיָּה**
רָקִיעַ כְּעֵין כגון **הַקֶּרֶחַ הַנּוֹרָא** המטיל אימה על רואיו בגלל זכותו ולבנינותו היה **נָטוּי**
פרוש ושטוח **עַל-רֹאשֵׁיהֶם מְלֻמָּעָה** (מ"ד): **כֹּב וְתַחַת הָרָקִיעַ** הפרישה הנ"ל
בְּנִפְיָהֶם של החיות **יִשְׁרוּת** מכוונות (רש"י) **אִשָּׁה אֶל-אַחֻתָּה לְאִישׁ** לכל
פנים ופנים **שְׂתֵים מִכֶּסֶת לְהִנָּה** כיסו אותו שתי כנפיים **וּלְאִישׁ שְׂתֵים**
מִכֶּסֶת לְהִנָּה להם **אֶת גּוֹיְתֵיהֶם** את גופתן (מ"ד): **כֹּד וְאַשְׁמַע אֶת-קוֹל**

עיונים והארות

טוב וישר. ואין לנו להחליט מעצמנו שדבר מסוים יותר צריך לשמור, ועל חשבון דבר זה לדחות דבר אחר שאין בו כל כך חשיבות גדולה, כיון שהאדם צריך לדעת שבכל אופן מצווה הוא לעשות רצון ה', ואם כן למה לו לעבור על איזה מצווה מסויימת (דרש משה).

ו. כי רוח החיה באופנים - יש להסביר שלכן גם האופנים יש להם רוח החיה, להראות היפוך שיטת הרשעים, שלפעמים עושים רע כשלדעתם המטרה היא טובה. לכן גילה הנביא שדרך תורתנו היא שאף האופנים שהוא הדרך להגיע למטרה, צריך להיות בהם רוח החיה לומר שהוא

הרעשת **בְּנִפְיָהֶם בְּקוֹל מַיִם רַבִּים** השוטפים ו**בְּקוֹל-שִׁדִּי** כקולו יתברך שהיה
 בהר סיני שהיה הולך וחזק, וקול זה שמעתי **בְּלִבְתָּם** וקול זה הוא גם **בְּקוֹל הַמְּלָאָה** שאון וצעקה
בְּקוֹל מַחֲנֶה מהמון עם (מ"ד), אמנם **בְּעֶמְדָם תִּרְפִּינָה כְּנִפְיָהֶן** לא השמיעו קול
 ורעש בכנפיהם (רש"י ע"ש): **כֹּה וַיְהִי-קוֹל** כאשר היה יוצא קול **מֵעַל לָרְקִיעַ אֲשֶׁר**
עַל-רֹאשָׁם לדבר אל הנביאים שקטו החיות וז"ש **בְּעֶמְדָם** או **תִּרְפִּינָה** שקטו ולא
 הרעישו **בְּכְנִפְיָהֶן** מאימת הדיבור (ת"י, רש"י): **כֹּה וּמִמָּעַל לָרְקִיעַ אֲשֶׁר**
עַל-רֹאשָׁם ראיתי דבר מזהיר **בְּמִרְאָה אֲבֵן** יקרה הנקראת **סַפִּיר** והוא כדָמוֹת
בִּפְּאֵהוּ וְעַל דָמוֹת הַבִּפְּאֵה ראיתי **דָמוֹת בְּמִרְאָה אֲדָם** והוא רמז להאל יתברך
 (מ"ד) **עָלָיו מִלְמַעְלָה: כֹּה וַאֲרָא** | כאשר הסתכלתי לראות מראה האדם היושב על הכסא
 ראיתי **בְּעֵין כְּגוֹן חֲשִׁמְל** והוא זך ונקי **בְּמִרְאָה-אֵשׁ** מן מראה האש שעין האדם לא
 תשובנו **בֵּית כְּעֵין בֵּית בְּמִרְאָה אֵשׁ** לֵה סָבִיב כן הוא **בְּמִרְאָה מִתְּנִי וּלְמַעְלָה**
 היה מראה כעין חשמל **וּבְמִרְאָה מִתְּנִי וּלְמַטָּה רְאִיתִי בְּמִרְאָה-אֵשׁ**
וְנִגְהִי הארה וזריחה היה **לֹא סָבִיב** (מ"ד): **כֹּה בְּמִרְאָה** הארה היתה כמראה **הַקִּשְׁת**
אֲשֶׁר יְהִיָּה בְּעֵזֶן בְּיוֹם הַנִּשְׁפָּא בֵּן מִרְאָה הַנִּגְהִי הזוהר **סָבִיב הוּא**
מִרְאָה דָמוֹת בְּבוֹד-יְהוָה נוסע מבית המקדש כדמוֹת מלך לישב על המרכבה ונוסע
וַאֲרָאֵה את כל זה ואז **וַאֲפֹל עַל-פָּנַי** להשתחוות מול ה' (מ"ד) [ז] **וַאֲשַׁמַּע קוֹל**
מִדְבָּר:

עיונים והארות

ז. ורד"ק פירש שהשתומם לבו על המראה ולכן נפל על פניו.

פרק ג: יבֹּלֵאֲחֵר שִׁגְמֵר דְּבִרְיוּ צוּה אֶל הָרוּחַ לְשִׁאתוֹ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר בְּנֵי הַגּוֹלָה שֵׁם (רש"י) **וְהִשָּׂאֲנִי**
רוּחַ וְאִזְ הָרוּחַ נִשָּׂא אוֹתִי מִמָּקוֹם עוֹמֵד **וְאֶשְׁמַע אַחֲרַי** מִמָּקוֹם הַנְּבוּאָה שֶׁהֵייתִי שָׁם **קוֹל**
בְּרַעַשׁ גָּדוֹל שֶׁהִיָּה אוֹמֵר **בְּרוּךְ בְּבוֹד-יְהוָה בְּמָקוֹמוֹ** כִּמוֹ שֶׁהִיָּה בִּהְיוֹתוֹ בְּמָקוֹמוֹ
בְּבֵית קוֹדֶשׁ הַקּוֹדֶשִׁים דֹּאע"פ שֶׁסֵּר מִמָּקוֹמוֹ תָּמִיד הוּא בְּרוּךְ (מ"ד):

